

Boefje

M.J. Brusse

bron

M.J. Brusse, *Boefje*. W.L. & J. Brusse's Uitgeversmaatschappij, Rotterdam 1915 (dertiende druk)

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/brus002boef01_01/colofon.php

© 2010 dbnl / erven M.J. Brusse

De kennismaking

Jan was 't eerste klantje van Pro Juventute dat ik voor mijn rekening kreeg. En met de lijst van al zijn boosdoenerijen in m'n zak ging ik kennis met 'm maken.

Zijn ouders woonden op 'n hofje: in een zeurig vale armeluisstraat een donkere poort door; daar stonden de sjofelste woningen achterafgezet, vol als konijnenhokken, om een kaal drassig sintelveldje. Zoo'n poort, waar de vrouwen, afgesloofd op hun rellige kamers, even wat afleiding zoeken in de relazen van elkanders eindelooze zorgen, en uit de trieste grauweheid van 't hofje uitzien naar 't léven en 't licht in de straat. Daar krioelen veel slonzige kinderen, kruipen ze over de keien, krabbelen ze 't stof uit de voegen, waar hun kleeren en gezichtjes de kleur van hebben. Oud-wijze meisjes, met spichtige vlechtjes en papiertjes voor Zondagskrullen in 't haar, zitten er fletse zuigelingen te sussen op de stoepjes tegen de portaaltjes-donkerte in. Kooplui schreeuwen er met hun galmende stemmen de burenen uit de achterste, bovenste woningen. Een oukleer biedt er nog geld voor hùn afgeleefde meubels en kleeren. En aan den overkant in 't koomenijswinkeltje-naast 't pand-

jeshuis, waar de dikke baas voor 't venster hun beste stukken naarstig nummert - daar rinkelt nu en dan nog méér saaiheid uit 't belletje aan de deur. Als er een rijtuig de straat inrijdt, groot, glimmend zwart ding tusschen de gore huizen, dan is 't 'n boskokter, zijn er zieken... Zoo'n poort, waardoorheen ze allemaal van 't hofje 't leven in moeten. De mannen staan er 's avonds, 't kindergedrens en 't gelamenteer van de vrouw ontloopen, bezorgd te mokken over de lage loonen en 't al verminderend werk, dankbaar als ze nog werken mogen nu er geen schip haast de haven inkomt. En later komen er jongens en meiden vrijen en stoeien, zoo dikwijls tot ze trouwen moeten en hun eigen kamer huren en vullen met kinderen op 't hofje. Vaak staat er nog laat een rechercheur in 't donker verscholen, geduldig te spieden of er een uitkomt, dien ie knippen moet. En nòg later, 's nachts, waggelen er de dronken kerels binnen, die er zwetsend blijven hangen tegen den muur, bang voor de nagels en de ruzieverwijten van moeder de vrouw; dan ligt daar wel 's een kind te slapen, erafgejaagd door kwaadaardige ouders, of niet durvend eropgaan na 'n langen zwerftocht.

Daar, op dat hofje, moest ik Janzoeken, tweehoog-vóór, door 't muffe donker langs de trap, waar kruipende, glijende kinderen voorbij me stommelden, in en uit; langs lichtstreden door deurkieren, waar 't leven van de gezinnen gedompt doorheen klonk, met snauwende vrouwe-stemmen, en kindergedrijs, en 't rhythmisch gebonk van goed over 't waschbord.

't Was een bakbeest van 'n kamer, grooter nog door de leegte van meubelen en de valse schemering: met kranten onder lakens halverwege waren de ruitjesvensters zorgvuldig voor de overburen dichtgestopt. 't Eigen-

lijke huishouden was er op en om de tafel tusschen de ramen, 't huishouden van zwervende, kruim-uitgeeten, boterammen, van witte kommen en bakjes, een bord met een plak grilgele boter, waar vingergaatjes door 't witte papier heen waren ingelikt; een bak aardappelen met de naaktgladde bolletjes tusschen de schillen weggeschoten, en een stok met lappen omwoeld: pop, die... st!... te slapen lag.

Tegen 't lekkende gootsteentje zat dike moeder wijdbeens te dommelen, met een groothoofdig kind, pafbleek, de bloote billen en beentjes en 't bolle buikje opwringend in 'r schoot. En groezelig Sientje en Lientje, wollen doekjes om de smalle lijfjes, scharrelden er rond over den vettigen, knobbeligen vloer. Beklommen stoven, van stoven stoelen, schuw loerend naar moeders dichte oogen bij de stille grabbeling van garnalig-kleine vingertjes naar suikerkommetje en boterbord. In een ledekantje, onder gestreept grijs dekentje, kriewelde er één bazig overeind, om de twee anderen te bedillen, die elkaar een glimmend stukje blik grienend en knijpend betwistten. En eentje maakte vlammetjes bij 't fornuisje, waar kool vuns-dampend op kookte naast een pannetje met sputterend vet; als 't vlammetje voortkroop langs 't draadje naar 'r hand, begon ze angstig te gillen... En de zóóveelste stuipte van schreeuwen achter de dichte bedstee-deuren aan 't eind. Een lange grijze kat, de flanken hol ingevallen, plakkerend de vies-vochtige haren, was er de eenige wijze, die deed als moeder; op 't stofgrauwe veldbeddeke van den oudsten jongen van 't fabriek dommelde ze, als in angstige droomen trekkend met den hoekigen kop, nu eindelijk 't vermoeiend gesol van de kinderen wat tot bedaren ging komen in verwachting van vaders thuiskomst.

't Oudste kind klom, zonder spreken, bleekjes wijs naar beneden, dribbelde waggelend naar moeder, en met harde duwen gilde zij haar toe: 'mòè!... mòè!' stug met 'r hoofd op mij wijzend.

De vrouw schrikte op, schichtig groot 'r onrustige oogen, trok 't opengepuijde jak wat bij elkaar, waartegen de zuigeling te krijschen begon, en snauwde zenuwachtig fel eerst één voor één de kinderen tot de orde onder heftige dreigementen, - en Sientje om Lientje en Mientje te nemen... Als in koorts gloeide rood haar gezicht, hijgde 'r borst zwaar op en neer, gingen druk 'r felle oogen, terwijl ze zich moe-zwak de hand bezinnend over 't voorhoofd streek. Loom wees ze me om te gaan zitten, op een stoel die Sientje beredderig had afgeveegd.

Toen brak ze meteen bijna huilend van woede over Jan los... Dàt was me nou toch zoo'n leelijk beest van 'n jonge, zoo'n vuile deugeniet... de heele tràp kon 't getuige as ze zich nog 's an die judas verging. Zoo'n luie niksnut, zoo'n gemeene dief... 'Ba wat 'n vuilpoes!' - spoog ze als gif d'r afschuw uit... Ordentelijkheid, of bangigheid voor 'n ouwer zat er niet zóóveel in bij die rakker... Voor de heele buurt verschandaliseerde nie ze ommers met z'n smerige streke... Stele, vechte en vloeke... en pertaal!... pertáál tege ze moeder... je zou er 'n beroerte van krijge, zoowaar as ze daar zat... En niks gaf, niks... hij gaf om geen mensch... z'n meesters had ie geslage, de agente beet ie in d'r poote... 't heele huis van z'n vader gapte nie leeg, die vuile dief... Verleje maand nog had ie as 'n dolle de gordijne voor d'r ráme in de brand gestoke, dat de spuit d'r bij te pas most komme. En toe *hij* de straat op... zwerreve maar, schooiere bij de weg, gappe en vechte... dàt was z'n

leve, dàn was Jantje d'r bij; maar 's ordentelijk op ze zussies passe as ze moeder op de koffiezolder voor hem ze vrete zat te verdiene... kà je begripte... Z'n ouwe opoe, 'n mensch van bij de negetig, die met d'r beene door d'r achterste zat... daar stal ie ommers voor d'r ooge de cente van táfel weg... En z'n getrouwde zus Mijntje, die zoo'n beetje mal was - 'r eerste man zaliger had 'r is zoo met 'n hout op d'r hoofd geslage - daar gaf tie nou net zoo veel om as zóóveel... Verleje nog had ie d'r gouwe belletjes stiekem bij oome Jan gebrocht. Maar die Mijntje was zoo'n sjoege, dáár kon Jantje toch nooit geen kwaad bij doen; as ze moeder 'm geen brood gaf, zei zij: kom maar hier ventje, en dan kreeg ie 't wel van háár;... en och chut ja, nog tèlekes van d'r arremoei cente voor te snoeie... Want dáár hieuw ie van, van te snoeie, en dan d'r maar uitblijve, zoo heele nachte achter mekaar... en as je 'm er dan niet oplet, trapte nie gemoeiereerd de deur in, jewel!... Geen huisbaas wou ze d'r ommers meer ophebbe... Nee, dát kind groeide nou met rècht op voor galg en rad... En hoe eer hoe liever most ie nou ook na de Kruisberg, die zwerrever, want zóó was 't geen leve; je schaamde je ooge uit je kop voor de buurt... En d'r was niks, niks mee te beginne; al sloeg je d'r op dat ie kroop - nou en ze vader kòn 'm rake - maar z'n kop was zoo hard as 'n spijker. 'k Most 't maar niet probeere: ondank, niks as ondank; stank voor dank, en 'n vuile bek op de koop toe.

De heele zuigende, kruipende, waggelopenende nakomelingschap had zich laten zakken en glijden van tafel, stoven, stoelen en uit 't bedje, en was saamgekomen om moeders breede rokken als kiekens om de kloek. Plat gezeten, staande op kromme, groezelig rose beentjes,

vingertjes in neuzen, afgesabbelde korstjes in tandelooze mondjes bekloven, staarden zij moeder aan met al pijnlijk wijze gezichtjes die wel te begrijpen schenen. Bij elk heftig gebaar van de vrouw schrikten ze achteruit, bang voor slaag. Dan glipten ze schuw een oogje op mij, verlegen even glimlachend, en scholen dadelijk weer weg achter hun bleekblonde achterhoofdjes. Poes, als direct erbij betrokken, net een levenswijs besje bij een relletje, hoorde de woorden aan met oplettend geknepen oogen, den rug hoog gerekt, den staart zelfs aandachtig met 't witte puntje naar boven gestrekt.

En na de driftuitbarsting kwam met de moeië verslapping daar opeens heel pathetisch 't moederlijk gevoel; 't kijken en praten week van tranen, met rampzalige snikken en zuchten over den val van 'je eigen bloed.' - Hoe in 's Heere naam zoo'n kind toch zóó komme kon? Was z'n vader soms geen knappe, oppassende man - al lustte nie Zaterdagsavons ook wel 's 'n glasje... En allebei ware ze toch van fatsoendelijke komaf, waar ze goddank nog niet zóóveel op zegge konne... Wat had je as moeder 'n ellende om zoo'n kind op de wereld te schoppe... en waarvoor nou... waarvoor? Om ze te zien opgroeie... as 'n dief voor 't spinhuis... Want dāt most er van komme... 'k behoefde gerust niks met dat kind te beginne... geen goeie God die 'r 'm uit houwe kon... Ze had 't ommers met alles geprobeerd: met zachtegeid, met goeiëgeid, met cente... Jewel, morrege... en dan de angst die 'n ouwer uitstaat as zoo'n schaap 's nachs op die donkere straat blijft... Met kouwe doeke om d'r hoofd zat ze dan maar te wachte... Want 't was toch maar 'n kind hē, tien jaartjes heelegaar oud. Dan zei d'r man wel: 'Ga nou toch slape mensch'... maar hij dee' ommers zèlf geen oog toe...

Je durft niet eens je deur af te sluite, as d'r een van je buite is... En dan maar uitkijke,... dat hoffie blijft dood, daar zie je 's nachs niks as 'n lap... of pelisie... En de akeligste dinge haal je je door je hoofd... dān zie je n'm onder de trein legge, of 'm ophale uit de singel... hoe ze d'r nog altijd zoo afkomme?... En niks is tie nut; ze zat dikwijls tot in de nacht op, om 'm knap in de kleere voor de mensche te brenge... 't gaf ommers geen bliksem. Zóó was 't versteld en dezelfde dag kwam ie alweer anzette met vodde an z'n lijf en afgetrapte schoene, die rotte an z'n poote... D'r mǎn kon 't toch allemaal maar òpbrenge; die wier 'r óók wel 's baloorig onder, want die kreeg 't werachies toch ook niet met vliegevang bij mekaar, die ongelukkige zeve gulde in de week... En zoo'n jonge verdee 't maar; dat liep met z'n Zondagsche pakkie an door de sloote, dat lag te vechte met andere slampampers in de modder... 't Gaf ommers niks... Wat er zàt in dat kind... Zij dacht wel 's of 't ook kon komme omdat ie op 'n Vrijdag was gebore... Dat zag je wel meer, - dacht ze zacht voor zich zelf - dat 't dan slecht afliep... Want inééns kwam 't bij 'm op... Zóó was ie nog goed... ze most 't zèlf bekenne, d'r wàs soms geen gezeggelijker kind dan haar Jan. En gewillig! O jé, veel meer dan z'n ouste broer; dat was 'n suffert, een sloome, 'n stiekemert... nee, op die bravegeid had ze 't ook niet... die had ze d'r achter... Maar Jan, as tie in z'n knolle was... dan sting ie 's morges vroeg op - dikkels genug hoor - en dan boende nie 't vloertje lekker helder en dan von ze as ze opkwam 't water an de kook voor de koffie voor d'r man, die d'r om vier uur al uit most, - en och heere, as ze dan zei: Jan poes je 't fornuisie nog is, dan krijg ie 'n boteram, dan zei die: ja moe... en, werachies, hij

kon 't beter dan zij - ze most 't eerlijk bekenne... En vlug dat ie werom was van 'n booschop... En voor z'n zussies ook... Verleje nou nog, toe had ie 'n portemenee gevonde - of dāt nou zoo wàs - maar affijn, toe broch ie toch voor al de kleintjes 'n aardegeidje van de kerremis mee... En dan in ééns - 't was zonde dat ze 't zei - maar dan was 't net of de dúvel d'r in zat. - Ráse! meheer je zou 't niet geloove van 'n kind... En dān most je die bure hoore... want die groeie d'r netuurlijk 'n hand dik spek in... Jóuw kind, jóuw Jàntje; da's de grooste dief die d'r loopt! kijfde ze armgekruiet sarrend na... Dan hóu ik me kalm... want 'k denk maar: mensch, 't zal je zelf nog 's overkomme,... maar je zóú ze... Dan sta je op je beene te beve, zoo waar as 'k leef. 'Maar ze hebbe gelijk; - 't is me eige jonge, meheer, me eige kind... waar 'k 't an verdiend heb?... waarom de goeie God me zóó straft?... Maar ik wil wèl zegge dat ik dikkels wou dat de Heer 'm van me wegnam... 't Wordt ommers toch niks as 'n dief... daar ben 'k zóó sekuur op; Jàn wordt 'n dief... Wat er zit in dat kind?... Maar 't gevang gaat ie *in*... 't Is hard, hoor meheer... je eige kind...' En 'r stem smoorde eindelijk in 't snikken.

‘En waar is tie nou?’ vroeg ik, toen ze maar verwezen voor zich uit bleef staren met 'r kin op 'r handen.

‘Waar die is...?’

‘Ja, moet ie nog niet haast thuiskomen?’

‘Hij *is* t'r...’ En even verlegen gromde ze: ‘Anders kan je n'm er ommers niet ophouwe... Want of je z'n kouse en schoene al wegstopt, daar geeft ie net niks om... dan gaat ie d'r op z'n bloote voete vandoor... Verleje nacht nog het me man de kamer afgeslote en de sleutel onder ze kusse gelege... en toen het me dat

kreng zich toch uit 't raam langs de gootpijp na beneje late glije... Maar, 'kijf de ze uit, 'r vuist trillend geknepen, 'dàt hebbe me 'm afgeleerd...'

'Waar zit ie dan nou?'

'As tie thuiskomt om te vrete, stop 'k 'm meteen onder de bestee, en voordat me man 's morreges na z'n werk gaat, laat ie 'm d'r weer uit...'

Op mijn verzoek werd Jan nu voor den dag gehaald. De vrouw ging achter in de kamer, deed 't werveltje van de plank, nam die weg, en snauwde in een paar voet hoge, donkere opening: 'Kom d'r uit!' - Geen gehoor. - 'Kom d'r uit! zeg ik je!... Kom je d'r uit, Jan! of... allemachies jònge, ik zàl je... Jàn, hoor je me niet!... 'k Gloof werachies dat ie slaapt!' - En ze bukte en duwde en trok in de nauwe gleuf... 'n Schorre slaapstem morde: 'Och, la me los...' - 'Fòrt, d'r uit!' - 'Och, werom nou, 'k doe je nou toch ommers niks...' 'D'r is 'n meheer!' - 'Van de pelisie?' - werd ie in eens wakker... En toen kroop daar langzaam 'n kind in z'n hemd uit 't donker te voorschijn, even schuw wegschuilend achter z'n armen over elkaar.

Dat kleumerig verlegen witte joggie, pruilerig van slaapdrunkenschap, was dàt nou de boosdoener met die lange rij van boevenstreken, de schrik van de buurt, 't 'kruis' van z'n moeder? - Zou 't noodlot dien dreumes nu al te pakken hebben, om er een boef van te maken! Ik grinnikte 's tegen 't fatum, en in de meest optimistische stemming aanvaardde ik 't 'patroon'-schap. Z'n moeder leerde 'm inmiddels manieren: pakte 'm knijpend bij z'n arm en snauwde: 'kan je niet fesoendelijk gedag zegge? - Fort, ga na die meheer toe...' Maar hij drensde: 'k kan toch zóó niet, in me hemp?' En dat idée gaf 'm ineens een snaakschen lach, dien ie, nu eenmaal

aan 't drenzen, achter de vuisten in z'n oogen wou verbergen. Toch proestte nie even benauwd uit, toen ie Sien naar z'n broek vroeg. Moeder sjarde 'm nijdig in z'n kleeren en duwde n'm stompnd naar me toe.

Op 'n pas bleef ie staan, net zooals ie neergezet was, z'n bovenlijf onverschillig afgedraaid, z'n grooten kop op zij. En op m'n eerste vragen antwoordde nie stug met ja, en nee, en schouder-ophalend: 'och!' Maar al gauw gingen zijn druk-levendige oogjes opmerkzaam door de kamer zwerven, donkerbruine oogen, met guitige glansjes, gedrukt door de dikke, bleeke oogklepjes, die wat neerknepen; de lange oogharen plakten klierig samen in een piekje.

't Was nu, in zijn versch gewasschen blauwen kiel, voor z'n jaren wel een kloeke, vierkante jongen. Z'n breede schouders stonden wat naar voren als om zwaar te duwen; z'n middel was week ingesnoerd door een dik touw, eenige malen gebonden om z'n knopenlooze, engelschleeren broek, die stijf recht neerhing, uitronkend alleen over z'n kuit, wijd om de voorbeenen, tot even boven de paarse sokken. Daar gaapten de plompe gespschoenen omheen; dunne, neerschuinende enkels, die z'n voeten stevig drukten tegen den grond.

En ietwat onzeker begon ik de zwaar officieele vragen voor mijn rapport te stellen: Hoe oud ie was, dat wist ie al niet; moeder zei dat ie elf moest worden, maar wanneer...?

'Dat weet vâder!' - riep Jan haastig met ineens juichend vertrouwen in dien grooten, ouden man met 'n baard, de eenige voor wien hij bang was. En die dronk bôrrels, en ie rookte zware segaren, en *hij* kreeg altijd 'n stukkje vleesch bij z'n eten, al was 't er voor de anderen niet. Zaterdagsavons, als vader een schoon gestreken over-

hemd aanhad en zich had laten scheren, kreeg Jan ook wel 's een segaar, uit 't raadselzakkie waar ie dan láter om hunkerde. En als vader 'lollig' was, dan gaf ie ze allemáál Zondagsochtends een cent voor polkabrokken bij tante Naatje aan de snoeptafel. - In Váder had Jan 'n onwankelbaar vertrouwen.

En waar ie op school was? - Dat gaf een heele rist van straatnamen - bovenmeestersnamen kennen ze niet - want nergens had ie 't langer dan 'n paar weken kunnen houden.

'Was je te dom?' - Neie!' - Wat dan?' - 'k *Wil* niet na school!'... - Waarom niet?' - 'k Ga liever kuchies neure,¹ da's veel echter... en de meester in de Van Spaanstraat, zoo'n kleintje, heb 'k op ze bek geslage...' - Ken je schrijven?' - Za' 'k me naam d'ris schrijve?' - Goed, maar kan je nog wat anders ook schrijve?' - Nei!' - En ben je op catechisatie geweest?' - Ja, op de katechis, maar me'eer p'stoor het me weggejaagd. 'k Had aap tegen 'm gezeid; daar lekentie ommers op?' - En wat voer je nou zoo 't liefste uit...?' - 't Liefste?' - brak z'n moeder woedend weer los - 't liefste: over de straat zwerreve met andere vuile schooiers, z'n moeder sarre...'

'Is dat wáár, Jan?' - Jáá...' - Maar wat hebben jullie toch altijd op die straat, jongen?' - Loupè... en de lorrebakke nazoeke... daar vin je wat dikkels echte dingetjes in... en lekker olieneutjes gappe an de Punt... Je *krijgt* ook weld'ris een handje-vol van de manne...' - En 's nachs uitblijve, en je ouwers te schande make, hè?' - tartte de moeder.

'Maar waarvoor blijf je nou 's nàchts uit, Jan?' - vroeg 'k. - Ben je dan nooit eris bang zoo in het donker?'

1 Boterammen-bedelen langs de huizen.

‘Och,’ schurkte nie ongedurig z'n schouders op... 'k Trok 't kleine mannetje dichter naar me toe, en met 'n heel goedig lachje keek ie me toen aan, verwonderd over zoo'n vriendelijkheid. Langzamerhand begon hij wat guller vertrouwelijk te praten, met zijn schorre straatjongensstem. ‘Je lijkt op je moeder, jongen!’ - riep 'k ineens, om de sprekende overeenkomst tusschen die beide geelwitte gezichten, opgezet als van iemand, die te lang in een benauwde kamer heeft geslapen. Zware, donkere wenkbrauwen, saamgegroeid boven den dik ingedrukten neus, bogen zóó laag over hun oogen, dat ze de haarvacht 'n eind op 't sterk geknepen, lage voorhoofd schenen te trekken. Dat werd hun soms pijnlijk strak. Dan konden ze, met 'n treffend gelijke mime, de hoofdhuid zoo moegewoeld van hersens, naar achteren optrekken, waarbij de te luisteren toestaande groote ooren nog verder naar voren kwamen. Als Jan stug keek, had z'n ronde kindergezichtje - net als dat van zijn moeder - iets wreeds door de uitstaande kaken, de porseleinig witte kattetandjes fel samengebeten tusschen de altijd van elkaar gekrulde, dikke blauwig-bleeke lippen. Maar 'k had den jongen niet inniger kunnen aandoen dan door dat zeggen van die gelijkenis. Z'n norsche, harde trekken ontspanden zich in een goedige teer-kinderlijke uitdrukking, de oogen blij opziend, streelend dankbaar- En als 'n kat die op z'n kop gekrauwd wordt drukte hij zich behagelijk kneuterig tegen me aan. De moeder keek nu ook even wat zachter of hij daar nog vatbaar voor zijn zou... ‘Vroeger mocht ie dat zoo graag hoore’ - zei ze lachend - ‘niewaar, Jan, dat ie op z'n moeder lijkt? Da's nou ècht z'n groozegeid... As ze dàt tegen 'm zei, nou... dan was tie wel goed, hè... Zoo'n kind toch!’

‘En ben je ook al wel 's bij 'n baas geweest, Jan?’ vroeg 'k, mijn lijstje vervolgend.

Moeder werd 'r stil van, en met een pijnlijk lachje wachtte ze wat hij dáárvan nu zeggen zou. Want dàt was 't, dàt hield verband met 't delict, waardoor hij de schande van politie en justitie over de woning had gehaald.

Maar heel opgewekt vertelde hij zijn avontuur, woelig, met sterke gebaren in manhaftige platte woorden van de straat... Nou, òf tie bij 'n baassie geweest was, 'n koperslager, voor twee maffies in de week, en as tie die Zaterdags netzoo an moeder brocht, zonder te snoeie, dan kreeg ie tòch op z'n lazerij omdat 't niet genoeg was... Liet ze maar slaan; hij voelde d'r toch niks meer van, z'n heele kop zat ommers vol rofies, zooas ze vader 'm ranselde met 'n riem met 'n gepts... hij had geen gevoel meer in z'n kop, - of ie d'r 's mee tege de punt van de tafel wou loope?... Kijk maar: en met z'n harde knuisten beukte hij midden op z'n hoofd dat 't bonste...

‘Doet lekker tòch geen zeer...’

De kinders, die wijs aandachtig om hem stonden met hun oudachtige groezel-gezichtjes, de fletse oogen rose omrand, gingen zich toen ook de weeke schedeltjes stompen, wat een helsch gegrien gaf, door moeder gesust, die rood van zenuwachtigheid, kwaadaardig snauwde en rukte aan de lijfjes.

‘Maar de baas zei da'k wel op kon dondere, omdat 'k cente gegapt had...’

‘Gestólen?’

‘Ja, wat zóú dat?’ - Hij had voor z'n baas 'n pak borax motte halen... Betáál 't maar meteen, had ie gezeid... 't zat er an bij 'm! - Maar in 't pakhuis hadde ze de zak zoo meegegeve; ze vroege om geen cente... En Jan

had 't éérlijk vergete... Maar toe ie zich 's avonds uitkleedde doch ie: verdikkeme, wat rammelt daar zoo in me broek? En toe keek ie en toe was 't de riksdálder van de borax. Nou hè? - toe had ie 'm thuis, en toe was tie van hèm, nogal widas!... En gauw pakte nie 'm eruit, en dee 'm in ze kous. Die hieuw ie altijd an snachs, - zie je - want z'n zussie Sientje, de ouste - daar sliep tie mee - die lag 'm telkens in ze bloote poote te bijte. Maar *hij* was maar bang dat ze groote broer Piet 't zou zien. Dat wàs zoo'n gluperd, die lag tòch altijd te loere as je wat had. En as je dan snachs lag te maffe, stong ie stiekum op en gapte de cente uit je broek... Maar nou had Jan lekker z'n hand op z'n kous gehouwe, en tellekes geknepe, om wakker te blijve... Piet hàd 'm wel in de gate; maar hij dørst niet, want Jan kon 'm àn. Piet was niks waard in 't vechte. - 's Morreges was tie nog vóór vader opgestaan; hij had water opgezet en 't vloertje gedaan... Toe moeder wakker wier, kreeg tie lekker thee mèt suiker! en 'n dikke boteram met kaantjesvet... òf tie die lustte! - En toe doch ie: wat zal 'k nou deris doen met die cente? Hij gong wachte op Bulletje Bloedbeuling en Pietje Puk, en daar vertelde nie 't tege... Nou, en toe hadde ze de cente verkocht... Lekkere versche krentebroodjes met boter, en boterkakies, enne... 'n flesschie limmenade, en pollekabrokke en segare-tjes en 'n piepballonnetje...

‘Voor 'n riksdálder?’

‘Nei, we hiewe nog 'n hoop ouver...’

‘En toen?’

‘Toe? Nou, toe hebbe me lekker geloope, bij de boere gekeke of de peertjes al rijp wazze, maar ze wazze nog maar zóó klein. - Moe, geef Lientje 'n happie suiker, ze het weer pijn in d'r kiesie... Mot je 'n lekker happie

suikertje, kleine Lien...?’

‘Hou je van je zus?’ vroeg 'k.

‘Nou!’ - hapte nie en kneep z'n oogen dicht. - ‘En 's aves benne we na de cirrecus geweest! Echt hoor. Dar was 'n fent, die sting zóó op ze kop, zonder ze hande... Ik kan óók op me kop staan; mot uwe 't eris sien...?’

‘Pertale rekel, hou je je vuile streke nou vóór je!’ gilde moeder geërgerd.

‘Enne... se songe d'r van de Boertjes; 'n vent, net oome Paul met soo'n groote baard, en 'n ouwe hoed op se kop... Enne... D'r was 'n jonge, en die vroeg of 'k 'n portemeneetje wou koope... wát 'n lief dingetje, hè moe?... Ik heb 't voor me moeder gekocht... voor veertien spie... En me hebbe elk 'n glasio bier gedronke...!’

‘Ben je toen na' huis gegaan...?’

‘Neie; 't was al elf uur, en 'k wou niet op me ziel hebbe, hoor... Me benne gaan maffe bij 't spoor, in 'n fijne wage... En de vollegende dag zijne me op de vischmarkt gaan loope voor 'n vrachie... 'k Heb voor 'n juffrouw twee kabeljouws na huis magge brenge. - Zükke groote moe; hè! - Za'k morge nog 's botjes voor uwe gaan koope? - 'n goeie juffrouw, hoor; ze gaf me vijf cente... En toe zijne me langs de boote gaan kuieren... Daar von ik 'n heele bos ijzere moere - lach ie? nei, echt waar hoor, ze lagge daar net zoo op me te wachte... “Jan!” riepe ze nog; Bulletje het 't zelf gehoord, belam as 't nie waar is. - Nou, *ik* had ze opgepakt hè, en toe most Pietje Puk ze netuurlijk wegstoppe onder ze kiel. Já, as je sneest, mot je allemaal wát doen, wat jou, hè? - En gelóópe da' me hebbe!... Want d'r kwam net zoo'n knul met 'n pet an -: “Houd ze!” riep ie... Jewèl, ik had me mes ope in me klouw,

en ik denk: la ze maar komme, 'k steek ze hard-stikkedood... Maar die stomme Pukkie saskert net pardoos... zóó!... met ze bast tegen 'n adje¹ op... en nòg spankert ie weg!

- Me hebbe 't ijzer verkocht bij 'n opkooper op de Dijk...'

‘Hoe lang ben jullie toen weggebleve?’

‘'n Heeleboel dage!’

‘En hoe kwam jullie die tijd nou an de kost?’

‘Nou, me vònne tellekes wat en dan verkochte me 't;... die baas op de Dijk geeft wàt veel cente, hoor... En Pukkie most an de huize bij de juffrouws vráge; die ziet er 't schoremste uit!... Bij de boere ginge me allemáál kuchies neure... en lekker baaie... Gaat 't zwèmbad al gauw ope, meheer?... 'k Schiet van de leuning in 't diepe. - Lientje, wil je bij Jan op schootje zitte?’ 't Kind strekte d'r armpjes naar 'm uit, en lachend met 'r behuuld gezichtje, rekte ze zich, in eens stil, òp uit 'r tafelstoel... Jan pakte 'r zoetjes beet, omhelsde en kuste 'r met lieve woordjes, en suste 'r in slaap op z'n knieën, de voeten op 'n sport als 'n moedertje.

‘Wanneer ben je toen weer thuis gekomen, Jan?’

‘Zondag... Me hadde geslape in 'n kist met strooi bij 't abbetoir... en toe wier 'k wakker van de zon; nòù, lekker!... 'k Zag dálijk dat 't Zondag was: alle mensche ware zoo mooi; en de klok van 't Roomsche kerkie luijde... Tóé kreeg 'k de smoor in, omda' k d'r zoo schobberig uitzag... Want ànders mag 'k niet eens *uit* op Zondag as me beste broek in de wascht is... 'k Denk, ze benne nou op 't hoffie allemaal zoo knappies in d'r Zondagsche pakke, en ikke zoo schooierig... Nee, denk ik, dat *wil* moe Zondags niet... Nou, en toe' ben 'k op 'n draffie na huis toe gesaskerd.’

1 Agent van politie.

‘En toen...?’

‘Heb 'k met de riem op me valie gehad, en 'k mos onder de bestee... Echt! 'k heb 'n mandje onder me kop genome en ik slaapte al toe de dienders kwamme... 'k Mos méé; maar 'k wou niet!... Die ouwe heb ik in se hând gebete, nou! En ze hebbe me tòch lekker heelemaal motte sleepe; me nakende lijf kwam door me hemp. - Moe, motte de aarappele nou nog niet op? anders krijg je weer 'n groote bek van vader. - Ze hebbe me snachs op 't bereau gehouwe... Eén agent was t'r aardig; die gaf me 'n homp van ze keggie met 'n stukkje worst... Vader is me komme hale... De meheer zei, da'k 'r wel van zou hoore... 'k Mot na de gevàngenis!’

‘Ben je daar nou niet bang voor, Jan?’

‘Wavvóór...? Daar krijg je toch ommers óók ete. - Hoe lang houwe ze je daar, in de gevangenissen?’

‘Als je heel goed oppast, zal ik me best doen dat je d'r niet na toe hoeft.’

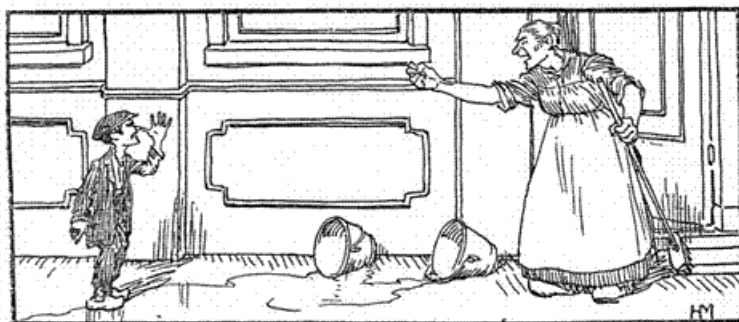
‘Houwe ze je d'r wel 'n maand?’

‘Misschien wel.’

‘Zijn dan de peertjes rijp bij de boere? - Ik wil smid worde as 'k groot ben; dan kan ik altijd bij me vader op 't febriek blijve.’

‘Zal je dan niet meer stele?’

‘Wavvóór niet? As ze je niet pàkke?’

Van zijn levenswijs.

Kleine Jan verbeeldde zich op 't armzalige hofje, waar zijn ouders woonden met hun nest kinderen, de stad al bijster vroolijk, kleurig en goud zonne-licht onder 'n blauwen hemel, vol van lekker druk lawaai. En eindeloos wijd, want achter de huizen, die allemaal groter, rijker en warmer waren dan de armelui's-woningen op 't hofje, had je nog weer je èchte speelplaats waar de boeren wonen. Daar liepen de koeien in de groene wei, de appel- en pereboomen hielden stiekem 't blozende fruit in de donkerte van hun bladeren verscholen en je had er de slooten waar stekeltjes zaten, en salamandertjes met prachtig gekleurde buikies, en 't was er niet dieper dan je hals om frisschies in te baaien. In de lange zanddijken voor nieuwe straten kon je veilig je gesneeste dingetjes begraven. En dan die verdronken landjes daarbenejen om op je bloote voeten doorheen te plassen met je schoenen en kousen over je rug en je broek boven je knieën opgesjord, - en voor klompscheepjes om in te váren... Je kon gaan slenteren langs de Schie, waar wel 's een schuitje in los te maken viel voor te hobbelen

of in te wrikken met een zitplankie - want die gocheme boeren laten de riemen d'r natuurlijk nooit in. En àltijd kon je d'r toch ballekies-loopen op de houtvlotten bij de molens. Je mog 'r ook licht 's helpen bij 't pompen van de spoeling; dan lieten de mannen je vrij meevaren in de bakken... Maar als je nou's wat cènten maken wou, dàn ging je loopen langs den kant bij de booten. Daar vòn je altijd genug; olieneutjes voor te eten, stukken ijzer, huijen, of kleine kissies met wat erin... en die kon je gráág kwijt bij den baas op den Dijk.

En in de stad, daar had je de markten en de groote winkels, waar het fijnste en heerlijkste wat je verzinnen kon lag; als je piender was viel er ook wel 's wat te gappen. - Op de straat was nou werachies àlle oogenblikken wat te doen: vechten, ruzie, of d'r wier 'r een overrejen of opgebracht. En je kon er vrij achter op de wagens klimmen, want de koelier mòch je er niet afjagen voor de pelisie om de ongelukken. Wèl van de tram, maar as je in de gate hieuw as de conniteur vóór was of binnen, dan kon je nòg echt 'n heel end meerijen. En as je àchter 't bord met 't nommer ging hangen zag ie je vaak heelegaar niet... Maar de lui die erbij stingen kon je niet altijd vertrouwen: daar wazze valsche krengen onder, die je met 'rlui perreplu wouwen prikken, zukke dooië sallemanders! of de tram van hullie was... En in de stad von je de jonges. Je kon er visschen, en je had 'r 't zwembad. In 't zwembad mos je oppassen voor de dieven; hij nam nooit 'n jonge bij 'm in ze kamertje as tie wat in ze zak had; en as tie d'r in was, keek ie aldoor na ze deurtje, want ze sneesden er van alles, dikkels genug je kouse of je pet... Hij gapte niet in 't zwembad, dàt dee' ie niet, want de badmeesters hadden je veel te gauw te grazen, en buiten sting altijd 'n adje. -

Als ie dat alles zoo overdacht, heel avontuurlijk zag door z'n sterke verbeelding, werd 't 'm benauwd op de kamer, waar nou nooit eris 'n zonnetje kwam. Aldoor die spiedende donkere oogen van moeder, dat eeuwigdurende nijdige verbieden en dat sarrend geruzie prikkelden 'm tot felheid, en dan dat gegrien en gejangk van de kinders... 't was om te barsten van kwaadaardigheid. Dan ineens brulde nie los in de smerigste scheldwoorden; wat ie onder z'n handen kreeg, smet ie 'r naar d'r hoofd, of hij pakte 'n mes en zette 'r na, gloeiend van woede. Soms ook hield ie zich in en begon te treiteren met 'n lachend bleek gezicht, verzoon de lèkkerst kwaadmakende dingen: van dat ze de centen uit vader z'n zak had gegapt, - hij had 't wel gezien, - en dat zij Zaterdagavond tòch fijn óók van 'm op d'r ziel had gehad, toe ie blauw was. Hij zou an vader vertelle dat ze z'n Zondagsche streepies-broek na oome-jan had gebrocht...

Verleje week nog was de vrouw van 't gesar 'van d'r zelf gegaan', en toen was hij er bang stilletjes tusschenuit getrokken en drie dagen en nachten aan 't zwerven gebleven...

Maar soms ook, als Jan haar niet andurfde, omdat vader erbij was, kropte nie 't op tot ie zich ineens met 'n smak op den grond liet vallen, gillend van huilen, bonkte op z'n kop met z'n vuisten, krimpnd en rollend over den vloer onder 'n razend getrap met z'n hakken... Dan werd ie plots stil en grauwbleek; als in 'n droom kleedde hij zich uit; ging slapen in 't donkere hokje onder de bedstee. Maar na zoo'n bui droomde hij altijd zoo akelig; meest dat er een dolle hond zat in 't mandje waar ie met z'n hoofd op lag, en eindelijk gilde hij zich snachts wakker van angst, schopte tegen de plank waar 't wer-

veltje voorgedaan was, tot ze allemaal uit hun slaap schrikten, de kinderen te janken begonnen en de hond van de burens aan 't blaffen sloeg van dien helschen opstand in den stillen nacht. - Als vader hem er dan uitliet, pakte hij z'n groote, harde smidshand, bevend-bang kind met betraande oogen, en bedelde of ie vlak bij va en moe vóór de bestee mocht liggen. Dan zette hij 't nachtluchtje dicht bij z'n gezicht, en op moeder's razen antwoordde hij niet als met 'n goedig 'och', of 'k kan 't toch niet hèlepe', heel kleinmoedig omdat ie bang was. - Op de kamer was 't altijd zoo suf; je had er niets en d'r viel nooit 's wat af... Centen? - as ie er lang om drensde kreeg ie ze met 'n end hout op z'n kop getimmerd, zooveel as ie bliefde... En wanneer ie 's wat dee', teekenen, of knippen of zoo, dan griste ze z'n boel af en smeed 't in 't fornuisie, omdat ze wou dat ie 'n baassie zou zoeken... En dat kwam er niet van. Want als ie er voor uitging, bleef ie loopen kijken op straat. Of hij kwam 'n jongen tegen. En ze lustten 'm ommers tòch niet, omdat ze n'm allemaal konne as dief... Ze riepen 't 'm na op 't hofje... maar dan vloog ie ze an, beet ze en schopte, en riep huilend van woede om z'n moeder. Daarna was ie zoo tam bedrukt dat ze 'm met geen stok meer van de kamer kon krijgen... En dan ging moeder-zèlf die scheld-vuiliken nog eens te lijf met ruzie. Want dat duldde ze niet van 'n buur: dat schoelie most maar liever kijke na d'r eige dievevaêr die op 't rooje dorp zat, - al hadde ze ook nooit hun vader gekend, wat wel voorkwam, op 't hofje.

In den laatsten tijd joeg moeder 'm er meestal zèlf af, voordat ze 's morgens naar den koffizolder ging: 'Alla, vort, je duvelt maar op vandaag, en je mot maar zien dat je te vrete krijgt,' Dat liet hij zich geen tweemaal

zeggen, want ze sloeg tegeswoordig met de pook, en daar hieuw ie niet van.

Dan spankerde nie de donkere trap af, de hofjespoort uit, 't licht en de drukte in. Zoodra hij ver genoeg was om moeders pook niet langer te vreezen, legde hij z'n handen in elkaar op z'n rug, 't bovenlijf wat naar voren als 'n schaatsenrijder, die met lust zijn sterke spieren aan een stouten tocht zet. En hij spitste z'n mond tot fluiten, z'n dringende opgewektheid hard uitblazend door 't gaatje tusschen z'n lippen. Dan liet hij zich maar loopen, al maar achterna wat z'n bedrijvige oogen zagen. Dat veilig gevoel zoo van krachtig klein ventje, onopgemerkt tusschen de groote menschen, die boven hem uit bezig bewogen! In de volle groote-menschen-stad was ie zoo onvangbaar vrij als een vlieg in 'n paardenstal. Ze scholden en sloegen wel 's naar 'm als ie volle emmers omtrok, handen met bessen greep uit de manden op de markt... Ze zaten 'm wel na wanneer ie 'n bel uit de deur had gerukt of 'n koperen straatkraan afgedraaid... maar dan joeg ie z'n lichte lichaam wild vooruit, vlug als een opgehitst veulen, en ver weg bleef ie staan jouwen, met 'n tinteling van driesten overmoed in z'n kop... En als ze 'm dan pakken wouwen, schoot ie dravend en springend om ze heen, tusschen de menschen door, om de karren, vlak vóór de paarden langs, ineens weg door de stegen.

De stad was zijn jachtveld, 't terrein voor zijn strooptochten, waar ie z'n leven als oude vrijbouter-verhalen zoo avontuurlijk maakte. En liefst ging hij er alléén op uit, al t i j d wanneer hij 'n campagne heel romantisch vooruit had overwogen, omdat andere jongens geen lef hebben... Heel soms met één vrindje, kleiner, tengerder ventje, met 'n tanig oudemannegezichtje, dien hij

hypnotiseerde door zijn brutalen wil, overhaalde met de boeiende relazen van hoe 't zijn zou, en die zich bedeesd liet meevoeren door den braniënden, sterken Jan, die z'n arm vertrouwelijk om zijn hals had geslagen.

Na zoo'n tocht kwam hij 's avonds veel kalmer dan anders bij mij thuis, met iets moe voldaans, z'n gezicht vriendelijk lachend... Dan had hij niet veel lust om den tuin te begieten; ging liever rustig bij me zitten op 'n stoof, z'n armen om z'n opgetrokken knieën, of met poes op z'n schoot. En zoo redeneerde hij dan maar stilletjes voor zich uit. Berustend vertelde hij van de narigheid thuis, gul lachs om gemeene woorden, die hij aldoor smakelijk herhaalde, grinnikend óók om de ranselpartijen. Ineens vroeg ie dan plechtig of 'k al 'n baas voor 'm wist, rustig overtuigd dat dit me tòch zoo glad niet zou zitten. - Hij kreeg nu elken avond les bij 'n meester aan huis, en dat vond ie over-voldoende voor den eersten tijd. En dadelijk daarna moest ie mij dan rapport van z'n dag komen doen. Dat was óók nog wel grappig gewichtig.

Uit zich zelf maakte hij zich daar trouw eerst wat salonfâhig voor. De vijf centen om z'n verwilderde haren te laten knippen, had ie waarlijk niet eens versnoept, omdat zoo'n kale kanes lekker frisch was, en netjes sting meteen. Zoodra ie nu bij me 't huis inkwam, zette nie z'n klompen vóór in de gang en met z'n pet af tripte hij voorzichtig de kamer binnen, op de teenen van z'n kousenvoeten. Plichtmatig met den grijnzenden vriendelijkheidslach, liep hij dan de huisgenooten een voor een af om handen te geven, opzichtig vertoonend dat ie ze rood-schoon had gewasschen, - onder de kraan in de keuken, waar de meid van 't bespuiten nòg stond te druipen!

Bij buien kon hij van 'n bezwarende hoffelijkheid zijn. Zoo had hij zich aangewend, om wanneer er dames in de kamer waren, hun voetkussens aan te brengen en er één voor één hun voeten op te tillen. En ook had hij bevliegingen van ordelijkheid: boeken en kranten, die op een tafel verspreid lagen, legde hij dan keurig-haaks op en naast elkaar, en flankte aschbakje en inktkoker... Eenmaal zelfs spuwde hij op 't onverwachts op mijn modderigen schoen, om dien daarna met zijn mouw glimmend te wrijven... En wáár hij ook mee bezig was... zoodra er werd gescheld, vloog hij de meid vooruit om open te doen.

Die plichten afgedaan, begon hij met zijn dagrapport. Z'n streken te verbloemen, daar dacht ie niet aan. Maar hij fantaseerde op wat hij had uitgevoerd, maakte er romantische verhalen van, die elke feuilletonnist hem zou hebben benijd. Alleen als 't héél erg was geweest, als ie iets belàngrijks gestolen had, verzwegen hij 't. En dan vulde hij die leemte aan met ganschelijk verzonnen avonturen, zóó schrandere toegelicht door illustratieve bijzonderheden, en op zoo natuurlijken toon, dat hij onder 't verhalen 't zelf ging gelooven en 't mij aanvankelijk gladweg wist wijs te maken.

Den eersten avond dat hij bij me kwam, vertelde hij direct heel precies, van 's ochtends vroeg toen hij wakker geworden was af:

Ze lagge allemaal nog in d'r bed - hij ook, want ze hadde 't hok opegelate, en toe was ie snachs stiekem bij z'n broer Piet gekrope. Toe hoorde nie z'n moeder tegen z'n vader zegge: 'Kom, ga d'r nou uit.' Maar z'n vader was óók moei, die had tot twaalf ure snachs gewerkt. Nou, dan bleef ie óók wel d'ris graag 'n beetje langer legge. 't Was voor 'n hallefie water en 'n hallefie

vuur; dat haalde z'n vâder altijd. Maar nou zeid' ie voor 'n lolletje tege moeder: 'haal *jij* nou maar 's voor 'n cent same...' 't Was maar 'n grappie, ziet u. Maar zij wier d'r in eens weer valsch over; nijdig stapte ze d'r uit en gong er zèlf om. Ze was echt vinijnig... Toe ze werom kwam, was ze met 't plé-rietje op Jan afgekemme, maar die had de deke over z'n kop gehaald. Nou, toe had z'n broer Piet 't lekker gekrege. Ze hâd soms zukke kure...

‘En wat heb je toen verder gedaan, Jan?’

‘Zitte vissche!’ - Hij had eerst thuis willen blijven om houtjes te hakken en bossies te maken voor z'n zus, die 'n winkeltje ging beginnen. Maar toe z'n moeder zóó begon, had ie z'n hengel genomen en was wormpies gaan steken op 't hoffie. Ze had 'm een kom water over z'n kop gegoooid uit 't raam: - afijn, zeid' ie, dat was frisschies. Maar ze wou 'm goddoome niet eens 'n stukkje brood geven om deeg van te maken - stompte nie mokkend z'n elleboog op tafel. En met tranen van spijtigheid in z'n oogen, bromde nie, dat ze broer Piet toch óók werachies zoovéél nie verdiende, één guldetje heelemaal in de week, en dien had ze vier boterams op late proppe, - dat kreng kòn zoo vrete! - en *hij* kreeg nie eens 'n stukkje voor deeg. Hij had 't an z'n vader verteld, maar die zei niks, want anders gaf ze hèm ook nog een groote bek. As z'n vader anders 's avens om acht uur of nege thuis kwam, most ze van hèm an Jan ook warm ete geve... Maar nou was vader blijve werke, en toe Jan toe op de kamer was gekomme, had ie gevraagd: ‘moeder, is dat mijn ete?’ - ‘Je kan op je zielelement krijge,’ had ze gezeid. Toe had ie wéér gehad, en ze was 'm op straat nagevloge, maar hij was 'r te vlug af. En Piet, die had nou met mekaar gehad: vanmorge vier

boterams en acht mee na 't fabriek, met dik worst er op - as z'n moeder zag dat ie worst nam, mocht ie niet - en vier toe ie thuis kwam, dat was zestien. Maar hij verkocht ervan op 't febriek.

‘Mocht je daar aan de Coolvest visschen?’

Jewèl, d'r zatte ook groote manne met nette. Er was 'n agent bij gekomme en toe had die eene man 'n papieretje late zien, en tege Jan had de smeresgezeid: ‘Wat zit jij daar met 'n treurwillige-gezicht?’ - Ja meheer’ - had ie vrindelijk geantwoord - ‘ze wille nie bijte...’ ‘Zóó?’ - zei die klabbak - ‘bij je moer in 't secreet, daar kan je ze scheppe.’ - Dat adje was zeker om 'n praatje verlege...

Maar ineens begon 't stil zitten vertellen 'm te zeurig te worden. Dan schoot 't bloed 'm gloeiend naar z'n kop en weg vloog ie, razend de kat achterna, die ie eindelijk aan z'n staart in de rondte liet zwaaien. Of hij draafde stampend naar boven, om zich onder schrikwekkend gegil buitenom langs de veranda neer te laten en met een plof te vallen in den tuin... Dàn brulde hij 't even krimpnd uit als van pijn, of ie z'n armen en beenen had gebroken. En ineens sprong ie met 'n mallen lach overeind, omdat hij ze d'r allemaal ‘in’ had laten ‘zitten’.

'n Anderen keer was 't weer een braaf, stil kind, dat met het a-b boekje van den meester kwam om heele lesjes zorgzaam voor me te spellen: ‘r-o-o-s: roos, p-e-e-r: peer,’ tot ie weer snaaksche aanvechtingen kreeg, en met 'n droog gezicht toevoegingen ging maken zoo van: ‘Jan is een man... wàs 't maar zoo, dan had ie altijd te vrète.’ Of: ‘s-o-e-s: soes... op je wàng, daar mot je van groeie...’

Dan was 't weer uit met z'n ijver, en vroeg ie om pren-

tjes te kijken. Die werkten direct en raak op z'n verbeelding, zóó dat hij er stilletjes heele verhalen bij zat te prevelen, meest met 'n strekking, op hem zelf toepasselijk. In jongens zag hij gewoonlijk dieven of luiaards. Dan zocht hij met een volgende plaat verband, net zoo lang tot hij er de wrake uit kon fantaseeren: doodgeslagen door den bliksem, gebeten door 'n hond, overreje, ziek geworden, gesnapt... allemaal vanwege de boozigheden. - 'Zoo gaat 't nou met Jan ook,' concludeerde hij dan eindelijk plechtstatig. En in alle malle figuurtjes wilde hij plagerig bekenden herkennen: 'da' bent uwe; da's vader, daar heije de meester en da's die smeris die me laat het opgebracht!' - met z'n vuist ging ie op diens kop zitten beuken. Een oude man was geregeld Oome Paul of opa; en gevechten, dat was van de Boertjes... Die voorstellingen suggereerden hem tot opwindens toe. Bij zoo'n prent van soldaten kon hij, na lang met z'n vinger allerlei bijzonderheden te hebben bijgewezen, onverwachts opstaan om met zijn schorre stem van 'Dat vrije volk' te zingen, bleek-geestdriftig. En de regels die hij niet kende, vulde hij kostelijk toepasselijk aan. Eens zat hij met z'n nagels op 't portret van 'n ouwe juffrouw te krabben: dat was die valsche koningin van Engeland, zeid'ie.

Wanneer ie 's een avond oversloeg, kon 'k zeker zijn dat 't weer mis was. Dan kwam den volgenden dag zijn moeder huilend klagen, dat ie weer zat, omdat ie gestolen had. En als we 'm dan waren gaan halen van 't politie-bureau, verborg ie zijn verlegenheid achter z'n stug bleeke gezicht, de tanden op elkaar gebeten. Maar 's avonds trok hij alweer zijn innemendsten lach, totdat ik 'm onder handen nam. Door boetpredikaties voelde

nie zich ernstig gegriefd. Hij hoorde ze aan, onbeweeglijk staande, de oogen neer, z'n kop opzij; en weigerde aanvankelijk alle antwoord. Want hij begréep niet waarom ie niet mocht stelen; 't lág er ommers, en hij wou 't graag hebben. Wat gaf nou één zoo'n handje aardbeien uit zoo'n gróóte mand?

Maar wel maakten indruk, wat hij noemde mijn 'treurige woorden'. Dáár was ie bang voor, omdat ze n'm week maakten. Schelden en razen deden 'm niets, maar hij wachtte onrustig of er weer treurige woorden zouden komen. En als ie merkte dat ze in aantocht waren, zette nie al vast z'n arm voor z'n oogen... Dat was als ik zei, dat ie *mij* met z'n slechtigheden verdriet deed. Nauwelijks had ik 't gezegd, of hij hilde, kwam naar me toe en trok aan me mouw om de hand van vergeving. En dan hield ie een boetvaardig gezicht als 'n nonnetje na de biecht, telkens poesachtig z'n oogen tegen me toeknippend, om te probeeren of 't werkelijk héélemaal over was. Den dag daarop bracht hij me iets mee: 'n potlood, eens 'n klein melkkannetje voor op mijn schoorsteen: hij had 't trouw voor me gezocht in de lorrebakken. Maar later kwam uit, dat ie 't had gestolen: 't melkkannetje hoorde bij een heel kinderservies dat hij van 'n paar meisjes uit 'n portaaltje in de spanen doos had weggepakt; zijn zusjes hadden de rest gekregen. En dringend vroeg ie of ik nou nooit weer treurige woorden wou zeggen.

Met z'n bazen ging 't al heel onfortuinlijk. De groote aantrekkelijkheid was de voorbereiding; de nieuwe schoenen, 't helder gewasschen blauwe boezeroen en de stukke-zak voor z'n boterammen. Vooral om die plunje, stond hij voor zoo'n eersten dag al op in 't holst van den nacht. Dan was ie 's avonds zelf-voldaan: 'lek-

ker hard gewerkt, met de wagen gerejen, na de mart geweest met de baas'... Maar gauw kwamen de klachten: die vent was niks aardig, hij wou 'm niet eens centen geven voor met 't pontje over te varen, en nou most ie omlopen over de brugges; dan kon ie ommers niet op tijd bij den 'schoolmeester' zijn? - En nu juist had hij in niets zoo veel lust als in leeren. Nog eenige dagen kwam hij dan met verhalen over z'n baas, totdat ie zich begon te verpraten, vertelde van varen of zwemmen, en eindelijk bleek, dat ie er wèl geregeld 's morgens met z'n brood op uittrok, maar dan verder weer op straat bleef zwerven. Zijn frisch en parmantig uiterlijk als werkjochie, nijver tusschen de bende van schooierende lummels uit 't hofje, was dan ook weer heelemaal verslonst en vergroezeld.

En wanneer ie ontdekt was, deed ie kwaad-onverschillig; nam z'n pet en snauwde: 'k Ga weg!' - 'Da's goed, maar je zorgt morgenavond om half acht weer hier te zijn om te vertellen wat je hebt uitgehaald, hoor... Versta je me niet?' - 'Jewèl!' - 'Nou dan; ben je van plan om weerom te komen?' - 'Weit ik niet; as ik niet kwaad ben!'

Maar ineens verscheen hij weer uitbundig vroolijk. Hij had 'n baas, zelf gezocht; hij verdiende 'n gulden, en drie duppies vooruit. Dáár wazze ze. - Van dien baas bleek wel waar, maar de dubbeltjes waren van gestolen goed. Bulletje Bloedbeuling en hij hadden koperen kranen gesneest... Bulletje was 'n komieke. Die zei tegen zoo'n kraan: 'gá je weg, of 'k néém je weg'. En as de kraan dan niet uit z'n eigen ging, draaide nie 'm eruit; kà je denken, voor koper kreeg je goed centen...

Ook bij dien nieuwen baas bleef 't 'n paar dagen goed gaan... totdat ie op 'n avond heel bedrukt bij me kwam,

afgemat loopend, z'n gezicht oud-zorgelijk. Hij had zoo'n hoofdpijn, en als ie opstond was 't net of ie in de rondte draaide. - Hoe dat kwam? - 'Och, die gluperd van 'n connucteur...' Hij had voor z'n moeder weer 's 'n rozestruikie wille gaan hale. - 'n Rozestruik; waar haal je die?' - 'Op Delfshave, daar mag je ze vrij wegpakke, want dat huis breke ze tòch af... wàt 'n fijne; ze groeie in 't tuintje!' - 'En toen?' - 'Nou, 'k denk, ik ga an de stroomtram hange, dan ben 'k er gauwer. En toe op de Binneweg gaf die vuilik me ineens 'n schop, da' 'k er afviel, op me kop...' 'En de rozestruik?' - Toe most 'k lóópe, maar 'k heb wàt een echte voor me moeder meegebracht... 'k Heb pijn in me kop; daar bèn 'k zoo stil van.'

Maar 't kwam gauw genoeg uit... Z'n baas had 'm weggejaagd. Want dien middag had ie ineens de klok van de werkplaats uit 't raam gesmeten omdat 'n kameraadje gezegd had dat ie z'n werk niet goed deed... En toen was ie op de bloemmarkt 'n pot rozen gaan gappen om z'n moeder gunstig te stemmen; want ze zou 'm doodslaan als ze dàt nou weer hoorde. Maar ze hàd 't nog niet gehoord. En nu ging ie maar trouw lopen in de stad om voor haar wat te vinden. Vanochtend waren ze in Kralingen nog 'n man tegegekome met 'n kar met aardappele. 'Hei, baas!' hadde ze nog geroepe, want één van de mandes was 'r afgevalle. Maar hij had niet omgekeke. Nou, tóé hadde Pietje Puk en hij 't same verdeeld, en ze hadde elk de halft thuis gebrocht... Hij óók...

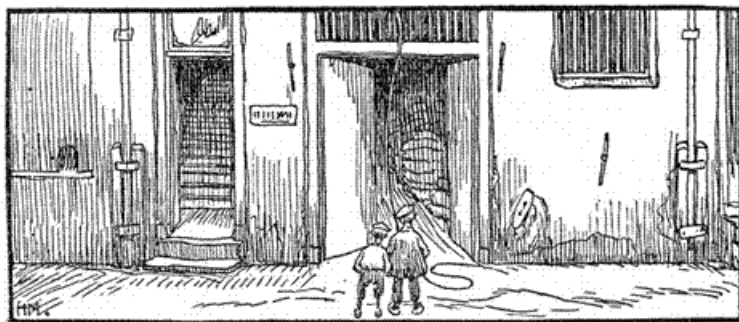
En vanmiddag hadde ze 'n vent er tòch emmes tussche gehad!... Op de Dordtsche straatweg, daar groeie appele; maar om er bij te komme mot je eerst over 'n hek en da's verboje toegang... Nou, d'r sting net 'n man

voor, en toe had Jan zoo leukweg gezeid: ‘Baas, heb ie daarachter geen jonges zien vissche?’ - Hij bromde zoo'n beetje, en kuierde door... Toe wazze zij d'r lekkertjes overgeklomme... As je maar glad bent, dan vält er nog wel eris wat af...

Ineens bleef Jan weer dagen lang bij me weg. Z'n moeder wist niets van 'm; hij kwam niet slapen; op de politieposten zat ie ook niet... Hij was 'r met Pukkie vandoor. Samen hadden ze lood gestolen van de daken, de politie had ze achterna gezeten en toen hadden ze in een zanddijk hun buit begraven. Daar moesten ze op blijven letten, konden niet naar huis terug, want anders zouden de andere jongens 't opgraven, en centen maken van hún lood... Ze sliepen er dicht bij, tusschen kozijnen van huizen-in-aanbouw, ongedekt in den herfstigen regennacht. Den volgenden dag vonden ze gelukkig wat ouwe zakken: die verstoppen ze om er onder te kruipen als 's avonds laat de laatste vrijende paren teruggekeerd waren naar de stad. En overdag gingen ze naar Schiedam om kuchies te neuren. Ze kregen er boterammen, 'n paar keer bloedbeuling, en voor de vijf centen, die ze gebedeld hadden, kochten ze bij een slager afsnijseltjes, die ze rauw opaten... En als ze dan in de schemering weer terugkwamen naar waar hun schat lag, woelden ze eerst 't zand op, om te zien of 't er nog was... Maar waar kon je er mee heen, zoo laat nog?... En de politie voelden ze loeren. Dan weer toegedekt, houtskrullen erover, en vóór ze slapen gingen, sprongen ze op 'n paard in de wei en holden er mee in 't rond tot ze zich doorgezeten hadden...

Hij was alweer thuis geweest; z'n moeder had tòch moeten lachen om z'n verbouwereerde gezicht, toen ze 'm daar ineens voor de trap had zien staan;... bij mij

durfde hij niet komen... De meid had 'm wel zien draaien om 't huis; maar als hij haar zag, snapte nie weg... 's Avonds, bij wijze van visitekaartje, stond met krijt zijn naam op mijn stoep geschreven: 'Jan', in z'n onhandige hanepooten.

Zaken doen.

Jan had 't nu sommige dagen zoo druk als een stadsreiziger tegen Sinterklaas, om al die verrichtingen, die zijn fantasie hem opgaf, vlug en correct ten uitvoer te brengen. Want hij had langzamerhand al zoo'n massa vaste commissies óók gekregen; - van die geregelde klanten waar hij aanging om den kost op te halen, wanneer moeder 'm er weer zonder brood had afgejaagd, of wanneer zijn uitgebreide strooptochten 'm beletten op 't hofje te gaan spijzen.

Dan begon ie gewoonlijk met 'n bezoek aan zijn opa, wien hij van opoe gedag kwam zeggen - waar opa gerechte 'maling' aan had. - Meteen kwam hij dan informeerden of t'r daar veel visschies zouden zitten, en welk weer 't tegen den avond zou worden, alles op den toon van kleinzoonlijken eerbied, en lachend vleierige aanhaligheid.

Opa was van z'n vak teerder. Hij voer zijn leven uit in de stadsche wateren, langzaam zich voortduwend langs den wallekant, om met zijn teerkwast beschoeiingen, vlotjes en steigerpalen te beschermen tegen den invloed van tijd en weer, waar hij zèlf onaantastbaar voor

scheen aan zijn bijna negentig jaar oude, sterk vierkant-rechtoppe gepensionneerde-lichaam.

Opa zat er warmpjes bij - wist Jan uit de spijtigheden van z'n heele familie; en bij zijn pensioen had ie nog z'n weekgeld als teerder. Daar lei ie alle weken dikkies van op. Want opa was gierig, - 'z'n cente zitten 'm an z'n hart gebakke,' zei vader. Z'n vrouw kreeg Vrijdags nooit meer dan vijf gulden in den bal van d'r hand voor de heele week, en hij maakte er wel veertien. En als opoe Vrijdagsochtends om 'n dubbeltje voor aarappele vroeg, dan vloog ie d'r an: 'Heb je geen cente, dan vreet je maar niet.' Nogal wiedas, hè? zij pluisde dus maar na z'n geld as hij niet op de woning was. Opoe zat 'r aldoor over te vigeleeren. Ze zocht na' financen, nogal glad! Verlejen had ie 't in de gaten gekregen, en toe had ie wel drie honderd gulde na z'n zus in Terheide gestuurd. Die woonde er nou van in 'n huisie, maar ze most hèm de huurcenten meebrengen as ze met Nieuwejaar kwam. Maar as Jan en z'n zussies met hun verjaardagen bij opa op visitie gingen, dan kneep ie hun handjes innig hartelijk in zijn geteerde, leerige hand; dan stonden de tranen op z'n oogen, 'en nou moste ze maar weer gaan spele...' Wat àfvalle? - kò' je denke; nog geen kakie, geen suiker in 'n bakkie koffie: opa hieuw niks van dat efige snoeie. Maar as d'r bij hullie bove wat was, nou òf tie dan van alles mee kon vrete. En in een slokkie, daar spoog ie ook niet in, van 'n ander z'n cente. - Vader begreep niet wat die ouwe d'r an had, an die papieretjes, en je dan net te houwe of je geen hallefie het te kommedeere. Hij droeg 't op z'n blóóte lijf: opoe had zèlf achter in z'n baaie hemd 'n zakkie motte naaie; en dat deed ie nooit uit, nooit niet. - Vader docht dat opa 'r zich 'n plaassie vooran in de hemel voor wou

koope; maar wat zou ie dáár nog 'n hoop an te kort komme - zei vader.

Inmiddels zag Jan wel kans zoo-eris 'n poosje op den teerder te teren. Want in opa's schuitje onder de achterste bank, daar lag 's ochtend altijd z'n brood met wat ertusschen, en daarnaast z'n zakkie tebak voor te pruimen. Als opa dan op 't steigertje zijn moest, sprong Jan in zijn bootje. Met z'n buik over 't bankie gelegen, deed ie net of ie stekeltjes wou gaan scheppen; maar met z'n andere hand stopte nie z'n pijpie, en onder z'n kiel verborg ie de kechies, heel èchte met leverbeuling. De ouwe was glad, maar Jan toch nog gladder. Kwam opa d'r in, dan sprong hij 'r gauw uit, en ging 'r vandoor met de lekkere kechies... Als die ouwe je pakte, sloeg ie je raak op je tweede gezicht: maar hèm pakte nie niet, want ie had stijve beene...

En dan lag daar aan de Groene Hilledijk al zoo lang een boer op sterve; 'tkouwe vuur uit z'n beene was 'm over z'n hart geslage, had Bulletje verteld. Nou had je dus vrij intree in de boomgaard, want voor de hond wist ie 't wachtwoord. Die hiette Pollux. As je 'Polle Polle Polle Polle!' riep, kwàm ie, maar dan déé ie je niks. Bulletje wist 't van z'n neef, die d'r altijd cokies most brenge, en 't was wáár ook... 'n Mooie, groote hond, net 'n leeuw, maar zoo góéig! - hij liet zich ááie!... Polletje kreeg trouw mee van opa's leverbeuling... En in die boomgaard, nou! daar was 't wàt echt hoor... D'r hong van alles: appele zoo groot as Lientje d'r hoofie, en sapperdemagies... en waaratje zùkke groote zachte perzike, met 'n velletje net zooas van 't muisie, dat ie thuis in 'n flesschie gehad had... Ze moeder had 't in 'n krengerige bui 't raam uit gekieperd... 't beessie bloeide wat erreg uit z'n snuitje en 't kon nie meer loope.

Nou, toe was 't voor poesie; die had 'r dan óók nog 'n fijn happie an... 't stomme dier... Maar ie zou z'n moeder wel krije... Doch ie dat ie 't fernuisie nogeris weer voor d'r zou poese? Hij maakte een sterk ontkennend elleboog-gebaar: Op d'r hart getrommeld... kò' ze na fluite...

Achter de boomgaard ha' je dat land waar 's winters de molslaai op groeide; moch je gerust plukke van de manne as je zee dat je moeder 'n arme weduwsvrouw was... Nou, voor 'n plat bakkie vol kreeg je nog graag 'n maffie. Maar as je de winter in je poote had, gòng 't niet molslaai te plukke...

En in die stille straat bij de Boompies daar stonge de tarrewe-pakhuize. 't Lei d'r zóó maar voor de grijp op de trappes. As die witte manne 't er pas opgedrage hadde, kon je d'r je zakke vol mee proppe. Net nonnetjes, die kerels, met d'rlui witte kappies om d'r koppe... Bulletje die kon helanstiek van 't tarrewe kouwe; Jan dee 't niet, veel te lekker om 't ineens door te slikke as je je bek vol had: nou, echt! dan voelde je je buik dik worde.

En 's avons... had ie les... Maar as 't kemedie was, gòng ie wel d'r is niet... Dan most ie dáár zijn voor de peukies segaar oftewel wegsmijtertjes... 't Wazze heele ènde om af te beene; maar achter de tram an holle ging gauw. Dan kon je vrij je tong uitsteke tege die judasse van connucteurs, die je d'r nooit 's an wouwe late hange... En as Pukkie en hij deris lust hadde om nachie te piepe, dan bleve ze an 't kemedie op pauze-karetjes wachte. Maar 't was in 't cirrecus veel echter dan daar... allemaal van die flauwe smoesies, geen fijne pakkies, nooit eris schiete of goochele,... ze gavve d'r niet eens eris 'n moppie meziek. Maar waar mos je anders zoo

lang blijve as je nachie gong piepe. Want in de spoorwages, daar kon je toch niet in terecht voor heelemaal in de nacht... Verleje hadde ze in zoo'n wage nog 'n bennetje met gerookte bokkes gevonden... Ze konne 't lang niet op met d'rlui tweeë, en toe ie met 'n stuk of elf bij z'n moeder was gekomme, had ie nog op z'n zielement gehad óók, omdat ze niet lustte van die vuile gestole waar... Ze hadde ze toch omers gevònde... Hij wèl hoor... ze smaakte maar fijn... Pukkie had 'r nog van verkocht... Die had 'n wagetje gehuurd voor vijf cente, en 't mandje met nog wel twintig d'r op gezet... Hadde ze gelàche zoo goed as die Pukkie kon schreeuwe van: 'Lekkere haaarde; spekkie, spekkie, spekkie...' òf tie ze kwijtraakte! Maar Pukkie mos ook altijd met bossies houtjes voor z'n moeder loope... Pukkie wou hokie-pokie-baas worre as tie groot was; maar die fijne ijskarretjes kostte nog wàt 'n hoop cente...

'n Paar keer in de maand ging Jan de meesters peste... Z'n ouwe school stond in de straat van hun hoffie, achter 'n dikke muur. Maar as je daar bovenop was geklomme, kon je d'r alles in zien door de ruite. Die gonge vanbove ope... Nou, dan zat ie daar maar met koolstruikies doorheen te mikke op de nakende kanes van Okkie... Dat kreng hād 'm wat geteisterd, toen ie nog op 't hok was... Okkie was kippig, - hij had 'n bril op z'n neus - 'n èchte, geeneen van de plé, doch ie dat? - Hij kon je nooit zien as je wegschulde... Maar de jonges hādde je wel derec in de smieze... en 'n lol dat ze hadde... maar ze dorste niet erreg te lache netuurlijk... Je hóórde de struikies klesse, zoo hard as ie ze pikte op z'n kale test... Maar de bovemeester, meheer Peulebroek, zoo'n bolle rooie, dát was zoo'n

echte eensgebraje stiekemert... Die puistekop was verleje heel verrajerlijk omgeloope, en had Jan bij z'n poote gepakt. Toe wazze d'r drie ondermeesters bij gekomme - die dooiedienders wazze zeker om 'n footje verlege - en die flauwe lange sallemanders hadde hem met d'rlui alle angepakt, 't school ingetrokke en in de kleerekast gestopt... Wat 'n lef hè? vier groote manne tege één jonge!... Maar hij had 'r één z'n schene kapot getrapt... zoo'n vuile schooierige kinderebeul... Hij kòn 'm wel... hij mos maar 's op 't hoffie komme, alléén, dan kon ie 'm àn hoor, die enge bleekklier... Ja hè, toe ze n'm eenmaal hadde, dorste ze wel... Maar hij had 't heele school bijmekaar geschreeuwd, en de planke bijna uit de deur geschopt... Zukke lefhebbbers: ze wazze de pelisie gaan hale!... Maar dat was d'r dun door d'rlui broek geloope... want z'n oome Heintje was zelf van de pelisie, en die was meegekomme. 'Dàg óóme!' had Jan toen lollig gezeid, - maar oome Heintje wou 'm geen handje geve. - 'Ga mee, deugeniet!' zeid' ie bar; hij mos tòch lache; dat had ie best gezien... En buite de straat liet ie 'm loope... Oome broch 'm nóóit op, èn hij zei 't niet an z'n vader. Want die hadde mot same, over 'n penning van hun ouwe hondje, die al lang dood was... Oome Heintje maakte 'n 't altijd af met 'n lessie... 't dee niks geen zeer... 't Was tòch 'n goeie man; Jan hieuw ècht van 'm, want as tie 'm zag, kréég ie altijd wat van 'm, 'n cent, of 'n hallefie.

Maar't vermoeiendst van gejaagde bedrijvigheid waren toch de kermisdagen. Die tijd kon je zien ankomme an 't spoordijk, as daar die efige groote wages met zeile d'rover stonge. Je kon d'r wel bij komme; maar dan mos je door 't prikdraad kruipe. En as je de zeile dan

'n endje optilde, zag de je beeste van de mallemole allemaal al legge: zeve treine opgelaje vol, van Tewe... D'r liep t'r geen één weg hoor! - en ze lagge toch héélemaal los... Nou, ze hadde ook wel 'n lollig lévetje, zoo altijd op de kerremis voor louw te magge draaie.

Wanneer de mannen gingen oplaaen, liep hij, klein mannetje, parmantig met z'n handen in z'n zakken voorop te fluiten, of tie d'r bijhoorde... En ie paste op de jongens. As ze d'r hun handen langs veegden bij 't voorbijrijden van de karren, snauwde nie ze branie toe: 'kò, snotneus, ga na je moeder, en vraag om 'n kouwe aardappel; - wi' je d'r afblijve met je klouwe; is 't soms van jou? - Fort, wat let me, of 'k schop je na Schiedam met je schele klosooge...' Hij voelde zich bij die gelegenheid één met de mannen, veilig omdat hij optrad voor hun belangen... en dapper wijl ie 'n groote segaar dampste, eigenwijs ronddraaiend tusschen z'n natte tuitlippen bij 't halen.

Bij 't opzetten zwoegde nie als een sjouwerman onder de zwaarste planken, spanten en binten, torste n't huisraad in stapels tot boven z'n hoofd, sòms voor vijf spie in 't uur, dikwijls ook tégen den wil van de spullebazen in, die 'm dan met hun rietjes op z'n knokkels mepten, omdat ie niet met z'n vurige tengels van den boel af kon blijven...

Zenuwachtig van drukke bezigheden, overal om zich heen de kans om te helpen, liep ie zweetend gejaagd rond, wanhopig dat de rommel niet op tijd in orde zou komen, D'r viel altijd wel eris 'n vrijkaretje voor 'n spul af, of panne-uitbaksel, voor 'n booschop, En je kreeg er je zakke en je boezeroen vol met spijkers, en schroefies en moertjes en oogies, 's 'n héél stuk gereedschap, gauw 'n pond op 'n dag. En dat gaf dan weer acht,

nege cente bij de opkooper op de Dijk. Hij deed aardige zakies!

Lolmake dee ie niet op de kerremes. Daar had ie 't te volhandig voor... Hij keek naar de ooge van de vrouwe in de krame of ze ook wat te doen voor 'm hadde: 'n emmer warm water hale, wafels rondbrenge, kaarte ronddeele an de huize, hout en krulle zoeken voor onder de poffertjes-panne... Voor oliesmere, poese, lampe-schoo'make, biljetjes-uitgeve voor de vrouw met de baard an 't geëerde publiek, vonne ze 'm nog te klein. Maar hij had dat wijf tòch gezien... 't was nooit een èchte baard, dat zag *hij* wel. Maar ze had gelijk om de lui te verneurië; 't gaf goed cente, hoor, 'n spul... en 't kòstte nie veel.

En as dan de draaimolen vol was: d'r opspringe, en achter de baas en z'n dochter an. Die had ècht goudband op d'r kleere, want ze wazze gráág zoo rijk as de burregemeester; nou! Hij d'r pienter achteran, z'n snoet streng gehouwe, om bij kleine meisjes en voornamen jongeheere - die wazze niks waard - de draaicente op te hale. As ze n'm 'n beetje raar anekeke, zaid'ie: 'Toe, gauw wat, maak àf, anders smijt ik je d'r uit, met je heele kale drukkie. 'k Ben 't zoontje van de drikteur hoor: mo' 'k me vâder roepe?' ... Aggenebes, die bolle baas van de groote mole had 'm één keer te grâze gehad! Hij had al de cente uit z'n zak gehaald, en 'm half ellendig geslage; z'n eene poot was t'r nòg mank van... Maar 't ware soms goeie dage, hoor. Hij had toch eris op één avond effetjes vier en vijftig spie gemaakt, en Bulletje maar dertien! Toe had ie voor al z'n zussies 'n pakkie noga met 'n apie d'r op meegebracht, en voor z'n moeder 'n fijn rozekransie...

Na zoo'n drukken zakendag kwam ie vermoeid ernstig,

maar tevens zelfvoldaan bij mij thuis, als iemand die een zware inspanning achter den rug heeft en nu knusjes de profeiten gaat zitten overdenken onder 't uitrusten. Met 'n 'hè-hèè!' zakte nie neer in een leunstoel, wat bleekjes, omdat z'n 'maag weer zoo jankte.' En nadat ie 'n paar dikke boterammen had verslonden, slurpte nie in behagelijken ochsenfieber zijn kopje thee, katachtig in elkaar gekneuterd, de oogen van loutere genoegelijkheid dichtgeknepen, zoodat z'n wangen dik oppuilden. - 'Hè' - smakte nie er smakelijk uit, terwijl ie zich rekte - 'hè, 'k wou dat 'k raik was!'

'Wat dee' je dan, Jan?'

'Nou' - bedacht ie zich, komiekig-ernstig ingaand op 't geval en langzaam denkerig... 'laa's zien... dan ha'k hònderd gulde... Dan zou 'k er vaiftig van an me vrouwtje geve... enne... veertig gonge d'r op 't spaarbank-boekie... hieuw 'k d'r tien over voor schoene en 'n mooi pakkie en voor 'n nieuwe pet...'

'Zou je d'r ook niet 's een sigaartje voor koopen, Jan?'

'Jawèèl... dan vroeg ik an me vrouwtje om tien spie voor 'n segáretje...'

'Een dubbeltje? - nou zeg, da's duur hoor, voor één sigaar...'

'Nietes... want dan zou ik natuurlijk zoo'n gróóte neme, een trouwsegaar... zoo'n dikke...'

Maar hij kon ook stormige buien hebben, van 'n wildheid, die zelfs onze oude kat half dol maakte. Zoo kwam ie op 'n keer al van de voordeur-in 't huis vol lawaai toeteren door 'n mondorgeltje; z'n kop dik rood gezwollen, z'n oogen tranend van 't gewèldige blazen. Als 'n militaire muzikant voor den troep stram buigend z'n lichaam bij elken nieuwen blaasstoot, en in schneidigen stap-pas, stipt in de maat, trok hij heel statig, al jammer-

gierend kamers en gangen door met dat glimmend nieuwe ding aan z'n mond. Geen groet, geen woord op onze vragen en protesten, onverbiddelijk doormacheeren en triomfantelijk gekijk hoe we dat nu wel vonden... Na heel langen tijd had ie eindelijk z'n laatsten adem uitgehijgd... en amechtig bleef ie rondzien, waar we nu met onze verbazing bleven.

‘Hoe kom je an die helsche machine, Jan?’

‘Mondhanderemonika’ - zuchtte nie benauwd geërgerd.

‘Jawel, maar waar heb je die vandaan gehaald?’

Nijdig draaide nie z'n kop opzij, de dikke oogleden zakten, en roerloos bleef ie zoo staan met stug op elkaar gebeten kaken.

‘Ik zie 't alweer Jan... daar kom je niet eerlijk an...’

‘Welles!’ - barstte nie stampvoetend los.

‘Hoe dan?’

Door 'n verbeten lach: ‘t Hong in de lucht te vliege, en toe heb 'k 't gevange...’

‘Geen grappen asjeblieft, 'k meen 't ernstig!’

Hij had nogal een leidzame bui, en na wat tegenspartelen kwam 't er uit, dat 'n jongetje in 'n straat 't orgeltje uit 'n hoog raam had laten slingeren... 't telkens laten zakken tot op den grond en dan weer vlug opgetrokken. Jan was toen op de loer gaan liggen, had gerukt en gegrepen, meest in den wind, en 't eindelijk losgegrist.

Ik bracht 'm aan z'n verstand, dat die jongen nu heel bedroefd was om z'n mondorgeltje... Op die ‘treurige woorden’ vroeg ie meteen 'n mooi wit papieretje en 'n touwetje. Zonder een woord te zeggen pakte hij 't instrumentje er dadelijk in. ‘Nou uw rooje en blauwe potlood’. Daar schreef hij, tongbijtend ingespannen zijn naam mee op 't pakje, en teekende er 'n versierend slin-

gerlijstje omheen. Met stralend blijе оogen liet ie 't me toen zien: ‘Jan!’ - ‘kan uwe 't léze? - nou weet de jonge van wie 't komt!’ En meteen liep ie de deur uit, schoot in z'n klompen, draafde klepperend de straat op.

Na 'n kwartier kwam ie, glimmend en blozend van 't hollen, alweer terug, en opgewonden vertelde nie: ‘Hij het 't werom!... D'r was 'n briefebussie an de trap, en daar heb 'k 't ingestopt... 't kon nèt, want 't was 'n dik pàkkie! Toe hàrd angebeld... net Sinniklaas... En ik wèg... Uit 'n pertiekie op de hoek heb ik staan kijke... Hij was 't zèllef...’

‘Hoe deed ie, toen ie 't zag...?’

‘Hij het me náám geleze... toe het ie gelache;... en nou blaast *hij* d'r weer op... Ik ga spare voor óók 'n mondhandereмоникаатje... Zijne die dingetjes duur?... Die jonge is óók bon af, hè? - dat ie 't werom het...’

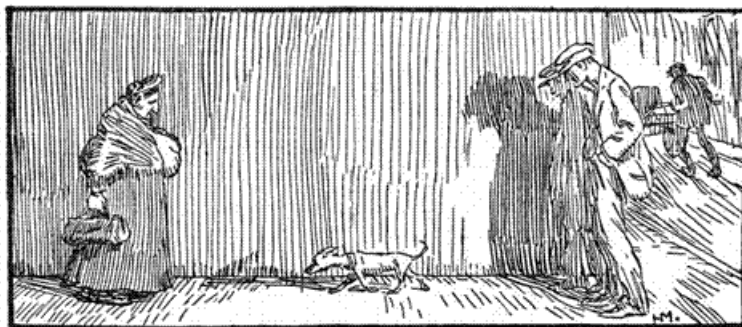
Vertrouwelijk kwam ie toen op de veranda bij me zitten, met de kat op z'n schoot: ‘Mot u me leeslessie nou 's overhoore?... Echt hè? - morgenavond krijg 'k me derde boekie, het de meester gezeid... dat zijne verhááltjes!’

En na z'n voorlezing, die glad en zonder bijmaaksels afliep, ging ie opmerkzaam in de bewolkte maanlucht zitten kijken, z'n ооogen heel bezig, eerst of ze zochten, en toen met 'n lachje van: begrepen - kinderlijk voor zich uit: ‘Nou, Onze Lieve Heer gaat óók na bed hoor;... kijk maar, hij loopt met z'n nachtlichie langs de raampies om te zien of alle engeltjes d'r onder legge... Pas op, bran 't kwassie van je slaapmus maar niet, ouwetje!... Kijk 'm hard loope; hij het zeker èrrege slaap... Hup! gordijntje dicht!... Poppetje gezien? - Kassie toe... Genacht, Onze Lieve Heertje.... doe vannacht maar liever 'n mondorgeltje in me klomp...!’

En toen de maan weer onder de wolken uitkwam, zei ie, z'n stem éven komiekig geknepen: 'D'r zijn ook muize, in de hemel, meheer...'

'Zoo?'

'Ja, ze hebbe de helft van manes afgevrete, zietuwel?' .. En terwijl ie, in eens wreed, de kat bijna smoorde tusschen z'n knijpende vingers: 'Ga jij maar dood poes, dan kan je in de hemel lekkertjes de muize fange...'

De misdaad.

Nu waren er heel treurige dingen met 't Boefje gebeurd. En den avond tevoren had hij juist naar braafheid getracht. Heel uit zich zelf was ie gekomen met de belofte, dat ie nu werkelijk toch 's ècht naar 'n baassie zou gaan zoeken; - al bood ie 'm ook maar honderd gulden in de week en 'n broodje met kaas, dan nam ie 't an; lieten ze 't maar 's probeeren. Want zóó gong 't niet meer. 'As je meevreet en niks inbreng, bè je een leelijke dief' - zei z'n moeder. Nou, - 'n dief gong na 't vagevuur, en dáár paste nie voor, was hèm te heet an ze boddie. - Pere en appele möch je wel gappe, - of maakte de boere die soms zelf? - En as je wat fòn was 't óók voor jou, maar dan mos je dalek zegge: potje met bloed, alle dagen mijn goed... en potje verblomme was óók geen vloek... Binne ware maar de beste, wat jou? Ja werachies, dat zei ze: dief van je moeder... Ze hād soms sukke kure. Ze was senewachtig; as vader d'r sarde viel ze ineens van d'r stokkie. Maar nou zat ze met 'n ope been, zonder malligheid... 'n Stijf been, dan was d'r weer 'n zussie op de komst... Nou was 't geen verneuriederij, hoor; ze krimpde echt van de zeer. En vader zei dat de

dokter weer niet achter moe's kwaal was... nee, wie gaf t'r nou prikwater voor 'n ope been hè? hieuw 't mensch ommers niet uit netuurlijk. Maar vader had nou zelf, bij een juffrouw die de kaart leit, 'n pleister gekocht. Daar zat zalf op en 'n gaatje d'r in, en 't help voor àlles; as je kliere had, of wintertoone of vol op je borst... D'r woonde 'n doove man op 't hoffie, - as je die vroeger 'n erret in z'n oor blaasde, doch ie dat 'r een muggie nieste;... nou, die had één nacht 'n gaatjespleister op ze oor gehad, en toe' zei die 's morreges al: 'roepie?' tege ze vrouw, toen ze nog geeneens 'n spreek gesproke had; - weratje. Gaatjespleister help voor àlles. En as dât de ziekte d'r niet uittrok, dan gong vader met moe na de barebier in de Tuindersstraat. Die doet effetjes fibleforsie zoo met ze handen d'r overheen, asemt d'r op... klaar bè je weer, al heb je 'n bochel an allebei de kante... Maar, dat kostte drie kostelijke kwarretjes. En de dokter had je voor louw as je in de bos was. En gaatjespleister haalde je voor 'n duppie de eene... Nou, hè? as dan de lamp voorover hong zooals tegeswoordig met die slapte van werrek... want vader ze baas zei nou Vrijdagsaves al tegen de manne: 'gane jullie maar vliege vange'... Daar kè je óók geen karrebenaadjes van braje... wat jou?

Moe zat maar te kreune. As ze zoozoowat hâd, wàs ze de kwaaiste nog niet. Nee hè, want dan kò' je vrij brood snije zooveel as je maar lustte... en suiker in al je koffie, zonder dat ze d'r opsloeg... ze mog ommers niet lóópe van de dokter. En hij help 'r nou wât goed an de booschoppies, en ie spoelde de kommetjes... Kleine Mientje mog maffie doen op z'n schoot, dat lekkere diertje... Ze kon al 'n beetje làche! En ze zei aldoor maar niks as: 'die, die'. Dat beteekende van alles; dat

ze lurreke wou, of ba gong doen... mos je maar raje... Morrege sting ie om vier uur op... Niet om te vissche; doch ie dat? - Nee, dan gong ie eerst heet water hale, en dan dalek vuur anmake, en 't vloertje weer 's lekker frisch boene..

Maar nou gong ie gauw na huis - hij mos loope as de gesmeerde bliksem, want hij mos nog wat houtjes hakke óók, en eerst effe water opzette voor koffie as vader van ze werk kwam. - Meer kon ie toch óók niet doen, hè? En dan morrege, as de ziekte door de gaatjespleister getrokke was, dan gong ie werempel op 'n baassie uit... gerust waar hoor! En 's middags in 't zwembad weer ècht klessie doen met de jonges, zooas vanmiddag... Dat kwam àn, zeg, zoo'n dof, met 't natte zwembroekie op je nakende gat... achenebbes jò, dat kwam zo luizig an... om je de kenarietjespip te lache... Hij zou nou 'ris net zoo lang onder blijve in 't diepe, dat de ouwe zwempik doch, dat ie verzope was...

Nou, nou gòng ie; z'n zussies moste ook na bed... al veels te laat, hè? - ja, voor zukke kindere! - En zelfvoldaan gaf ie haastig handjes rond, knijpend en schreeuwend: 'Toe dan, la me nou los!' - met malle bokke-sprongen. En hij verdween. - Maar 'n oogenblik later belde nie weer, want ie had stilletjes de kat mee naar buiten gelokt. En met 'n grommende stem, als 'n vreemde jongen in 't donkere portiek, kwam ie vragen: 'juffrouw, is dat poesie van uwe?' Meteen beet ie 't dier in z'n staartpuntje, zoodat 't met 'n valschen schreeuw uit z'n armen de meid in 'r gezicht vloog. - 'Goeien-àved, juffie!'

Den volgenden ochtend vroeg kwamen Sientje en Stientje en Lientje, allemaal met ouwe-vrouwtjes-doeken om hun schoudertjes en verpiekerde bonten mussies op,

vragen van moe of ik ook wist waar hun Jan zat, want ie was er den heelen nacht weer niet op geweest. De oudste vróég 't; bij elk woord snerp-ademde ze door haar roodverkouden neusje, en eigenwijs knikte ze dan telkens 'r bleeke hoofje, zoodat 't stijve haarvlechtje van achteren mee stond te wippen. Toen ze moeder's op straat aldoor nageprevelde woorden kwijt was, gingen ook háár gittige oogjes opnemerig de kamer door; ongedurig en verongelijkt tevens wachtend of er nu haast appelen dan wel koekjes zouden worden aangeboden... 't Allerkleinste zusje was langzaamjesaan naar 'n hoekje gedrenteld, om daar in 't geniep een strookje kralen onder 't rokje in 'r zak te moffelen, dat ze in kleine besmuikte beweginkjes van 'n tafeltje weg had geaaïd. Telkens als ze zag dat ik keek, kreeg 'k 'n sluw lachkneepje van onnoozelheid... En de middelste had 'zoo dors', maar ze lustte geen water... Ze dreigde te stikken in 't groote glas, schudde grienerig al maar van nee, terwijl ze benauwde bellen blies. Sientje nam van 't antwoord de gesproken woorden weer op, in 'tleege hokje, waar ze moeder's vraag had gedragen. Toen greep ze bedillig de zussies-handjes en nijdig trok ze meteen de àl omkijkende wurmen de straat weer mee op...

Maar denzelfden middag kwam Jan al weer fluitend aangezet, en ineens stond m'n kamer vol blij lawaai. Want de loutere lachpret joeg 'm z'n mond en z'n jolige oogen uit. Z'n lichaam van 't niet in te houden plezier krachtig gespannen, den kop steigerig z'n nek in geduwd, z'n borst flink vooruit, en pootig z'n loopbeenen tegen den grond aangedrukt. De frischheid van buiten sloeg van z'n rood-gewaaide snoet en z'n Maandags-ochtends-heldere kleeren: 'n blauwe kiel, proper pas gewasschen, en netjes-strak in z'n broek van geboend Engelsch leer.

Opzichtig hield ie al dat keurigs te kijk aan z'n lijf. En toen ik, verbaasd nu eens niet die weë koekedeeg-lucht uit z'n plunje te ruiken, 'm begroette met: 'Wat zie jij d'r knap uit!' - duwde nie me z'n voeten met vader's gepoetste Zondagsche schoenen toe, en vertoonde z'n handen van binnen en van buiten. Ze waren zóó schoon, dat ik er de krabbels en roofjes op zag.

Maar toen ook meteen schreeuwde nie 't er amechtig uit: 'Gewerkt... de heele nacht bij de boere gewerkt... en cènte verdiend!'

Daarop zweeg ie gewichtig. Hij spande de stilte, door op z'n gezicht al te zetten: wat zal je dáár nou's van òp staan te kijke! Heel moeizaam groef ie z'n vuist diep, diep in z'n broekzak... en langzaam palmde nie daaruit te voorschijn z'n eindeloos grooten rooden zakdoek... Toen draaide hij zich geheimzinnig om, stond zich te verwringen en stampte omdat 't niet lukte... eindelijk de knoop er uit... en daar stootte nie 't me toe, wild van verrukking... zoo'n zwaren blanken zilveren rijksdaalder van eventjes twee-honderd-en-vijftig spie! En in opperste geestdrift kraaide nie, benauwd van aandoening: 'Riksdáálder!... Verdiend met me eige poote... voor me moeder...!'

Eerst langzaam kwam ie zóó ver tot bedaren dat ie me dáár de geschiedenis van vertellen kon.

Gisterenavond, toen ie bij mij vandaan was gekomen, had Pietje Puk al 'n poosje an 'm naar boven staan schreeuwen. - Jò, ga mai - had Pietje gezeid toen Jan 't hofje op kwam - ik heb vaif cente; die gane me verkoope.' - Nei jò - had Jan zorgzaam geantwoord - me zussies motte na bed, en 'k mot water opzette voor me vader, want me moeder zit met 'n ope been. - Kom jò - had Pietje aangehouden - bè jij bebliksemd, laat 'r stikke;

wat hè je nou bij je moeder; as je mee gaat za 'k al me cente verkoope, en dan deele me eerlijk same... of hè je geen lèf? - Nou, van geen lef moesten ze tegen Jan maar niet zeggen, en vooral Pietje Puk niet, want die was niks veel waard. As tie langs 'n klabak kwam, dorstie niet eens z'n pijpie in ze mond te houwe. - Dus Jan gong na bove: maar ze vader was al thuis, en z'n groote zus was d'r óók... nou, dan konne ze hèm net misse. Want ze zus Mijntje was 'n mensch, en hij maar 'n kind, hè? En ie moch van ze vader 'n beetje met Pukkie gaan kuieren. Ze moeder zei nie' veel, maar Onze Lieve Heer hoorde d'r bromme...

Toe wazze ze gaan loope, hij en Pietje Puk... Hoe die weer an die cente was gekomme, kon Jan wel raje. Pukkie steelde wat erreg voor ze moeder. 's Morreges joeg ze n'm d'r altijd af met 'n zakkie, en dan mos ie gaan zoeke... Jan most er om lachen, om dat 'zoeke'... 'Begrijp ie?' - legde nie me uit: 'Zoeke... zóó, zie je,' met 'n graaiende hand.

En er lag toch wel kinderlijk èrg-vinden in z'n stem, toen ie verder vertelde, dat Pukkie z'n vader dief was. Ze moeder droeg 'n echte gouwe ketting om d'r nek, omdat d'r vent zoo steelde. Hij zat nou voor twee jaar in de kast; ze wist niet eens wáár. Ja, ie had voor ze baas de cente motte ophale bij de klante, en toe had ie ze weg gebeend... O, Pukkie ze vader most alle oogenblikke zitte!... Veleje had ie met nòg 'n vent, 'n bootwerker, dien Jan ook wel kon, 'n jodevrouwte opgewacht. Ze konne d'r, want ze zat op de Botersloot met lever. En toe had de bootwerker, omdat die de sterkste was, 't vrouwtje omvergeloope. En Pukkie ze vader, de kwiekste, had 'r d'r tasschie afgegrist, waar de cente van de lever in zatte. Toe wazze ze in 'n kroegie gegaan, om

er eentje te neme op de goeie afloop, maar daar stonge nòg drie dieve. En die stomme maatvan Pukkie ze vader had met de cente gebraniëd: hij had er mee gerammeld en ze late kijke... wie doet dat nou, an àndere dieve, hè? Netuurlijk, toe die vent in de neut was, hadde ze 't uit ze zak gegapt. Maar Pukkie ze vader was nòg goed, en die had ruzie gemaakt... Nou, toe hadde ze 't dan nog met ze vijfve ondersjans eerlijk gedeeld... Maar die sjoëge bootwerker was met ze zatte kop na de pelisie geloope om 't zelf an te geve, - zoo'n gocheme bliksem! Toe wazze ze alle vijf opgepakt hè? nogal wiedas. En toe wazze Pukkie ze vader en ze vrind er allebei voor twee jaartjes achter gegaan... Pukkie had 't allemaal zelf verteld.

Maar nou most Jan verder vertelle van gisterenavond; die Pukkie dee netuurlijk weer valsch, want die wou z'n cente niet verkoöpe, en ie had 't toch beloofd... Maar ie had altijd van sukke gierige smoesies... hij wou in geenéén winkeltje in.

Ze wazze al heelemaal in de Rosestraat, en toe had ie nòg niks om te snaaie gekocht... zoo'n afgeluisigte woordbrekert... Ja, is 't waar of niet?

Toe was t'r zoo'n groote boerewage langs gekomme, zoo'n groene, - en Jan d'r meteen achteran. - Pukkie had 'm lekker niet bij kanne houwe, want die had 't hartwater... In eens hieuw die vent ze paard stil, en toe zeit ie: 'Jò, wil je cente verdiene?' 'Ikke wèl' - zei Jan. En toe zag die baas Pukkie óók zoo hard loope, en toe vroeg tie of dat z'n vrindje was. 'Nie me vrindje' - had Jan geantwoord - 'want we benne kwaad - maar 'k kàn 'm wel'... 'Nou,' zei de boer, 'komme jullie d'r dan maar allebei op, dan ka' je cente verdiene...' Maar toe bedacht ie zich eerst nog, en toe

zeid' ie: 'zie je, jullie motte de heele nacht doorwerke, dus ga maar eerst an je moeder vrage of je mag.' ... Nou, dat vonne ze flauwe kul, want as ze cente thuis konne brenge, was 't ommers alzóó goed... 'Dan gane me maar effe,' hadde ze gezeid. Maar ze wazze enkel 'n straatje omgeloop, en toe hadde ze gezeid dat 't moch.

Och jò, wat hadde ze toe' echt geréje... heelemaal tot voorbij Overschie... 't Was 'n goeie baas, hoor, want ze kregen 'n segare-tje van 'm en toe ze buite wazze, mogge ze allebei om de beurt de leisels vasthouwe. En 't paretje liep as 'n kikero: en 't wist van zelfs de weg, want 't was al pikkedonker. - Nou, 't was netuurlijk al wàt laat toe ze d'r wazze... an de boerderij; 'n echte raike boel hoor. Ze mogge binne komme in de mooie kamer, en daar kregen ze van de vrouw 'n bakkie koffie met suiker d'r in en tòch 'n kussetje, en 'n paar boteramme, van die groote sneje boeremik, vet met beste boter... en toe mosse ze an de slag.

Ze mosse aar'appele rooje, zie je, want 't was zoo druk met 't àndere werk, dat er anders nies van de aar'appels komme zou: dan gongen ze uitloope, - zei de boer, en dat moch niet.

'Aardappelen rooien in den nacht?' - viel ik 'm verbaasd in de rede - 'daar heb ik nooit van gehoord?'

- 'Nou, zeid ie, vraagt uwe 't dan maar 's an uws boterboertje; die woont daar toch óók in de buurt, en die zal 't wel wete. - En hij vertelde verder, dat 't zoo donker was as pik, en dat ze daarom de lantaarns uit den stal hadden gehaald - van die groote met olie-lampies - om bij te wèrken. En 't mos vlug óók. Nou, je voelde ze da'lik zitte as je met je hand in de aard krabde. En dan mog je ze zoo, met de worteltjes en de

klontjes klei d'r an, in de zakkes doen. - Dat kwam wel terecht - zei de boer. De knechs en meide holpe óók mee. Maar hij had toch de meeste zakken vol... effetjes zes! En om vijf uur was alles t'r al uit... Gauw, hè?... D'r wazze aarappele bij, wel zoo groot as knolle. En eentje had ie wille beware, want die lekent nou net op het koppetje van 'n smoushondje, - maar dat mog niet van de ouwe...

Toe ze klaar wazze, hadde ze weer brood gekrege met dik kaas derop - nou, echt! - en toe zei de boer: 'da's voor jullie', en meteen stopte nie hun elk 'n riksdalder in de bal van d'r lui hand. Nou, ze schrokke d'r van hè? zoo véél as 't was. En toen zei die d'r bij: 'Daar hebbe jullie nog allebei 'n duppie voor 't Dellef-sche bootje.' - Ze hadde den baas natuurlijk vrindelijk bedankt, en de juffrouw ook gedag gezeid, en Jan had gevraagd of ze nog weer d'ris gauw werom mogge komme... 't Vollegende jaar,' zei de boer. Nou, dan zou ie wel dood zijn, want 't was 'n oud ventje... 't Dubbeltje hieuwe ze netuurlijk liever zelf dan om 't an die bootjesbaas te geve. Ze gonge lóópe, en ze zouwe loere op 'n spoelingschuit, maar die vaarde zoo vroeg niet... Pukkie had slaap - dat wàs zoo'n kind; hij niks, - en ten bewijze spalkte nie nòg z'n oogen wijd open.

Al maar door poetsend, en beademend den rijksdalder in zijn hand, vertelde nie verder dat ze toen eerst hun broek en hun kousen in de Schie hadde uitgespoeld, omdat ze d'r zoo zwijnderig bemodderd uitzagge - van dat gekruip over 't papperige land hè? En 't zonnetje scheen zoo lekker; toe hadde ze 't natte goed op 'n heg gehange om te droge, en zelf waren ze met hun bloote poote door 'n sloot gaan baaie voor de frisscheheid...

D'r zat 'n vent 'n koei te melleke, en daarvan mogge ze allebei vijf slokkies drinke, zóó warm uit de emmer;... 'n slokkie van hèm was wel 'n half pintje-had die baas gezeid; nou, de laaste maal was 't z'n neus uitgekomme. - En ze ware kikkers gaan vange, omdat die pilow broeke zoo zachies droogde... Maar ze wazze toch netuurlijk aldoor naar d'r goed blijve kijke, omdat de rijksdaalders in hun zakke zatte: en d'r kwàmme zoo'n hoop van die vuile dievige landloopers langs die weg; vooral op Dinsdag, om 'n daggelletje te hale op de beestemarkt...

Toe ie thuis kwam, had ie eerst niks tege ze moeder gezeid, en net gekeke of ie kwaad had gedaan. Want ie wou welderis zien wat ze doen zou, nou ze d'r niet op kon slaan, met 'r ope been... En toe ze lekker te keer gong, had ie d'r ineens de cente late zien... Toe was ze netuurlijk begonne te lache, en toe was alles goed, kò' je denke. Want ze mog de riksdalder héélemaal hebbe, as hij 't dubbeltje van 't bootje mog houwe... Ze gaf 'm nog 'n gebakke botje van gistere, en 'n warm bakkie thee, en toe had ze uit d'r zelf gezeid: 'Jan, klee je nou d'ris netjes an, en laat 'm dan eerst maar d'ris an meheer zien, - die zal d'r ook wel blijd mee weze.' - Hij mog vader's Zondagsche schoene an... As moeder cente zag, wàs ze nog zoo kwaad niet, hoor... 't Viel ook net op 'n gansie, want de huurcenten wazze 't laaste wat ze nog in d'r beursie had...

Jan was onder z'n verhaal rustig-zelf-voldaan geworden, met iets heel goedigs in z'n oogen. En nu ik d'r alles van wist, liep ie gauw naar huis om moeder 't geld te gaan brengen. - Ze zou d'r na zitte te springe of ze de fieteldans had.

's Avonds daarop kwam Jan's vader. Hij bewoog zich stroef-langzaam, 'n zware werker, den rug watgekromd. Z'n glad-geel, wassig gezicht was glimmerig strak van magerte, als verstijfd in vriendelijk berustend kijken; en goedig gedwee klonk ook z'n loome praten, woord na woord. 'n Veel geslagen man, suffig, en machinaal eerbiedig, met al op de stoep z'n pet in z'n hand, telkens gebogen groetend bij 't eindeloos voeten-vegen. - Hij wou me dan graag 's, as 't schikte, over z'n zoontje gesproken hebben.

'k Wist 't, Jan was zijn lieveling; en 'k hoorde 't nu weer in den vergoelijkenden toon van z'n zeurige stem: 't Was nou direct geen kwaad ventje, - zeid' ie - nee, hoor, want ie kon best wat misse, - dat most ie maar zegge: as Jantje wat hād, dan hadde z'n zussies óók wat. En gewikst van verstånd, nou daar sting je soms van te kijke; waar zoo'n jonge 't allemaal vandaan haalde? Maar ie most niet zoo p'rtaal weze tege z'n moeder: dat past voor geen kind... Nee, die twee konne mekaar niet als te best zette, dat was erg verdrietelijk... Nou was 't waar, z'n vrouw kòn wel deris lastig weze... Ze was erg opvliegerig van humeur... en dan kon ze zoo tege de kindere snauwe; wat schoot je 'r mee op? Hij wou er geen kwaad van spreke hoor, want hij had wel 'n slechtere kanne treffe; - hij had geen kwaje an d'r, gerust niet... maar ze was 'n beetje driftig gebakerd; - 't kwam van de zenuwe, daar lee ze zoo an... En as ie dan saves thuiskwam, wou ze dat hij de kindere nog weer slaan zou;... dat was echt onplezierig hoor, want als je moei van je werk kwam, wou je wel 'n tevreje gezicht zien... dan hieuw ie van rust en vredigheid om 'm heen.

Maar nou was 't met Jan toch geen zuiver spul... Hij

had 't al dàlijk niet te best vertrouwd. Nee, dat wist ik as heer zijnde nou zoo net niet, maar een boer geeft geen twee riksdalders an zukke jonges voor één nachie werke; dat gong niet op... Maar ie had 't zich tòch weer ontgeve, omdat Jan 'r zoo astranterig tegen in had gestreje... En Jan kon soms welderis liege, - we ware óók jong geweest, hè? maar as z'n vâder 'm in z'n ooge keek, kwam de waarheid er toch op 't lest altijd weer uit, hoor... zonder mekeere... En dat mòst ook, nie-waar? - As je je vâder bedriegt!... Nou... zie je, dat was nou wel hard as ouwer zijnde, om 't van je eige kind te motte bekenne... maar nou had Jantje hèm ook, beloge... As tie na 'm keek, draaide nie z'n hoofd af... Hij kon z'n vader z'n ooge niet vele... Dan is 't niet goed met 'n kind... 't Was jammer van 't jongetje... want, nou ja, hij was erreg speelsch, en veels te opstandig tege ze moeder, maar toch nooit geen slechtigheid hoor... tot nou toe... Hij had 'm altijd graag magge lije, meer dan die oudste van 'm, die Piet... die was 'm te stil, en daar hâd ie 't niet op...

Toen zweeg de man 'n poosje. Z'n gezicht bleef onveranderlijk vriendelijk; z'n hoofd, als vermoeid, was alleen wat dieper gebogen...

Anstig zachtjes bekende nie ineens: 'Me vrouw het nog zeventien stuivers en 'n nikkele horlozie in z'n zak gevonde, toe ie sliep... 'k Heb 't allemaal in 'n papiertje gepakt... Want *ik* ben daar bàng van, zie je;... 't is gestole waar...'

Even zag 'k 'n zenuwtrekking z'n goedige gezicht van verstarde berusting verdroeven. Maar hij veegde de ontroering met z'n zakdoek weg, en z'n stem óók gewoon weer gehouden, vertelde nie zakelijk dat Jan 't verzonnen verhaal van 't aardappelenrooien op had ge-

geven. Nu hield ie weer vol, dat ie met Pukkie samen een pakkie met losse guldens op de Delfschevaart op de straat had gevonden. Ze hadden 't samen gedeeld, en voor twee gulden had Jan van 'n man in 't Circus 't horloge gekocht. En omdat 't toen te laat was geworden, dorsten ze niet meer naar huis; ze waren gaan slapen op den Zanddijk, en Jan had toen de geschiedenis van dien boer maar bedacht. -

Terwijl we er nog over praatten, dat dit nu natuurlijk óók was gelogen, kwam Jan rumoerig 't huis ingestormd. En meteen de meid weer lachend aan 't gillen, bij 't bolderende stoeien in de gang, van: 'schei je d'r nou uit', en 'hou je nou òp, Jan! toe nou, met je vuile handen an me schoone jurk...' waartegen zijn schorre straatjon-gensstem dan weer komiek-plagerig in ging... En in die jolige stemming galmde nie alweer: 'dáág mehéér!' aan de deur van m'n kamer... toen ie in eens z'n vader zag zitten en begreep. Meteen verstrakte z'n kop, beet ie z'n tanden stug op elkaar, zoodat z'n ondergezicht nog breeder uitzette. Z'n haarvacht trok ie lager nog op z'n lage voorhoofd, en z'n gezwollen witte oogleden knepen gluisperig neer.

'Jan' - zei z'n vader heel goedig - 'meheer weet er nou óók vàn, en je kan ons allebei vertrouwe, niewaar?... kom jonge, zeg 't dan nou maar in eens wat jullie gedaan het vannacht... Je ouwe het 't je d'r niet na gemaakt, hè, om 'm te beliege?... Kom, d'r uit 'r maar mee; - 'n kind mot voor ze vader nies achterhouwe... Waar hebbe jullie 't nou gestole? zeg 't nou maar... Wie kan je dat nou béter vertelle dan mijn en meheer?... Zèg... Jantje!... Hóór je je vader niet?... Spreek nou uit, as 'n flinke jonge...'

Maar Jan was onverschillig wijdbeens in den hoek bij

de deur blijven staan, z'n kop afgewend, z'n oogen onder de gezwollen leden uitglurend met 'n valsche glimming als 'n kat die in 't nauw zit, en z'n klauwtjes scherp weet.

En hij blééf z'n mond norsch dichtbijten, in z'n katachtige oogen 't wreed felle verweer; liet z'n vader maar goedig zeurig aandringen. Die haast angstig smeekende woorden deden niets tegen z'n stugge jongenslichaam.. En we bleven vragen, vriendelijk, bevelend, dreigend. Zoo innig aandoenlijk die lieve teerheid in den van werken en zorgen verharden kerel, die z'n kind 't gevreesde relaas van de misdaad niet kon laten opbiechten.

Toen we 'm te lang hadden geprikkeld, snauwde de jongen hartstochtelijk los in 'n vloek - en zijn heele gezicht was één dierlijke dreiging: - 't Was tòch zoo! 't Was wèlles!... Hij liet zich niet sarre... 't Was gefònde! - De tranen van woede sprongen op z'n oogen...

En de man weer verder: 'Jonge, lieg nou niet langer. Kom, meheer wil wel weggaan... kom 's bij mijn, en vertel 't dan alléén an je vader...' Maar in nijldige rukken herhaalde Jan weer bij stukjes en beetjes 't verhaal van 't vinden, hoe 't precies was gegaan...

'Jan, dat kàn niet,' - hield de vader al maar geduldig aan; - 'kom jonge, je beeft zoo, drink 'n glaassie water... en dan vertel je 't mijn wel alléén, niet?... of heb je de pest an je vader...?'

Toen liet ik hen samen. En 't was heel laat in den avond toen de man mij weer binnen kwam roepen. Op z'n strakke gezicht een voldane lach door z'n betraande oogen: 'Meheer, zie je nou wel, Jan het 't z'n váder verteld!'

De jonge had óók gehuild; z'n kop was weer ontspannen. Als 'n kind dat bang is, stond ie klein dicht tegen

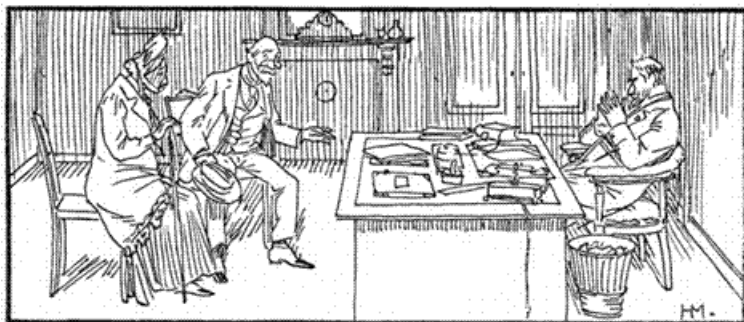
z'n vader aan; en heel goedig knikte hij me toe, weemoedig, maar verlucht toch, en vol vertrouwen op Vader...

Die zei me toen wat er gebeurd was: Jan en Pukkie waren op hun kuier door een straat gekomen, 'n eind buiten de stad, en heel stil, want er werd nog gebouwd. Daar hadden ze uit een rijk huis 'n dienstmeid zien gaan om een boodschap; ze had de deur aan laten staan... En in de voorkamer van dat huis had Pukkie roode kaarsen zien liggen op 'n tafeltje, dicht bij 't raam... Ze hadden geprobeerd dat open te schuiven, maar 't zat op de pennen... Toen in eens had Jan z'n klompen uitgedaan, had gezegd tegen Pukkie: 'kijk jij uit!' en hij was zoetjes 't portaal door, de kamer binnengeslopen... In de tafel van de kaarsen was 'n laadje; maar dat was op slot. Met z'n zakmes had ie 't opengebroken... en daar lagen twee armbanden van goud met schitterende steenen... Hij had ze gepakt en was er mee vandoor gegaan... Jan had den eene, en Pukkie den andere bij pandjesbazen beleend op een valschen naam. Ze hadden er zeven-en-twintig gulden op gekregen... En daar hadden ze van gesnoept en gerookt en glaasjes bier gedronken in den Circus, en 't nikkelen horloge gekocht... Ze waren er bang van, zoo véél... En aan 'n vreemden jongen hadden ze vijf gulden gegeven en aan 'n sinaasappelvrouwje 'n rijksdaalder... Toen waren ze aan 't andere eind van de stad op een zanddijk gaan slapen; hadden zich 's morgens weer met snoepgoed vol gestopt;... eerst waren ze nog wat op de spaarbank gaan zetten, hadden elk een rijksdaalder aan hun moeder gegeven en zelf nog een gulden gehouden...

Jan knikte al maar van ja bij 't verhaal van z'n vader. Z'n oogen en wangen gloeiden nu koortsig, en er stond

een wilde lach op z'n gezicht. - Toen was ik bàng van 't Boefje...

Vader en zoontje gingen hand in hand weg; de oude met 'n glans van blijheid over z'n berustende trekken, omdat Jan hèm z'n vertrouwen weer had gegeven... Nou zou alles terecht komen.

Na de misdaad.

Wat het kleine Boefje dien noodlottigen avond zoo maar even gedaan had - gelokt door mooi kleurtje, tien stiekeme kousenpassen geslopen, gebroken, 't glinsterende gegrist, en met den buit er vandoor - dat zette al 's ochtends veel groote menschen in ernstige beweging. De bestolenen, ontsteld naar de politie geloopt, gaven 't gejaagd-hakkend aan. De commissaris zelfs moet er 'n gewichtig gezicht van hebben getrokken; geluisterd, onderzoekend gekeken, verhoorend gevraagd met de aandacht, die past bij 'n záák zoo al dadelijk maar bij 't pas gaan zitten voor den dienst. 't Was een groote diefstal, immers óúd-gouden braceletten met diamanten van aanzienlijke waarde. En 't was een brutale diefstal, omdat hij door insluiping, nog bij kláárlichten dág, in een bewóónd huis door braak was gepleegd. De commissaris moet er breed bij zijn gaan zitten en ernstig nadenkend hebben geschreven op vellen groot formaat. Hij zal een inspecteur hebben gebeld om gezamenlijk te overleggen. 't Geval is getelefoneerd naar al de posten, en de chefs en de agenten, die ervan hoorden, hebben er wel als iets ongewoons met mekaar

over zitten praten op hun wachten in de bureaus. Toen zijn de rechercheurs er op uitgezonden, de oudsten van dienstjaren en de gewiksten. Deze stilslimme mannen hebben er hun geheime plannen voor ontworpen, hun ervaring, heel hun dàg er aan besteed! De situatie eerst opgenomen ter plaatse; listig-gestrenge ondervraging van de vertrouwdsten des huizes, die daar van verbouwereerdheid onder verbleekten - en er stond 'n standje van menschen vermoedend te vraagkijken voor de geheimzinnig geworden deur. Dàn 't afloopen van de pandjeshuizen, wier bazen witjes onschuldig van niets wisten en meewarig de hoofden schudden; en op hun speurtochten door de stad keken sluw-geworden politie-oogen àl buitenwaards, monsterend 't volk op straat in verdacht. 't Was een nauwlettend en ijverig brééd-opgezet onderzoek, om te ontraadselen de daad van Jan en vriend Pukkie. Maar wie kan 't verbazen, dat 't nog niet tot de hoffies-jochies zelf had mogen geraken? En de dagbladreporters noteerden 't berichtje met graagte, omdat 'r eindelijk weer eens 'n zaakje gebeurd was in de saaie zomersche dagen, dat de menschen lézen zouden. Duizenden vernamen 't dus den avond daarop uit de kranten, zeiden zoo terloops onder de thee tegen elkander dat 't toch wèl 'n nare onveilige tijd was. En hier en daar werd de meiden gelast om er nu 's ééns en voor àl aan te denken dat ze toch nooit weer een voordeur aan lieten staan, al gingen ze maar even op den hoek om 'n boodschap, want dat daar nu gisteren toch weer... Volgde wat Boefje op mijn kamer aan z'n vader gebiecht had: 't tragisch intieme, nu als 'n niet te versmaden praatje rondgebabbeld door de stad... En vóór 't naar bed gaan sloten veel menschen toch wat secuurder met grendels en kettingen en

pennen-op-de-ramen... En ze voelden zich knusser binnen in hun huizen achter die veilige pantsering, als ze er aan dachten dat daar buiten die ‘eng’-gauwe dieven nog slopen in donker.

Maar Jan-zelf vermoedde niets van die lichte beroering in 't leven van de stad, dat zoo wijd en zoo hoog over hem heenging. Nu Vader 't wist, was hij 't grootendeels kwijt. Er bleef nog wel iets bezwarend van nazeuren in 'm; hij voorvoelde ook wel dat er wat op zou moeten volgen, maar dat maakte 'm toch niet gejaagd. Bij Vader, dien grooten, wijzen man, die er nu alles van wist, was je als zoontje veilig! Dat had ie ineens gevoeld, toen ie 'm weer aan 'n hand mee naar huis had genomen;... vroeger ook, als klein kindje dribbelend naast die lange beenen, - dan liepen de hondjes d'r wel, maar ze durfden 'm niet te komen bijten... om vâder! Jan begreep niet best... vader was geeneens kwáád geweest;... hij had 'm niet geslâgen!... Wat 'm eigenlijk m'nkeerde?... Hij lekent net zoo'n beetje suf te zijn... Want, nog al glad hê, Jan was d'r blijd om geweest, dat ie niet op z'n ziel had gekregen, en ie had erg opgelucht drok lopen praten... maar geen asem hoor... geen spreek!... Affijn, met vader, die goed op je was, naast je, kon 't erge nóóit bij je komen...

Thuis was Jan nu opzichtig goedaardig met 'n bleek gezicht, en zoo gedwee als 'n lammetje voor z'n moeder. Zoodra ze maar kikte, déé ie 't al da'lijk, en dan was ie rustigjes op z'n kousen bezig als 'n zorgzaam ziekelijk huiskind. Wanneer 't zoover weer klaar was, nam ie Mientje stilletjes weer op schoot, en dan liet ie 't kind aan z'n haren trekken en bijten in z'n oor, heusch peinzend zwijgzaam. - Ze keken 'm er allemaal

telkens verbaasd op aan, zoo vreemd-goedig als Jan nou toch was. - Maar as ie maar dàcht op 't portaaltje iets te hooren, kròmp ie immekaar van den schrik. Bleef stijf zitten turen met z'n schuwe oogen op de deur, zoo smeekend bang als 'n aangeschoten haas bij 't komen van den jager... Wanneer 't goddank nog voorbijging, liet ie z'n angst gaan in 'n diepen zucht, en dan keek ie even blij naar z'n moeder, met 'n innig knipje om 't sàmen begripen; want zij was nou óók toch wel dankbaar, - hè? dat 't de dienders niet wazze.

Toen ik op 't hofje kwam, vond ik Jan in een stemming als van een kind na een verdrietige huilbui. Vragend keek ie naar me op; z'n verlegen oogen voor den vriendelikhedslach klaar, maar éérst bang zoeken of ik kwaad zou wezen; en op z'n gezicht 'n zweem van narigheid tòch onbillijk vinden. Z'n moeder ging verwezen door de kamer, 'r hoofd moe achterover, de wimpers neer als om 't geraas van verdriet te dempen, dat rusteloos woelde in 'r week-zwakke hersens. Ze zag en hoorde niet dat ik binnen kwam, staarde me plots verschrikt aan, even rood van angst. En toen een wezenloos lachje van herkennen... 'O, bent úwe 't, meheer?... 't Is meheer, Jan...' Als van 'n zieke die wakker wordt, zoo ver weg en onwezenlijk klonk haar stem. En in 't bleeke half licht van de vaal-armelijke kamer stonden de fletse zusjes zoo oud-wijs te kijken, bang van de stilte en in somber begripen. Maar van 't gebeurde dorst niemand te spreken.

Toen ik eenmaal ordentelijk 'n stoel had, ging Boefje óók weer zitten op den grond onder 't raam, met Mientje op schoot. En hij knikte maar goedig naar 't kind dat 'r strak-blauwe oogen onbewegelijk op hem gericht

hield, alsof 't zóó lag te slapen, - gaf 't al z'n aandacht, net of ik daar zoo hóórde in de kamer, nu de benauwende spanning ook om mij heen weer gesloten was. En toen de vrouw, om 't zwijgen, naar mij heen keek, zag 'k op 'r afgetobde gezicht voor 't eerst 'n teer vragen om vergoelijking voor Jan, en meteen tròf me weer de onrustbarende gelijkenis van die twee.

Wat ik toen ben gaan zeggen, herinner ik me niet goed meer. Ik kòn den plichtmatigen toon van vermaning niet vatten, omdat ik 't niet voelde als slechtheid van Boefje... 'k Had eigenlijk meelij met 'm, en wilde dat, als ziekelijk, toch niet laten merken: - zat mezelf als opvoeder geducht te verwenschen. En de jòngen, die z'n kop maar stijf van me afgewend hield, z'n oogen aldoor naar 't hofjes-hemeltje... Er was alléén maar gedweeheid, niets van echt voelen in z'n 'jáà...' toen 'k 'm vroeg of ie 't dan niet vreeselijk zou vinden om in de gevangenis te worden opgesloten: dat ie dan vader en moeder en de zusjes - kleine Mientje - niet meer zien zou; daar heelemaal alleen zou moeten slapen in de gegrendelde cel; nooit meer lekker vrij spelen met de jongens op straat... En of ie dan geen verdriet had om de schànde, die ie z'n ouders had aangedaan? Vader en moeder zouden nooit meer blij zijn als hun Jan als 'n dief op den Noordsingel zat... Begreep ie wel wat dat was voor dien goeien vâder van 'm - zeg, Jan-toch! -Vader, die zoo heel erg veel van 'm hield, niet? - dat wist ie toch óók wel...

'Habbes!' schoot ie ineens los met de echte jool weer in z'n oogen... 'Hè je dat gezien?... Nou dà's binne... Kaik 'm saskere... Há! en dat stomme waif laat 'm stiekem loope... hè je nou ooit zoo'n dood merákel gezien? O jé, 'k had 'm al zoo láng in de smieze!' -

‘Wie dan toch?’

‘Hei je dan nou niks gezien?... hei je die kat van beneje niet zien legge loere?... Gò, wel 'n hallef uur, nou! Bóve op 't dak had ie 't ommers al geroke... En toe' is tie d'r voetje voor voetje heengebeend; hè, z'n laif héélemaal uitgerek... En toe maar zitte wachte, zonder 'm te verroerre... Maar ie kéék wel... 'k Begreep 't derèk'! - Weet u wel moe dat de bu'vrouw van hierover vanochend zulke lekkere dikke schòlletjes stong te bakke?... Nou, poessie doch' netuurlijk: die lus ikke ook wel, hè?... En hij hèt er een, hoor; èn 'n vette!... potverdikkeme nou!... de bèste!... want ie stong net klaar voor d'r man. - Vader zal ook wel da'lijk thuis komme, moe. - De bu'vrouw zat 'r vlak bai, moe... ze zit er nòg... dat luie dierazie zit zeker weer te maffe... Ha! nou kraigt ze 't óók in de gate... Ja, mensch, je scholletje is de lucht in gevloge... Kaik ze kaike... há... Smul jij maar lekkertjes, hoor poes... Poessies mágge wel gappe... Zàl dat waif weer kraige van d'r vent, hè?... hè moe?’

En meteen in haast huilend bezorgde gejaagdheid: ‘Daar hei je vader nou al... za 'k gauwopdoen, moe?... Toe dan nou...!’

Boefje's rellig kattenverhaal had als 'n spuit levenslust alle triestigheid de kamer uit en van de gezichten gejaagd... Moeder lachte vrijelijk van ‘hei je nou óóit toch zoo'n jonge?’ En de zussies durfden weer hardòp te krieuwen en snetteren voor 't raam, waar ze mekaar driftig stonden te verduwen om te kijken naar poes met 't scholletje. Jan zette Mientje in 'r stoeltje met 'n maldriesten hoogzwaai, waar ze van schaterde. En nu ging ie eerst druk-bedrijvig een stapel diepe borden halen uit 't kastje naast den gootsteen, deelde ze in een rondetje

op tafel uit, met bij elk bord een scherp ijzeren vork; toen de aardappelen met spek in de koekepan technisch omgeschommeld, 'tfornuisjenog even flink opgepookt... 'Dàg vâder!' - juichte hij kinderlijk-blij den man toe, en ging 'm aanhalig 'n hand brengen, zoodat op den ouwe z'n altijd leidzame gezicht óók even 'n lachje zweemde. Maar toch klonk z'n matte stem wel haast somber, toen ie zei: 'k Zou me nou maar wat kalm houwe, hè... dat past jou beter... Ga na benéje met je zussies - maar niet de straat op, hoor je!... en hou kleine Lientje vast op de trap... Kom, schiet wat op asjeblieft... 'k Heb met meheer te prate...' En dadelijk liep de kamer van kinderen leeg, de hoofdjes gedwee wat gebogen.

Toen vertelde 'k 'm hoe de zaken stonden, en dat 'k nu eerst 't huis moest weten waar Jan 't gestolen had, om met de menschen te spreken... Dat we zouden zien de armbanden terug te koopen... en misschien zou 't dan nog geschikt kunnen worden...

'Zou ie dan niet na 't Noordsingel hoeve?' durfde de moeder, huilend van geluk al, haast niet te vragen. Maar de man, die diep voorover op z'n handen zat te turen, hield z'n hoofd hopeloos neer, schudde bedenkelijk, dat 't nou niet meer kon;... zei 't in gedachte toonloos voor zich uit: 't Recht mot z'n loop hebbe...' Dat was als 'n noodlottige machtspreuk... 'Nou was 't às te erreg;... nee, dat kon geen plaas vinde... 't mòs er nou wel van komme.'

Z'n vrouw hield vast aan 'r hoop, wilde er zelf dadelijk aan helpen. Gauw haalde ze uit 'n hoekje op de bedsteeplank Jan's gepoetsten, zwaar-zilveren rijksdaalder, en de zeventien stuivers uit z'n zak, en 't nikkelen horloge zonder wijzers van 't Circus, alles in 'n zakdoek ge-

knoopt... ‘Geef uwe dat weròm an de mensche’ - zei zeopgewonden - ‘en dan mot uwe zegge: dat z'n moeder d'r geen halleffie van af het genome... God zal mijn beware!... nee, meheer... dàt in d'r eeuwigheid niet!... Al most 'k met me kindere de aarappele nou zóó van de straat opvrete... an mijn hande geen gestole cente hoor... Asseblief meheer, neem dat vuile geld méé... die ongelukscente... ba!... de lieve God weet hoe 't me daar het legge brande vannacht... Dat ongelukkige zakdoekie vol, doch 'k... da's nou de schande van je jònge... daar komp jouw kind nou in de gevangenissen voor... En dan lag 'k maar na 'm te kaike, dat ie nog slápe kon... en dat we'm meschien voor 't laast daar nou mogge hebben... Want 't is toch je bloed-eige kind, hè?’

Maar de vader, wien 't benauwd werd, viel uit, dat je met grienen niet opschoot... dat gemurremeree gaf geen bliksem... En bruusk stond ie op, z'n huilen verbijtend, om Jan weer naar boven te roepen.

‘Knap je op!’ - beval ie - ‘trek mijn goeie schoene maar an... En vraag je moeder om je Zondagsche pet... En dan ga je da'lijk met meheer mee, om 'm 't huis an te wijze...’

Maar meteen drong Jan zich in fellen angst tegen den muur op, z'n vuisten in z'n oogen geduwd, z'n gezicht grauwbleek verstrakt... En gillend schoof ie den wand langs, kroop den versten bedsteehoek in, bevend alsof ie door 'n dollen hond werd nagezeten... ‘Nei váder! Nei... och moeder zeg toch van nei... *nei!*’ - jammer-krijtschte nie. En heelemaal in elkaar gekrompen bleef ie zich weg liggen dringen, kreunend als 'n dier; z'n rug rilde van zenuwtrekken...

‘Wil je dan met je váder meegaan?’ - vroeg de man,

z'n ontdane stem nog streng gehouden.

Dàt was da'lijk goed; 'jà!' ontspande nie. En nog in snikken die naschokten door z'n lichaam, maar de oogen dankbaar-blij, zocht ie vlug z'n kleeren bij elkaar... pakte stevig vaders hand, en vleide kinderlijk: 'kom dan nou maar mee.' - Ineens bleef ie staan: 'U mot nog éte... 't is vèër!'

Zonder te hooren, zette de man zich loom weer in zware loopbeweging, de schouders naar voren, als een die afgemat een schuit voorttrekt langs eindelooze vaarten - de schipper alleen weet hoe ver nog. En hij zag niet hoe de jongen maar àl vragend naar 'm opkeek, ongerust over 't eten. Váders Eten, waar altijd heel 't huishouden om ging, de gebeurtenis van 't gezinsleven, zoo vast en zoo stipt als 't angelus-luiden van de kerk.

't Liep af, zooals we 't graag wilden. De pandjesbazen gaven gauw 't beleende terug, zonder rente, zoodra ze van justitie hoorden. En toen de bestolen dame haar sieraden weerom had, was ze veel te blij om aan wraak voor 't diefje te denken. - Zij was voor Pro Juventute 'n trouw zieltje gewonnen. - 't Parket vertrouwde ons nog eens 't Boefje toe. Als ie dan dezelfde week maar naar 'n verbeterhuis werd gezonden.

Jan-zelf wou niets liever, want waar 't Huis stond, was 't buiten. Daar groeiden zóó maar de appels en peren in 't wild voor 't plukken; je kreeg 'n mooi pakkie - en je kon er wilde beesten vangen. Hij zou heusch goed z'n best doen... as je je d'r maar alle dagen zat moch' vrete. En 'n vak leere? - Nou! smid, net as vader; as tie groot was kwam ie bij hèm op 't febriek.

Z'n moeder zei glunder: 't was altijd 'n raar kind geweest; gisteren nog onder 'n hoedje te vangen... en

dat ie nóú ineens weer 'n heele spekkeoper was... Ze zat tot laat in den nacht aan z'n plunje te verstellen. Opa-zelfs beloofde 'm met tranen van ontroering in z'n ouwe oogen 'n segáretje voor de reis. En vader was natuurlijk stil in z'n nopjes. Maar toch kon ie er bij z'n werk vaak over prakkezeere, of dat stelen van Jan geen ingeboren aard wezen zou.

‘Klantje van lombroso’.

Toen er nu ook van het verbeterhuis, waar Jan heen zou gaan, een lijst ter invulling kwam, waarop onder meer naar zijn ‘geestelijke vermogens’ werd gevraagd, besloot ik tòch nog met den jongen naar een psychiater te gaan.

Jan vond dat 'n heel pretje, want we zouden er boven op de omnibus heen gaan. En zijn vader, die er voor inlichtingen bij moest wezen, zei gewillig dat ie er dan wel 'n uur op fabriek voor zou verletten, al begreep ie niet best wat zoo'n dikke jongen, die at als 'n wolf en niemendal mankeerde, bij den dokter moest doen. 'k Legde 'm zoowat uit, dat 't was voor wat hij zelf een kwaje aangeboorte noemde. ‘t Is kazjeweel’ - zei ie 'n tikje ongeloovig - ‘dat ze dáár ook al 'n receppie voor kanne geve.’ Maar hèm was 't bestig: kwaad kon 't nooit, hoor, om je 's door den dokter te laten bekijken, gerust niet... En dat die vuile streken 'n ingeboren aard van Jan wazze, wou 'm niet uit z'n gedachte... daar had 'k gelijk an... Hij kon er nog dikwijls over prakkezeere. Want uit z'n eigen was 't werèmpel zoo'n kwaad ventje

nog niet... Erg goed van geven, hoor... Jan kon best wat missen, dat most ie maar zeggen.

Op 'n mooien avond in den nazomer ging ik ze halen. In de strakke armoedigheid van de straat tusschen de grauwe kazerne-huizen was ontspanning, jong gejoel en kleurigheid van overal nog spelende kinderen, en vaders en moeders die op portaaltjesdrempels en op matten stoelen voor hun woning zwijgend zaten uit te rusten in de avondzoelte. De menschen schenen nu allemaal rustig tevreden om 't mooie weer, al was er niets van den blijden goudgloed der dalende zon in de zomerstemming van hun straat. Luid-op klonken de stemmen van een rijtje jongens in 't kozijn van den al avondverlichten, welgedanen bakkerswinkel. Zij waren geboeid en schreeuwden mee in 'n opgewonden avonturen-verhaal van den aanvoerder, den grootste; en ze rookten braniig uit pijpekopjes, die aan elastieken slangetjes bengelden, en uit holle kastanjes op rietjes. Heel langzaam, als droomend in 't droefgeestige wijsje, liep een kleine schoorsteenveger midden op de straat parel-klare fluittonen uit 'n occarina te blazen. 'n Sjofel huishondje kwam uit 'n rinkel-winkeldeurtje blaffend naar z'n beenen geschoten, de gitoogjes glimmend onder 't grijzende kroezelhaar van 't schuin opgehouden kopje. De agent zelfs, die 't volhandig hebben kan in dat ruziige buurtje, waar al die opgeschoten straatslijpers wonen, wandelde nu zoo kalm met z'n armen op den rug als een die in 't park kuiert. Hij bleef 's wijdbeens goedig staan kijken naar meisjes die zoetjes in 'n kringetje dansten van

‘Adam en Eva, die zaten op een tonnetje,
Adam had een rokje aan en Eva een japonnetje,’

- en nu en dan maakte hij met de geburen op 'n stoepje 'n gemoedelijk praatje.

Op 't hofje scheen 't van schemer wat later in den avond. Hier en daar al 'n ruitje lampeschijn door de groezelgordijnen, als 'n oranje zijden lap op 'n oude deken. Er hing nog de broeiing van den zonwarmen, maar hier nooit zonnigen dag, en uit de donkere portaaltes walmden vischbaklucht en weeë muf van arme menschen. Aan 't eind, in 't verste hoekje tegen de schutting, stonden een jongen en 'n meid te vrijen; zij willoos tegen hem aangezakt, 't hoofd op z'n schouder, in 't witte gezicht den bloedrooden mond even open. Hun voeten in 'n hoop afval, aardappelenschillen, beenen en graten, stronken van kool, asch en scherven, en 'n matras waar 't stroo uit puilde: de mestvaalt van 't hofje, waar de hofjesliefde door alle seizoenen welig op voortbloeit. En 'n blinde nachtegaal in een kooitje zong er zijn triest gevangenisdeuntje.

Maar boven op de kamer was 't weer heelemaal mis. 'k Sneed er bij 't binnenkomen een heftige woordenkastijding van moeder bot af. Ze stond nog met d'r armen in de zij voorover gebogen, de gloeiende oogen als brandend op Jan, die bleekjes plaaglachte. Vader zat daaronder suffig uit 'n groote koekepan z'n aardappelen op te eten. Hij had zich voor den tocht wat Zaterdag-avondsche gemaakt, frisch geschoren, 'n strak glanzend blauw overhemd, en naast 'm op tafel lag 't traditioneele zakje met 't dubbeltje sigaren. En 't prikkelde 'm dat die ietwat feestelijke stemming van 'n uur vroeger netjes thuis nou weer ineens door dat gerel wier bedorven.

‘t Is weer nèt zoo’ - zuchtte nie slachtofferig. Maar eindelijk rebelsch, bulderde nie los over die vervlóekte ruzie ook eeuwig! Z'n vrouw doofde dat dadelijk door d'r

bazig gejouw van ‘Toe zèg... as je me nou!... mot jij nou óók beginne?... Eet jij nou assiblieft gauw af, hè, en maak dat je weg komp... Wat zal 'k me dáár an beleve?... Wou jij die vuile gannevert soms nog meer tegen ze moeder opzette... hè?... Is 't, God help me, werachies nog niet erg genoeg...?’

En in één adem begon ze plotseling in tranen van kwaadaardigheid, tegen mij uit te varen over Jan. Nou ie wist dat ie naar 't gesticht ging, was er heelegaar niks meer met 'm te beginnen. 's Morgens begon 't al; dan kroop ie om tien uur pas uit z'n nest, en dan commedeerde nie dadelijk thee, en as 't 'm niet sterk genug naar z'n zin was, smet ie 't 'r gerust over den vloer: ‘k mòt die lebbberthee niet, zuip jij 't maar zelf?’ - Jawel, dat dorst dat lieve Jantje tegen ze móeder te zegge; en och Heere, dat was nog fijn! Gisterochtend dee ie weer niks as sarre. Hij plaagde z'n zussies, liep de kat aldoor maar op z'n staart te trappe - 't stomme dier - en dan zette nie tellekens de waterkraan ope. Toe hād ze zich al zitte opvrete, maar ze hieuw zich in en zoo kalm mogelijk had ze gezeid: ‘Jan’ - zei ze - ‘pas nou toch 's goed op, die páár dage dat je nog hier bent.’ - En wat zei dat loeder toen: ‘Zóó, ben 'k nog maar 'n paar dage hier? - nou dan kan 'k je net nog lekker judasse...’ Zoo waar as God leeft, 't ware z'n eigeste worde... En toe was tie d'r uitgeloope, en toe was ie me toch an de rijkelui'shuize gaan b e d e l e ... De menschen van 't hoffie hadden 'm zelf gezien - maar ze konne nog 'n pertale bek toe krijge. 's Middags was tie effe na bove komme schreeuwe om ze brood. Ze mos 't uit raam gooie, maar dāt vervloekte ze toch eeuwig, en toe was tie giftig geworde... As 'n dolle was ie beneje bij z'n opoe binne gevloge, en dat halleve dooie mensch d'r gouwe horlozie had ie van 't

opzetje genome, 't tege den grond gekwakt, en er met allebei z'n poote op staan trappe en toen in 't riool gestopt...

‘O, uwe weet nog maar de hãlft!’ 'n Poossie later, toe zij-zelf effe om 'n boo'schop was, was de lievert stilletjes op de kamer gekomme, en daar had ie z'n broer z'n beste broek, 'n Zondagsche rok van haar, en z'n getrouwde zus d'r gouwe belletjes, die d'r nog lagge, uit 't kassie genome, en allemaal in de straat in de lommerd gebrocht en de cente in ééne versnoeid... De heele week, as ie wat voor z'n moeder most hale, had ie geborgd, en de cente opgestoke. Dat mog ze nou netjes toch allemaal maar bijpasse... Enne... wist zij 't ook allemaal nog!... Maar nou wist ik dan meteen 's voor goed wat 'n vuilak ik voor had, en dat 'k stank voor dank zou krijgen voor al me geploeter, zoowaar as zij leefde; dar!’ -

Jan vond dat allemaal buitensporig koddig, en lachte maar met z'n bleeke gezicht. En toen 't uit was, vroeg ie lakoniek of ie dan nou z'n mooie pakkie d'r is an mocht trekke.

Dàt bracht ineens 'r gal aan 't overloopen. Zenuwachtig wierp ze haar hijgende zware lichaam naar 'm toe, pakte 'm op onder z'n armen: ‘D'r af, vuile judas! d'r af!’ - gilde ze dreigend - ‘of ik zàl je...!’ En ze sleurde den kruipenden, achteruittrappenden jongen 'n eind voort. Midden in de kamer liet ie zich brullend vallen, maar ze klemde z'n been tusschen d'r arm en 'r borst, krampte 'r hand in z'n boezeroen, zeulde het schuddende stootende lijf den vloer over. Wild rukte hij zich nog 's los, maar zij kreeg 'r armen weer om z'n middel geklemd, en zwaar hijgend droeg ze 'm de deur uit, smet 'm met 'n paar bonkende slagen om z'n kop tegen den

grond. De buurhond sloeg aan van 't dreunend lawaai. Meteen smakte ze de deur dicht. Bewegingloos bleef hij op 't portaaltje liggen kreunen. En zij mepte als 'n furie in 't rond op de hoofdjes van de angstschreeuwende kinderen, ging uitdagend voor d'r man staan, 'r lijkwit gezicht wild ademend haast tégen 't zijne opgeduwd: 'En nou jij? - àkelige lammeling! - spreek nou je Jantje nògeris voor as je lef het!... Kòm, haal 'm d'r nou 's in, as je 'n kérel bent... Maar daar ben jij te beroerd voor... ba, wat 'n vent!' - en ze spuwde d'r walging uit op den vloer.

'Mensch, je het weer de katterale koors in je hoofd,' - zei ie onrustig afwerend; - 'je wordt noggeris razend, werachtig... is dàt angaan! En nou kàlm! zeg ik je, of werempel 'k laat je na 't dollehuis brenge.. Nou vraag ik je, meheer, of 't wonder is dat die jonge zóó wordt, met zoo'n moeder? - Hij het 't werachies van niemand vreems. Kijk zoo'n mensch zich nou toch 's van streek gemaakt hebbe...'

Bezwijmd was de vrouw op 'n stoel neergezakt. Hij bracht bezorgd 'n kommetje water aan 'r bevende blauwe lippen, maakte 'r jak los, wreef goedig 'r handen. Met groote vreesoogen stonden de bleeke kinderen er omheen... In schuddend gesnik kwam ze gauw weer bij, staarde wezenloos rond, lachte suffig en zei, dat 't niks was; 't was al weer óver... Waar Jàn was? - O, ja... nou moste we maar gáán, anders wier 't te laat voor de dokter. - Heel moe wreef ze de angsten weg van 'r voorhoofd.

En toen ik naar Jan kijken ging, hoorde ik 'm beneden aan 't schelden tegen de nieuwsgierig saamgelopen burens op 't hofje... 'Hoed, spoeg bloed, zooas de waterleiding doet!' schreeuwde nie 'n agent toe, en

smakte voor hun gezichten de voordeur dicht.

Kalm, erg opgelucht, kwam ie weer binnen, met 'n vriendelijk bedeesd lachje, de oogen schuw neer. En of er niets gebeurd was, vroeg ie: 'Moeder, geef me nou me Zondagsche pet uit 't kassie!' Gewillig ging ze die halen, wat duizelig loopend, trok Jan aan 'r schoot, en zette 'm zelf z'n jockeypetje op z'n hoofd, zorgzaam, met nog 'n paar drukjes, tot ie netjes recht stond.

En toen g í n g e n we met ons drieën. Jan, wat parmantig z'n nieuwe hoofddekseel voelend, zei moeder goedig-opgewekt gedag; vader met z'n rug nog wat zwoegender gebogen, in den loom-zwaren pas van straatmuzikanten 's avonds laat op weg naar weer een andere vreemde stad. En de zussies, die mee wilden, riep moeder beredderig als 'n kloek om zich heen.

Op het imperiaal van een omnibus bolderden wij de zomersche avondstad door. De lantaarns, die zoo plechtig-teer hun nog smaragd-groene kelkvlammen in 't oranjig nalicht hielden, schenen een stíl-statige reie te zweven in wijde kringen hier en ginds langs 't water en over de bruggen, lonkend naar 't bekoorlijke beeld in staalblauwen spiegel. Zich vrij voelend na gejaagde dagtaak, wandelden vredig de menschen, de gezichten berustigd in den dieperen lichtschijn. En daar liepen fladderend de jolige dienstmeiden langs, in de klaarheid van witte schorten en heldere katoentjes, druk lachend lawaaiïg, uitbundig bewegelijk met vrijelijken armzwaai tegen aanhalige werklui. En aan de trams en de bussen gloeiden de roode en groene rozetten, de paarden fantastisch van goudleer-glanzen over de hijgende, krimpene zweetende lijven, - de koppen schommelden goedig-wijsgeerig. En in de straten met vol boomengroen tegen de gezellige omsluiting van gevels, warm van

rossig-bruine zonne-weerkaatsing, daar krioelde de donkere volte, door hoge rijtuigen en leeg-bonkende sleeperswagens telkens vóóruit breed doorwicht, als water door booten, dat dadelijk weer afvloeit. Fietsen slangerden geluidloos achter bleke sterretjes aan. En in 't klaar wit en geel en oranje glanslicht van reeksen balonnen op vergulde stangen lokten de waren in de etalages de koopers, den loop van de menigte daar aldoor vertragend. Volle kruidenierswinkels, gedempt ouderwetsch nog van toon; de gemoedelijk wachtende praat-vrouwen tegenover vlug regelmatig bewegende geelbuis-bedienden; drukke vleeschhouwerijen in open klaarheid van gloeilichtschijn op marmer en koper en blanke dier-helften, alles vettig-welvarend als de baas en zijn hakkende knechten in gildedracht van witte kielen en slooven met leergordels en messen in scheeden.

Jan werd opgewonden op 't gezicht van de electrische manen en schreeuwerige prentplakkaten, terugschetterend in spiegels van 'n tingeltangel, voor hem wel 't walhalla van alle zaligheid. Met z'n oogen daar aan vast gezogen, ging ie op z'n knieën over 't omnibushekje hangen, zoodat z'n kop heelemaal schuin ging op de voortschokkende bus... En hij zag een jongen, dien hij kende, en die erin ging. 'Hoö, boertje!' - schreeuwde nie 'm toe, met 'n kittigen handzwaai. En hij wou niet onder doen: 'Ik rai!' - gilde nie 'm nog na - 'mèt mehээр, dàt is 'm nou, die lange, naast me vader... Hè, watte...?' - maar hij kon boertje niet meer verstaan. En ongedurig ging ie tusschen 't hekje en de bank op z'n armen staan schommelen, enterde zoo voort naar den koetsier, klopte 'm op z'n schouder, en zei kameraadschappelijk: 'Navend báás; je

beesies loope best; 't zijn zeker nog jònge, he?' ... Maar de man, die op z'n bok tot een stomme menmachine vergroeid scheen, keek even om, en antwoordde niet... 'Die 's suf' - concludeerde Jan berustend - 'hij 's mesjoege, laat 'm maar zitte tot ie 'n ons weegt... 'k wed dat ie geeneens 'n taaie lust, wat jou, bu'vrouw?' ... En meteen ging ie zitten jodelen. - 'Me vader slaapt' - zei ie en stak 'm zijn vinger 'n end in z'n half open mond. Vader moest er even om lachen, maar staarde weer zwijgzaam voor zich uit in de klaterlichte avondvrolijkheid. - 'Je most liever 'n segare-tje weggeve' - hield Jan 'm aan de praat; - 'óók mesjoege? góéd, 'k heb ze zèlf.' - En uit z'n zak diepte nie nog 'n peukie op. 'Meheer, 'n beetje vuur assiblieft? - Da's 'n echte, 'n stinkedorus, gevonde op 'n stoepetje op de Mauritsweg; kan ik hebbe' ... En wijdbeens, z'n kop achterover, de lippen in 'n rondetje om de sigaar gespitst, rekte hij zich om vuur naar me op, 't gezicht in stijl, gewichtig... En toen 't rookte, tikte hij technisch met 'n vinger an z'n pet: 'Tot je dienst. - Motte we nog ver? - Lus je nog boontjes?... Waar woont die tongekaikert? - hè, zeg, meheer dan? - zit je óók al te maffe?' ... En met 'n grijnzend knikje tegen 'n politie-agent die voorbij kwam: 'Bezjoer hoed! Bezjoer, met je lekkere vollemaansgezicht... Mijn zal je niet vange, ouwe gochemert... kleinekinderebeul!' ... Jan was 'n waarlijk gênant gezelschap. En toen we er eindelijk waren, moest ik net doen of ie niet bij me hoorde, om geen ruzie te krijgen. Want bij 't afgaan van 't omnibusladdertje zag ie kans een uiterst kostbaar uitgedost heer, die z'n rood geglaceerde hand om 'n sport had geslagen, op z'n keurig-geserreerden pink te trappen. En toen ie den correcten persoon zóó een onwel-

voegelijkheid afgeperst had, zei ie eerst hoffelijk en als verschrikt: 'O, vrekskuus', maar omdat die knul daarna nog door bleef pruttelen, en van lomperd en zwerver prevelde, stapte Jan 'm ook nog even op z'n verlakte teenen, met de les, dat ie dan maar uit z'n doppe most kijke... hij had er wel vier, die halve gare bril; dat kwàm ervan als je door 'n ander z'n ruite sting te kaike... voor zijn part kon ie de kenarietjespip krije, 'hang, barst! - genaved, same'. En toen de omnibus wegreed, wou ie, ineens werkelijk kwaad, er nòg 's op afvliegen... 'Wat let me, of ik geef 'm 'n kink tege ze oog... 'k Lus 'm, al het ie nou 'n kachelpijp op ze luizekop, - zoo'n kale meheer!'... Maar z'n vader pakte n'm bij z'n arm, en trok 'm mee.

Daar werd ie meteen weer gedwee van. Kinderlijk liep ie toen te vragen wat ie nou doen moest, als ie bij den dokter was, en hoeveel huizen nou nog? 'Is 't nog al 'n goeie man, vader? niet zooas die ouwe, die me al me hare uit me kop getrokke het voor me kliere? - Vader? - Meheer, lus uwe ook pollekebrokke? - Nou!' - smakte nie. 'Weet u wel, vader, as 'k die ouwe dokter niks gedaan had bij 't plukke... hè? - as 'k zoet was geweest, kreeg 'k van moe altijd twee spie voor pollekebrokke... Zijne me d'r nou?'

't Was op een van de stille singels. 't Water dat hoog stond hief de beurtschepen zoo ver boven den wal, dat je òp moest zien tegen de stoer breedte, tonig bruine rompen. De schippers op hun kousen zaten aan dek bij de roef een luchtje te scheppen; buitenachtig vredig klonken hun stemmen, zangerig zacht gepraat in kinderlijk dialect. En 'n vroom harmonica-wijsje, van ver over 't water, zong 't stadsrumoer daar heelemaal weg. Heel ernstig, éven voorover, stonden de voorname oude

trapgevels als te luisteren in fluweeligen schemer onder de lucht, waarin achter mistig waas van stadswalm en stof, rossig de sterren glommen. Goeïe, trouwe, beschermende gevels, de vensters mat doorschienen van gezinsleven in lamplicht-innigheid.

Door den zwaren belleklank, die galmde in 't diepe doktershuis, werd Jan wat stilletjes, en dichter schoof ie zich tegen vader aan. In de marmeren vestibule ging ie kleintjes schooierig tegen den muur naast den looper staan, de oogen onder de wimpers verscholen. De man, heel eerbiedig aan 't voeten-vegen, in zóóveel buigingen tegen de deftigheid des huizes, zei Jan zachtjes, net als hij z'n pet toch af te nemen en z'n vuile schoenen uit te trekken. Zoo werden we toegelaten in de koel voorname zaal waar de jonge dokter zitting hield; Jan heel verlegen weggeschoten achter vader, langs hem heen tersluiks uitkijkend hoe 't daar zijn zou. Maar toen de man en ik zitten gingen, stond hij alleen midden in den onderzoekenden kijk van den medicus, onder 't kroonlicht: 't kleine Boefje in zijn veel te lange slobberbroek op z'n gestopt paarse kousen, z'n kop als 'n misdadiger voor den rechter heelemaal neer. 'n Vreemd, schunnig object daar, onopgemerkt op straat, maar in het strengdeftig studeervertrek als iets om met 'n tang in blanke handen, ver van de lange zwarte jas gehouden, omzichtig om en om te draaien, bij 't observeeren van dat wonder-merkwaardige maar wèl uiterst onesthetische natuurproduct.

De dokter zei 'm, dádelijk in den toon, joviaal goeden dag: 'Zoo, Ján!' - Maar toen trok zijn glimlach om 't gemakelijke ventje toch weg in geboeid ernstige beschouwing: 'n minuut van gasruischende stilte, waarop meteen 't tot mij gerichte vonnis volgde: 'Och heer, 'n ècht

klantje van Lombroso!’

Vader lachte 's goedig om 't oolijke van dat ‘klantje’. En nu durfde hij zich wel verroeren om z'n pet onder z'n stoel te leggen. Maar Jan bleef onwrikbaar staan, stijf als 'n pop, die zich door den medicus liet verzetten.

‘Zóó Jan, - en hoe oud ben je nou?’

‘Weit 'k niet’ - zei ie koppig verlegen.

‘Weet je niet hoe oud of je bent? - Wanneer ben je jarig?’

Toen keek ie even z'n vâder aan, die peinzend de hand aan 't voorhoofd bracht, maar toch niet méér kon vinden, dan dat ie elf òf twaalf moest wezen.

‘Zoo, zoo, dus niet meer op school zeker?’

‘Nei.’

‘Kan je lezen en schrijven?’

‘Nei.’

‘Wat doe je nou voor de kost?’

‘Niks.’

‘Niks?’

‘Loupè!’

‘De heele dag maar loope? Maar je voert toch wel wat uit? - Wat doe je zoo op straat?’

‘Gappe!’

‘O, zóó! Da's 'n wonderlijk vak?’

De vader vond den dokter allervermakelijkst, en zat bescheiden te schudlachen. Hij ging er nu maar op z'n stoel breed bij zitten.

Maar toen begon de dokter hèm te ondervragen. Of hij zèlf gezond was, en hoe 't met z'n vrouw stond.

‘Ik, bestig goddank’ - zei vader. ‘k Heb maar éénmaal uit de bos van 't fons getrokke omdat ik me been gebroke had; 'k had er 'n ijzere plaat op gekrege. Dat kom àn hoor’...

‘Jawèl; en hoeveel borreltjes drink je zoo op 'n dag?’

‘Jenéver? - nooit hoor; altijd bier, alleen op Zaterdag en Zondag 'n enkel tikkertje.’

‘Wat noem je 'n ènkel tikkertje? Zoo'n stuk of twaalf?’

‘Twaalf? - nee, da's mijn te peperig; teminste voor àlle Zaterdags en Zondags. As 't nou mòt, ziet u; ik spoeg 'r óók niet in... hè? Wat dàt anbetreft!’

‘Nee, nee! En hoeveel glaasjes bier?’

‘Al naar 'k zweet, hè?’

‘Zóó, dus geen kwale?’

‘Was t'u?’

‘Of je geen kwale hebt!’

‘Kwale? - nee goddank.’

‘Maar je hóórt slecht, hè?’

‘Nee, 'n beetje hardhoorend.’

‘Zóó. En je vrouw?’

‘Die lijdt erreg an ope beene; maar ziet uwe, de barrebier in de Tuindersstraat, - uwe kan 'm misschien wel, hij prakkezeert óók over de mensche - nee, 'k mot zegge die het 'r d'r best afgehollepe...’

‘Jawèl; maar is ze ook zenuwachtig of zoo?’

‘Och, wat zal 'k uwe dáár 's van zegge?... Niks geen kwaad mensch hoor, maar 'n beetje opvliegerig. Zoo'n beetje sikeneurig, zooas die wijve dat zijne hè?’

‘Geen toevalle, of flauwtes?’

‘God bewaar me, nee...’

‘En in de familie, bij je broers en zusters, en bij de familie van je vrouw, geen ernstige kwale?’

‘Bij mijn wete niet; mijn vader is 87 geworde, 'n best mensch hoor... hij 's van de trap gevalle en toe moeder kwam kijke...’

‘Jawel; en bij je vrouw?’

‘Allemaal bráve mensche hoor, niks op te zegge...’

‘Maar van ziekte?’

‘D'r vader en moeder leve allebei nog... ze wone beneje ons op 't hoffie...’

‘Juist; en d'r broers en zusters?’

‘Petent!’

‘Allemaal goed gezond?’

‘Werempel; best in orde hoor, dokter...!’

‘Geen krankzinnigheid dus?’

‘Ja, dàt nou juist wel. Me vrouw het 'n broer en 'n zuster op Meerenberg zitte; allebei mal... Och, wat dàt betreft, voor háár ben 'k ook wel deris bang he, as ze d'r eige zoo giftig maakt Maar wat de gezondheid angaat, àllemaal best.’

‘O zoo! En nu Jan zèlf. Heeft ie wel 's toevalle?’

‘Nou, dat kan uwe wel zien, hè; zoo'n dikke jonge toevalle!’

‘Nooit stuipen gehad?’

‘Stuipe? Bar hoor, maar de mosterdpleisters hebbe ze allemaal weggetrokke?’

‘En zindelijk?’

‘Hij zwemt as 'n rot; veels te veel!’

‘Jawel, maar in bed?’

‘O, bedoelt uwe 't zóó? Nee, dan laat ie nog welleris wat loope: het ie ransel genog voor gehad van ze moeder - hè Jan?’

‘Kon ie vroeg lopen en praten?’

‘Daar hebbe me nou met geenéén van de kindere zóó mee te tobbe gehad... Op z'n vijfde jaar zaid' ie voor 't eerst: “ba-doen”; 'k weet 't nog best; 't is altijd zoo'n kemieke snuiter geweest...’

‘En kan je nog al braaf liegen, Jan?’

‘Nou!’

‘Dan is 't goed. Nu weet ik genoeg... Maar braaf op-

passen, hè, in 't gesticht?’

‘Assiblijf, meheer...’

‘Nu kunt u wel gaan met uw jongen. Meneer wou 'k nog wel even spreken...’

De vader, glunder dat 't zóó afliep, kwam den dokter 'n hand geven, en lachend vragen: hij zou nog wel niet van de graat valle, hè?

Nee, dât zou nog best schikken. - En Jan lachte ook goedig, omdat 't gedaan was, gaf 'n hand, zooals vader. En samen, hand aan hand, gingen ze lacherig heen... Toen vertelde de dokter mij dat 't 'n heel bijzonder geval was. Zoowat alle degeneratieteekenen, die Lombroso opgeeft, waren aanwezig: de groote schedel, 't vluchtende smalle voorhoofd, de vooruitspringende oogkassen, de uit-stekende jukbeenderen, de groote onderkaak, de onregelmatige inplanting van de tanden, de doorlopende wenkbrauwen, de dubbele kruin, 't onevenredig groote gezicht, totaal àlles! 't Was 't standaardtype van een die tot misdadiger voorbeschikt scheen!

En dan die allerongunstigste ooren! - die ooren haast zonder rand en zonder lelletjes, met den geprononceerden Darwinknobbel; ooren om te fotografeeren, zóó typisch Lombroso! En die bleeke gelaatskleur, die sterke haargroei tot ver op z'n voorhoofd! 't Was 'n werkelijk zeldzaam exemplaar!...

Dat klopte allemaal volkomen met die krankzinnigheid in de familie, met wat ik verteld had van zijn zin tot vagebondeeren, z'n stelen, z'n luiheid, z'n pathologisch liegen. Die jongen wist niet of ie waarheid vertelde dan wel fantaseerde. En die stuipen, toen ie 'n kind was; dat achterlijke in 't loopen en praten en leeren; dat opvliegende, 't gebrek aan schaamte en berouw...

't Was werkelijk of hij 't zóó uit Lombroso oplas. 'n Héél curieus geval hoor!

‘En wat bewijst dat nu allemaal, dokter?’

‘Bewijzen? - niets.’

???

‘Nee, wij kunnen constatéeren, maar geen voorzienigheidje spelen, hè?

Lombroso-zelf heeft al water genoeg in z'n wijn gedaan. We kunnen alleen zeggen, dat al die verschijnselen, elk op zich zelf en tezamen bij de meeste misdadigers voorkomen. Maar 't omgekeerde... 't Milieu doet zoo veel. De sterkst gedegenereerden, die rijk zijn, komen niet tot stelen, wát? En van al die teekenen, die ik opgenoemd heb, vind je er terug in de grootste mannen, de geleerdste bollen van onzen tijd, en op de portretten van kranen op elk gebied in de musea... Kijk 's rond in je eerste families, in de comedie, in de kerk... als dat allemaal misdadigers moesten worden?

‘t Milieu is voor dien jongen bovendien héél ongunstig geweest, daar op dat armzalige hofje in die buurt met al dat rapaille; met zoo'n zenuwachtige, kijkende moeder, en 'n suffigen vader die er bij tijd en wijlen plichtmatig opranselt met 'n riem met 'n gesp!... Maar de Heere bewáre hem voor een rijksopvoedingsgesticht. Dat is je reine hoogeschool voor de boeven. Wat de één daar niet weet, leert ie wel van den ander, en als volleeerde misdadigers komen ze d'r uit. - Stuur 'm naar 'n rustige omgeving, midden op 't platteland, waar ie flink leert werken, onder secuur toezicht - maar niet al te streng - van brave menschen. En laat 'm een vak leeren, dat ie alleen op 't lând en niet in de stad kan gebruiken. Want de stád, met al die verleiding, is de hel voor zoo'n degeneré... Misschien dat ie dàn

nog wat tot bezinking kan komen...'

'Dus u gelooft niet, dat die jongen per sé moet verongelukken?'

'Per sé?... die noodlotstheorieën... wat kunnen wij er eigenlijk nog van zèggen?

Kijk 's, uw Jan is er één, met 'n zwarte vlek erop, hè, da's zéker. Hij draagt 'n hoopje buskruit in zich mee; komt ie nu nooit in de buurt van 'n vlammetje, wèl, dan hindert 't 'm niet, hè? Maar als ie te dicht bij 'n kaars komt, - en er zijn voor zulke individuen zooveel kaarsjes om aan te ontvlammen...

Twee dagen later las ik in de krant dat twee jongens, een van elf en een van tien, met de initialen van Jan en zijn vriendje Pukkie, wegens diefstal van lood waren gearresteerd en overgebracht naar het huis van bewaring. Het waren, hoe jeudig ook, al oude bekende van de politie - stond erbij.

Weer 'n vlammetje bij 't hoopje buskruit!

In de gevangenis.

Jan zat nu al een maand op den Noordsingel in voorarrest, en thuis op 't hofje was 't nog altijd of er pas iemand gestorven was. Zoo strak-netjes zag de kamer er uit, vaallicht achter de lakens voor de ramen; zoo stilletjes bedroefd zat moeder aan tafel haar dagen maar uit te staren door d'r betraande zwarte oogen.

Want naar den koffiezolder gaan, dat kòn ze nou niet, omdat ze te lam was; en ze wilde ook niet, ze wou, wou! niets anders dan prakkezeeren over Jàn, bij hèm zijn den heelen dag en nacht met 'r gedachten. Al wat daar buiten ging, dat eeuwige gedoe voor de andere kinders, dat gesjouw voor 't eten, en de wasch... wat gaf ze d'r allemaal om, wat kon 't er schelen? Alle zorgen voor de anderen vond ze ontrouw aan 'r jongen, 'r ongelukkigen stakkert van 'n jongen. God, God, hoe had ze toch altijd zoo tegen 'm kunnen zijn?

Ze liet Sientje en Stientje en Lientje en Mientje maar bedoen... als ze maar niet jànkten; - wat hadden zij te grienen? Dàt maakte 'r buiten zich zelf van woede, en dan meteen sloeg ze 'r op met 'n drift, dat ze er dadelijk

weer spijt van had. Want ze waren immers rustig en gezeggelijk genoeg, de schapen; anstig-bevreemd omdat moeder daar zoo aldoor in 't hoekje bleef zitten met 'r suffe bedroefde gezicht, ze niet eens scheen te merken. Ze moesten 'r wat dikwijls aan 'r kleeën trekken als ze wat hebben wilden, en dan ineens was 't of moe wakker wier; maar d'r oogen stonden aldoor wijd open... Wàt ze maar vroegen mòchten ze allemaal, zoo raar goedig was moeder.

Als moeder hardop begon te huilen, dan kwamen ze bang allemaal om 'r heen en zetten groote vraagoogen op in hun bleeke gezichtjes. Sientje, de oudste, zei dan 's zoetjes: 'dag moe!' en knikte vriendelijk 'r hoofdje; maar zij zag en hoorde 't niet. En Stientje duwde zich van vreés heelemaal met 'r ruggetje in moeders rokken, 'r blonde krullekopje achterover gerekt naar haar schoot. Lientje stond zich stilletjes met haar knuistjes te wrijven, tot ze ook bedroefd aan 't schreien sloeg. En de dikke jongste, die den heelen dag op 'r roode beentjes rondkroop over den grond, druk om alles te bekluiven, en met lach als er eentje maar naar 'r keek, die wrong zich óók al overeind en omhoog om drinkies te doen, knutterig ongedurig; want moeder zag van 'r kinderen alleen Jan, die er niet was... Totdat Lientje 'Bam!' riep... 'Bam, Bam,' puffend met blaasjes op 'r lipjes... Dan schrok ze op, en greep 't wicht, en zwaaiide 't met beide armen naar zich toe, drukte 'r hoofd wild kussend in 't mollige lijfje... En lachend door'r tranen zei ze't na:

'Ja, Bam hè? kleine schat... Bam, zeg maar Bam, goeie lieve Bam!... Waar is Bam nou?... Waar blijft Bam toch?... Houdt me kindje veel van zoete Bammie?... Bammie is wèg; wéét kleine Lientje nog wel van Bam?

- Ja, lach jij maar. Zeggeris: dag Bammie, dag zoete broertje... Bam komt weróm, hoor... dan gaat ie weer met zussie spele, ja!... Lientje was ommers Bams kleine vrouwtje, niet?... Bams hartediefie, ja! Lach jij maar... En as ie nou werom komt, bakt moeder lekkere dikke scholletjes voor 'm, en dan mot Lientje zegge: dag Jàn...! Nee, géén Bam... zeg maar: Jàn...' En de kinderen om moeder heen lachten zoetjes mee, en rekten zich om óók lieve woordjes, en zeiden: 'Jàn, zeg maar Jan... Jänneman...' Maar ziekelijk Sientje sprak wijs:

'Ik heb Dikkie gezien; Dikkie is 'n dief, nie moe?... hè? hè? moe-dan! Dikkie is 'n dief, en die zit in 'n donker hok op 't Noordsingel... 'k Heb hem wel gezien...!'

Alle weken ging moeder naar de gevangenis toe. Dan deed ze plechtig 'r zwarte sjaal om, die nog altijd in de kast lag, van 'r mansmoeder. Heel onderdanig, smekend bijna, ging ze eerst den directeur vragen of ze d'r jongen nog weer 's zien mocht. Maar meheer was daar niet vóór. Hij zei altijd dat de vrouwen d'r zélf zooveel schuld aan hadden als d'r kinderen niet goed terecht kwamen. En dan gaf ze 'm gedwee gelijk, en ze durfde niet zeggen wat ze dacht: dat zij haar Jan toch werempel genoeg gekastijd had. En de directeur zei dan op 't laatst óók geregeld, dat al dat gehuil van die moeders de jongens maar van streek maakte. 'Och meheer, één ogeblickie maar, assiblieft,' drong ze aan als 'n bedelvrouw, maar lachend, ten bewijze dat zij 'm niet week zou maken. En dan mòch' 't.

Ze zaten daar telkens met veel moeders en vrouwen samen te wachten in 't kamertje, tot de veldwachter ze roepen kwam. Eerst staarden ze beschaamd langs el-

kaar heen, maar eindelijk begon er een de zuchtende stilte te breken met zachtjes te vertellen. En dan biechtten ze zoo vervolgens de rij langs van d'r jongens en d'r mannen die daar boven naast en met elkander opgesloten waren. Zoo te hooren, waren dat allemaal goede en brave jongens en mannen, die zóóveel hielden van hun moeders en hun vrouwen, al hadden ze dan ook wel's 'wat' gedaan! En de zielige menschjes dachten dan oprecht bij die relazen dat ze huilden om dien zoon of dien man van de ander, maar't waren echt aldoor tranen weer voor den eigen verwant, in die algemeene droefenis om haar heen.

Als ze eindelijk vóór Jan's cel gebracht werd, hield ze krampachtig 'r gezicht lachend, - om den directeur. En daardoor kon ze niets zeggen: 'r heele lichaam en 'r hoofd waren doof, zooals 'n been dat slaapt. En ze lachte maar. Hij zag erg bleek, maar hij droeg nog z'n eigenste kleeren. Ineens hoorde ze dan als van 'n vreemde in die groote ruimte 'r eigen stem vragen: 'Jan, za' je 't niet weer doen? Jan, heb ie nou geen spijt?' ...Ze kreeg geen antwoord. Toch was 't 'm wel daar tegen dat gele licht in,... z'n eige nstekleeren... maar zoo iel, net of ze ervan droomde.

't Was genoeg!' zei de cipier. Maar ze begreep 't niet, bleef staan, den krampigen lach pijnlijk in 'r gezicht... 'Ze most opschiete!' - riep harder de cipier.

'O jewel,' en even onwezelijk voelde ze zich weggaan... Maar toen gilde Jan 'r ineens woest krijschend na: 'Moeder!!... dag móéder!... moedertje!' Dat schrikte 'r op. En ze zag z'n gezicht vuurrood, en z'n armen naar 'r uitgestrekt;... 't galmde zoo wanhopend door 't cellenhuis.

'Door-loopen!' - drong de cipier.

En zóó hield z'n 'm nu altijd voor oogen, met z'n jammerenden bloedrooden angstkop en z'n grijpende armen, die niet bij haar konden... En dan kneep ze 's nachts met 'r nagels in 'r eigen handen, die 'm vroeger zoo hadden geslagen, en als ze tegen den ochtend insluimerde, schrikte ze dadelijk weer wakker van dat helsche gegil: 'Moeder, dag móéder!' Met 't vizioen van dien bloedrooden, naar haar grijpenden jongen, begon ze 'r nieuwen dag.

Nog zes, nog vijf, nog vier dagen en nachten... dan zou ze weer durven gaan vragen om 't opnieuw te mogen zien. En gierig bespaarde ze in dien tijd centen op alles, om voor hem te geven, voor boter en kaas uit de cantine... Eén voor één nam ze de kinderen naar de gevangenis mee, tilde ze naar 'm toe, want dan lachte nie...

Maar de veldwachters wieren d'r kwaad om, dat moeder zoo dikwijls kwam - vertelde haar getrouwde dochter. 'Wat mot je toch altijd bij die jonge?' - hadden ze barsch gezeid. - 't Is toch ommers z'n eige schuld... As 'k jou was, vroeg 'k 't heele weeshuis mee om te komme kijke.'

'Ze hadde main voor motte hebbe' - vervolgde uitdagend de jonge vrouw, treffend in den toon van haar broertje, 't Boeffje, - 'Zijn zullie soms de baas?... Máár,' - vergoelijkte ze - 'nou kànné ze ook wel indringerig zijn, dat volk van de mensche die zitte, Verléje stong er werachies 'n heel rëlletje voor de poort. 'n Moeder, en 'n nicht en 'n bu'vrouw en 'n kulloniaal - jewel, de gewapende macht! en die wouwe effe allemaal na bove voor één lajelichter op te zoeken... Zeker, 't Spinhuis is daar 't Cirrecus - 't is zonde da'k 't zeg... Wat za'k me daar an beleve?... En zu'k volk verknoerst 't voor 'n

ordentelijk mensch, want poe! bij die soortementen van hoeje daar in 't gevang hèt 'n arm sulletje 't zoo gauw gedaan... Tege háár zouwe ze anders niet beginne - dàt nou niet. Zij lustte ze wel, al was ze maar 'n vroumensch!

Maar d'r moeder was nou netuurlijk bang dat ze 't Jan in zouwe pepere. Malleg'heid, zukke flauwe kindere wasse de pelisie nou óók niet Maar affijn, d'r moeder docht 't, en wat dat mensch in 'r kop had, zat 'r niet in d'r beene. Moeder had er al herrie over gehad met de vrouwe; want o, die ware allemaal zoo op hun Jantje gesteld! En 'n iedereen wou mee: de snoepvrouwe, de vrouwe van oome Janus, die Jantje altijd opbrocht vroeger, de juffrouw van twee hoog achter... En verleje was 'r eentje van de koffiezolder bij 'r moeder komme oploope, en die had effe zeventien stuivers gebrocht. Dat hadde de vrouwe onder mekaar voor kleine Jan gelapt om wat te koope. Nou, en of ze dan nou ook 'r is mee mocht met moeder om 'm gedag te zegge? - 't Was verdrijetelijk voor d'r moeder om altijd nee te verkoope, want ze dochte netuurlijk an groozigheid, maar zij had er ommers óók geen zegge over... D'r wazze d'r nog zoo veel van 't hoffie komme vrage... Ze moggen 'm altijd gráág, hoor. En op 't hoffie hadde ze 't allemaal gezien, hè? toen ze n'm opgebrocht hadde.

't Was 's avonds gebeurde... Jan lei al te slape, en z'n moeder had net stilletjes in 't schemer de zak met 't lood, dat ie toe weer gestole had, in een sloot bij de zanddijk gegooit... Toe ze werom kwam, kwam de briggedier d'r achterop, en die vraagde of daar Jehannes Godefridus Bernardus woonde... Je kon begriipe hoe d'r moeder verschoot... En 't kind mos z'n eigen anleeje en mee... Hij had zich gehouwe as 'n groote vent, dat

kreeg ie van háár na, werachies! Alleen beefde nie, maar dàt kon ie niet helpe, hè? En zonder gedag-zegge was tie gewillig meegeloop, rechtop, as 'n kerel. Op't hoffie had ie driemaal na bove gekeke, zonder te griene, maar met zukke ellendige ooge, dat 't háár dwars door d'r hart was geschote; en alle bu'vrouwe hadde gesimpt... Behalve dan Pukkie z'n moer, die kale floddermedam; die had 'r 'n hand dik spek in gegroeid... Maar die d'r brave jongetje was de vollegende ochtend dan toch óók lekker gehaald, en door twéé hoeie, dat was zeker voornamer... Ze gunde 't kind geen zier kwaad hoor, d'r hand op 'r hart! Maar voor dat vuile waif had ze toch even 'n hoeplameko gemaakt, nou! Die Pukkie had 't werachies van niemand vreems, hè, met zoo'n dievemoer, die altijd met 'n hoed met blomme op d'r kop liep, en 'n pullerientje om, jewel - en laat nou d'r man zèlf 's voor drie jaar d'r achter zitte te bromme, zoo'n sloeber!

Nee, haar moeder kon voor Jan van àlle bu'vrouwe wel pere en appele en plakkies sukkela meekrijge... Moeder was half gek. Ze at niet, ze sliep niet, ze griende maar. Worst kon ze niet zien, omdat Jan die zoo graag lustte... Nou, zij kon ook wee van de zenuwe worde as ze d'r an docht; want ze had Dikkie gehad as d'r eige kind, hè; as ze d'r hoed opzette wou ie al mee... En toe zij nog 'n ankommend meissie was, en de jonges wouwe wat van d'r, liet Jan ze dan 's anvliege, die kleine lefhebber. Want lèf, dat hād ie; voor de grooste kerels was tie nog niet bang... Dikkels genug hoor, as z'n moeder 'm er afgejaagd had - hij kon 'r wat judasse - dan mog ie bij háár nog wel 'n varsch kechie komme hale.

Ze zouwen 'm nouwel nooit meer weerom zien - zuchtte ze plotseling sentimenteel En toen liep ze vlug 'r wo-

ning in, om geen tranen te laten zien op 'r parmantig gehouden gezicht.

Vader wou niet mee naar de gevangenis. Dag aan dag kwam hij loom, de schouders naar voren, van zijn werk geloopt; kouwde stug en zwijgzaam z'n eten dat klaar stond, z'n oogen aldoor neer naar z'n bord. En als Sientje dat wegnam, blééf ie zoo zitten; z'n hoofd zakte dieper nog over tafel... z'n vrouw keek ie nooit aan. En als ze 'n bui had, gromde nie: 'Mensch, dat mot je je eige nou zoo niet aantrekke... 't is ommers z'n eige schuld... Hij het 't gewild en nou het ie z'n zin...'

En dan stond ie langzaam op, en dan liep ie de kamer af. Want hij hield zich maar zoo. Alle licht was weg uit z'n leven, en 't jankte maar in z'n kop van de schande en de ellende met dat jonk, dat ie zoo graag mocht leien. Droomerig kon ie zitten suffen: waar blijft ie nou? - strakkies zal 'k 'm wel hoore raze op 't hoffie, en de trappe opklosse, en de kamer vol jool zette... En in eens met 'n schok zag ie 't jongetje opgeslote, daar in 't Spinhuis, met allemaal dieve, en moordenaars, en inbrekers... zijn Jantje. En als moeder dan drijnde, zou ie óók zijn gaan grienen, en dat mog niet, want de deugeniet had 't immers dubbeld en dwars verdiend?

Dan ging ie maar naar beneje, naar opa en opoe; dáár bij die oudjes dorst ie nog wel als 'n jongen met z'n kop op z'n armen te huilen. En als ie klaar was, zei ie tegen opa: 'Ouwe, lus je een glasie bier?' - Nou, dan mos je net opa hebben. Die zei nooit nee, as er wat afviel. En samen gingen ze naar 't hoekie. Vader zat er suf, en dronk ze klaar, almaar door, om te vullen wat daar zoo hol was, en niet meer te denken. Maar juist hàrder ging 't razen, 't vreeselijke joeg er maar door, zonder dat ie

't eigenlijk begreep. En opa, die los kwam, werd goed. Die haalde moppen op, schunnige uien, waar ie paffies om schudde en likkebaardde met glundere oogjes en een glimmend rood koontje aan elken kant... Tot vader in heftig hikkende snikken losbarstte, en weg liep, onvast, z'n arm voor z'n gezicht.

Dan zei opa tegen den kastelein: 'Janus, van ons allebei maar opschrijven voor me zoon, hoor; Zaterdag is tie d'r goed voor... 't Is wat te zegge, hè?... 't is hard voor 'n ouwer... want 't was zoo'n best ventje... hij hiette Jehannes Godefridus Bernardus, naar mijn.' En in droevigheid van glaasjes bier stond ie voor de toonbank nog na te lammenteeren, met óók dikke tranen over z'n wangen. En hij nàm er nog maar eentje voor 't sjegrijn, en 'n slaapmussie, en eentje omdat drie scheepsrecht is, - dat telkens verontschuldigend ernstig gezegd, tusschen 't gejammer over 't ventje. Opa was eindelijk erg van streek: hij verbeeldde zich dat Jan dood was, en zoo sprak ie maar over 'm door, in eerbiedige nagedachtenis.

Als vader dan laat thuis kwam, hield ie zich weer nijdig... 'Hou toch òp met dat janken!'... snauwde nie z'n vrouw toe... En tegen den ochtend gromde nie: 'Slaap je nou nòg niet?' - 'En jij dan, jij leit ook maar te woele, en 'k heb wel gehoord dat je griende' - gaf ze terug. En dan wou ze er, verteederd, met 'm over praten... Maar stug gooide ie d'r z'n rug toe... 'Ga nou 's mee man?' - paaide ze - 'toe, verlet nou morge 's 'n uurtje?... Hij zal zoo in z'n knolle weze, 't kind, as ie z'n vader ziet... Hij het al zoo dikkels na vader gevraagd, en of je nog kwaad was...?'

'Hou nou maar op: mijn zalle ze d'r niet zien in 't spinhuis!'

Maar bij z'n getrouwde dochter, die stilletjes naar 'm

toeging in schafttijd, om óók voor Jan 'n goed woordje te doen, luchtte nie z'n hart. Hij zou 't besterven om 'm daar te motte zien voor die tralies. Dan zou ie 'm tòch motte hebbe voor 'n hand of 'n zoen, want 't was toch je eige kind, hè? 't Was te hard voor 'n ouwer. - Hij gaf weer 'n dubbeltje voor 'm mee, en dat was méér dan een gulde van meheer, - zei ie - omdat 't was van z'n vader! En op 'n avond kwam er een brief, met opzij gedrukt: 'Huis van bewaring', en er boven inlichtingen over briefwisseling met gevangenen, onder 't nijdige, vette opschrift: 'L e e s d i t !'

't Was een brief van Jan: z'n naam, door 'm zelf, stond er groot onder gekrabbeld, en'n celmakker had'm naarstig geschreven met loopende hand. Ze lachten en huilden om dien mooien brief, en lieten 'm iedereen lezen; tot ie vergroezeld en stuk in de vouwen tusschen bidprentjes, trouwboekje en de pokkebriefjes in 't kistje met 't sleuteltje ging.

Maar er was in die stijve zinnen niets eigens van Jan: 'Geachte ouders!

Met deze kom ik U vragen hoe U het wel maakt en hoe mijn broertjes en zusjes het maken en hoe of grootvader en grootmoeder het maken. Als ik niet veroordeeld word, en naar het Gesticht gezonden word, zal ik wel heel goed oppassen en U geen verder verdriet aan doen. Moeder als u mij komt bezoeken zoudt U dan niet eenig geld voor mij kunne depeneeren, dan kan ik daar boter voor koopen. Verders weet ik U niet te schrijven maar ik hoop dat u maar goed gezond zult blijven. Het spijt mij dat ik kwaad gedaan heb, want ik bleef liever bij U tehuis als het kon.

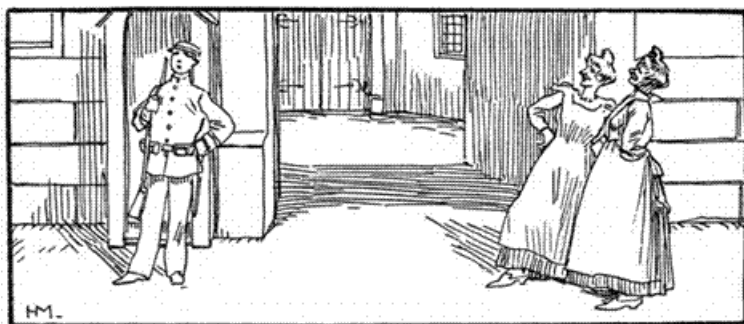
Wees hartelijk gegroet van

U Zoontje
JAN.'

Toen Piet, de oudste jongen, thuis kwam van't febriek, en z'n moeder zei stralend: 'd'r is zoo'n mooie brief van Jàn, mot je 'm léze?' - antwoordde hij botaf vannee. Dat maakte d'r boos, want ze dacht nu aldoor verheerlijkend en berouwvol over d'r Dikkie. En ze zei ernstig als een vervloeking: 'Piet, jij bent nou braaf, maar je weet niet wat er met jou nog ken gebeure. En dan zalle wij net zoo over jou denke as jij nou over je broertje!' Maar Piet, een beetje stomp en suf-egoïstisch, voelde niet voor dat opgewonden broertje, dat hèm aankon, en 'mitschold voor Duimelurk, zoodat 't heele hoffie 'm nou nòg zoo noemde. En hij kon niet hebben dat het kreng altijd zoo verwend wier: Jan kreeg altijd cente, en lekkers, of ie gapte n't, en ie mog bij meheer komme. En hijzelf, die niet stal en hard mos werke, kreeg niks. - Maar op 'n keer mocht Piet óók 's verletten om mee te gaan naar 't Noordsingel en daarna dacht ie goedig over Jan.

En vader schreef een brief ten antwoord. 'k Heb 'mheel mooi opgesteld' - zei ie - 'n mooi lessie, maar erg streng. Want 'k mot nou me been stijf houwe, al meen ik 't niet: 'k kan geen zoete broodjes bakke. Z'n moeder kwijnt weg; ze grient snot en kwijl... En wij zijn 'm nooit in 't kwaje voorgegaan... z'n moeder niet, ikke niet, z'n grootvader niet, nooit nies met de pelisie te make gehad...'

Wat ie 'm precies allemaal voorgehouden had in den brief, wist ie niet buiten z'n hoofd. Hij had er boven gezet: 'aan Jan Grovers.' En dan had ie geschreven dat 't nou uitgekomen was, wat z'n vader altijd had gezegd, en dat ie nooit had willen hooren, en dat z'n moeder nou misschien dood zou gaan van 't segrijn en dat 't zijn eigen schuld was. En aan 't slot had ie gezet: 'Wees u nou verders eerlijk; zoo noem ik mijn Uws vader' - want hij dacht: dan zag ie toch van wien de brief kwam.

Bezoek in het huis van bewaring.

't Was op een heel licht gesluerden herfstmorgen, 'n belofte van al blijder klaarheid in de lucht; - en in die eeuwig lange straten van het Noorderkwartier zagen de huizen er zoo saai en verlept uit als 'n kamerverhuurster, die pas op is. Boefje zou er zéker al heel vroeg uit zijn gekuierd, 'n landweg op naar buiten, om zich aan zon te bezatten op jacht naar avontuur. En wanneer je, als Boefjes ordentelijk patroon, je er in dacht, dat daar de hei toch maar lág, wijd en vrij onder de goudlucht die mousseert als champagne, dan zou je warchtig wat graag zoo'n vrijbouterige straatjongen zijn, je plichten, corveeën en ordentelijkheid láten in de stad, met een pijp in je mond meteen maar 't fatsoen onvergeeflijk bruskeeren; en d'r uit! - wat let me?

Toen ben ik direct-door Jan gaan opzoeken in 't Huis van bewaring. Gevangen zelf in de straten van de stad, begréép ik wat die roerige grijpvogel met zóó 'n zon door z'n celgat moest uitstaan in zijn verfoeilijke kooi. 't Huis van bewaring, wat 'n woning voor Boefje! Die officieele barschigheid van dat enorme gebouw, zoo

zelfgenoegzaam in zijn ondoorkomelijk stugge muren, met de ruitjes als 'n gratie, en de poort wraakzuchtig opengespalkt. Bewust van de sterkte van 't groote huis hunner macht, liepen de beredderige menschen eruit en erin. Veldwachters, van 't speuren op 't land de gezichten gebruind in bakkebaardlijstjes, gewichtiglijk dragend verballen in lange gele enveloppen. Gesoigneerde heeren, advocaten, wat rood van debat, glundere oogen om 'n snedigen zet, en wat losser van gebaar zonder togamouwen, behagelijk uitspitsend verkwikkenden rook. En troepjes familie, Zondags-opgemaakte vrouwen, heel druk en verlucht besprekend hoe nu genoeglijk den verderen vrijgemaakten dag te passeeren, na zoo lang weer eens samen voor 'n erfeniszaakje.

'n Mariniertje hield schildwacht voor 't steenen gevaarte, Twee fabrieksmeiden lachten toen 's goedig tegen 't aardige soldaatje, knikten met 'n knipje van, ga je soms mee? - struischblanke meiden, in frisch bonte jakken, en onder zwart sitschen rokken felgekleurde pantoffels van trijp; spuuglokjes als garnaaltjes wezen naar blozende wangen; om hun roomblanke halzen een snoer roode kralen. 't Mariniertje, verlegen, keek nu hevig martiaal. En de meiden aan 't gieren, met de handen op hun heupen aan 't jouwen van: 'branie!' - tòch heel goedaardig tegen 't leuk blonde soldaatje.

Dan door een straatje op zij van 't Paleis, ineens zoo stil en zoo helder als 'n dorp in 't zonlicht; een rijtje nieuwe, keurige huisjes, popperig tegen 't blinde gebouw, met voor elk venster een gordijntje.

'n Slampamperige slungel, pas losgelaten, stond, trantelig van 't licht, zoo verbaasd als iets nieuws den dag buiten aan te kijken, grinnekend verlegen tusschen twee makkers, die 'm af kwamen halen, en maar grijsden

met blijde gezichten. En 'n vierde, eind verder op uitkijk of ie kwam, verbouwereerd toen ie Jaap daar eindelijk zag, maakte onnatuurlijk tòch den voorgenomen armzwaai, en oneigenlijk riep ie: ‘hallo Jaap!’ Eén presenteerde toen maar dadelijk uit 'n versch zakje sigaren.

Op 't dak als 'n Joden-kerkhof van schoorsteentjes en luchtkokers; uit welke zou Boefje zijn adem nu halen? Door een gele ijzeren deur, met in 't midden een gekruisralied ruitje als 'n vizier, kom je erin en... eruit! Een bel, die benauwd galmt als in een klooster! Dan een vervaarlijk geknars van het slot, en de portier die met zijn Biblebonschen sleutel de vrijheid bewaart, zet voor 'n moment 't huis op de wereld open, maar plaatst zichzelf daar vóór in zijn gedegen haaksheid, van afgeplatte breede pet, met rood gevangenisbiesje, en breede vierkante jas, gepantserd met glimmende knopen. En als je dan binnen mag, moet er achter de deur nog weer een hek worden ontsloten, een ijzeren trap op en... wachten. Beangstigende stilte in 't huis zoo vol ongeziene mensen, waar ze achter de stugge deuren worstelen en snakken, martelen van berouw, - die opstand, die wanhoop, de versufte berusting! De stomme ellende scheen er te dreigen in de atmosfeer, zwaar en loom als voor 'n onweer. Lauwe zwoelte, lucht van 'n volle ziekenhuiszaal, wee van carbolgeur. En gewoon rustig, als mensen die opgewekt hun dagwerk doen, liepen in 't gesluisde gele licht van de gangen de donkere cipiers. De directeur was heel vriendelijk. ‘O ja, hij wist wel, nummer 68, dat kleine ventje; hij is heel stilletjes, ik zal 'm bij u sturen.’ En 'k kreeg 't welwillend verlot om Jan alléén, zonder toezicht, te spreken in een aangrenzende kamer, 'n Cipier ging 'm halen; hij zat heel ver weg.

En naast mij ging de directeur op kantoor met 'n afne-

mer verder zaken bespreken. De klant was over 't geleverde gevangeniswerk heel tevreden.

‘Ja, ja’ - prees de directeur aan - ‘we hebben er heel schrandere gasten bij. Als u rekenwerk hebt, of boek-houderij, vertaalwerk, drukproeven corrigeeren, daar heb ik allemaal me menschen voor... Da's zoo dus in orde, acht en twintig gulden. Teekent u maar in't boek.’ En na een poosje hoorde ik Jan komen, z'n lichtere pasje naast zwaren stap, en de directeur zei goedig: ‘Zoo jongmensch, ga jij daar maar 's binnen, en doe de deur achter je dicht.’

Daar was ie. Even keek ie wat dat nou weer zijn zou, schuwe oogen, dadelijk weer neer. Zoo bleef ie staan op z'n kousevoeten in z'n te lange Engelschleeren broek, 'n blauw boezeroen opgestopt van veel onderkleeren, doortrokken van carbollucht.

Nu was 't wilde Boefje dan heelemaal getemd! Z'n gezicht was dik geworden, wasbleek, en alle jonge wildheidstrekjes gladjes weg in die versuffende moeheid van z'n verdriet. Gedwee wachtte hij af, wat in z'n broekebenen gezakt, dof nog, de dikke oogleden naar z'n paarse voeten. Z'n haar was lang gegroeid, slordig en piekerig of ie zóó uit z'n bed kwam; groezelige huilvlekjes op z'n bovenwangen.

‘Dag Jan.’ - Verwonderd zag ie rond. En schor, van in lang niet spreken, gaf ie bedeesd terug: ‘Dag meheer...’

‘Wèl jongen, geef me'n hand en kom 's hier,’ - Maar 'k moest 'm trekken naar me toe, zoo angstig deed ie. Z'n arm voelde gestichtachtig aan, met zoo'n stuggen voorschriftborstrok onder z'n boezeroen... ‘Jan, Jan, dat ik je nou hier moet terugzien! Kereltje, begrijp je dat ik 't naar vind?’ En hij duwde zijn hoofd van me

af; maar in z'n bleekheid zag ik z'n oogranden aanrooden, en er glipte een blank traantje op z'n kindergezicht.

‘En hoe vind je dat zelf nou, Jan?... Toe, zeg 't me maar zachtjes. Kom nou 's dicht bij me, jò.’ En 'k nam z'n kop tusschen m'n beide handen, en draaide z'n oogen naar me toe: ‘Heb je er erg spijt van?’ Z'n kattetandjes beten z'n lip rood, en meer tranen kwamen glijden, en in 'n snik van fel verdriet, schoot hij los: ‘Ja; ik bid alle dagen...’ En meteen, verlucht, als 'n nieuwtje: ‘En ik ga na de kerrek!’

‘Zoo jonge, da's goed hoor... En vertel me nou's jò, wàt je dan bidt?’

‘Tien wees gegroetjes...’

‘Goed van je, Jan. Vroeger bad je nooit, hè?’

‘Neie!’

‘En wie heeft je dat dan nou gezegd, vent?’

‘De manne!’

‘Welke manne?’

‘Waar 'k mee zit. - Die ouwe het gezeid, dat ik erreg braaf mos zain, en maar mos bidde; dat holp zoo goed... Hij was nou al zoo oud en nòg zoo slecht. As ikke nou maar as kind begon, zou 'k nooit zoo erreg worre as hij. Want 'n oud mensch die nog nie eens op ze eige kon passe - zei die... 'n jonge was nog zoo erreg niet...’

‘Bidt die ouwe man ook, Jan?’

‘Jaä! En de andere man ook, waar 'k mee werk. Maar ze zijne geriffemeerd... Die ouwe het zes borstrokke gestole; hij had zoo'n gerommel in ze maag - zeit ie. Maar die andere zeit 't niet. En die jonge waar we mee zitte is nog veel gemeender dan ik... Die doet niks as lache! Hij het 't huis van ze vader en van ze *moeder!* angestoke... 't Is héélemaal afgebrand!’ - Jan zei 't met gulle ontzetting. En toen vertelde 'k 'm meteen hoe

verdrietig zijn ouders wel waren...

Z'n tranen liepen nu aldoor, en ver in de hoogte likte z'n tong ze op. Z'n oogen veegde hij ontstoken rood met z'n knuistjes, die bleek en dik uit de donkere mouwrandjes kwamen... Er waren ouwelijk bruine rimpeltjes om z'n slapen getrokken...

‘Bidt je voor vader en moeder ook Jan...?’

‘Jaä!’

‘En denk je dikwijls aan huis?’

‘Om acht uur, as vader van ze werk komt, gane ze thuis allemaal ete... Dan wor 'k zoo bang... en dan ga ik griene....’- Maar gelukkig met 'n vertrouwde nu, kwam ie als 'n kind op me knie.

‘Hoe weet je dat, als 't acht uur is?’

‘As 't melkwagetje over de binneplaas rijdt; dat hoore we smørreges, en dan is 't zéve uur en saves om acht.’

‘En ken je de dagen ook uit mekaar?... Wat is 't vandaag?’

‘Zaterdag, netuurlijk. Da' weet 'k van de manne; die telle wanneer ze los magge... Verleje week is t'r al eentje van ons vrijgekomme. Toe wazze me met ze vijfve... En die had de vorige dag gezeid dat ie koffie wou hebbe uit de ketien... Dat ka' je kraige voor twee cente... Nou, toe kwàm de koffie en toe was hij weg; toe mogge wij ze kroes; allemaal twee slokkies, nou, echt hoor!... Vanaved krijg ik óók boter op me brood. Ik heb vijftig cente op de ketien... me vader meegegeive; toe was ie wel 'n beetje goed op me... En toe het die baas gezeid: nou mag je boter op je brood... We krijge lekkere roggetjes! Maar die ouwe kan 't niet bijte, die krijgt weitebrood. Dan geeft ie main ook welderis stilletjes 'n wit keggie.’

‘Zoo, dus ze verwenne je zoo'n beetje, de manne?’

‘Ja, ze zegge dat 'k goed mot oppasse. De eene leert me rekene. As we dan klaar benne met koffiebooneuitzoeke, doene me netjes de boel an kant, en dan vraagt ie: hoeveel is acht en acht? Dat weet 'k... zestien! En de ouwe leest voor... van die verhaaltjes. Ik heb óók 'n boekie, en daar kan 'k al 'n beetje in leze; lange woorde zeit ie me vóór. Maar om nége uur wil ik na bed. Zóó'n hokkie, - wees ie - de halleft van hier, met twee dekes en twee kusses en 'n lake... wie slaapt er *nou* thuis met ze kop op mijn mandje?... Om tien uur komme ze ons opsluite... Da's zoo'n akelig gehoor. Maar dan bid 'k, en dan doene ze je van zelfs smorreges weer ópe...’

‘En ben je dan rustig als je gebeden hebt?’

‘Ja!’ - zei ie met een blij gezicht van: lekker - ‘nou slaap 'k gauw... In 't begin was 'k zoo bang...’

‘Zeg, Jan, kan je uit jullie cel ook na buite kijke?’

‘Ja, as je op de bank staat, kaik je op de dakes... Zeit Lientje nog welderis: Dikkie?’

‘De zusjes vragen telkens na je; ze begriipen niet waar Dikkie toch blijft...

En z'n gezicht verdroefde weer. Maar meteen viel 'm troostend in: ‘Me kraige vleesch óók! Máándags, 'n heele bonk, nou, fain hoor! En me kraige spek in de boone!’

‘Zoo, dus 't eten bevalt je?’

‘Nogal wiedades! Vandaag lekker weer soep, 'n heel blik vol, voor main alleen... D'r zitte ook sjeneeze; 'k heb er eentje gezien toe ie water mog hale... net 'n waif, met zoo'n lang vleggie en rokke an. Die ete jongetjes - zeit de ouwe. Maar main lusse ze tòch niet - zeit ie - ik zou ze te erreg woele in d'r maag...’

‘Maar Jan, hoe ben je er nou toch toe gekomme na al

die nare dinge die pas gebeurd waren, om weer te gaan stele?’

‘Zóó maar;... lood van de dakes met Pukkie. We gonge 't verkoope, en toe zeit er zoo'n knul: ‘jò, kaik 's na je mouw,’ en meteen zag 'k de poot van 'n adje an me arm... Zoo'n kemiekeling! Maar 'k heb me losgerukt... En toe hebbe me d'r tòch nog wat van verkocht: 'r was te véél; de baas op de Dijk wou 't niet allemaal hebbe, dat liep 'm te erreg in de kaikert... En van de cente hebbe me tebak en 'n fain deurrookertje gekocht... 'k Had 't in me onderbroek gestoke, maar toe de mejoor me kwam hale, heb 'k 't weggegooid, hè. Die andere vent, waar 'k mee zit, het gegriend toe ie 't hoorde. Die lus toch zoo graag tebak! En ie zit nou al acht maande en zeven en twintig dage; je màg hier nooit rooke. Maar as ie 'n halleve baal koffie het uitgezocht, kraigt ie vaif en veertig cente. Nou hè, hij werkt wàt hard, want as ie cente het, koopt ie een blaadje tebak in de ketien, om te pruime.

‘Toe de mejoor mijn kwam hale ben ik wàt stilletjes meegeloop! Dat geeft nou lekker voor me straf, zeit de dricteur... Ze hebbe me nog 'n nacht op 't bereau ook gehouwe! En de vollegende dag kwam Pietje Puk... Ik had maar tegen de meheer gezaid dat *ik* 'm gezaid had, om te gappe... dan blaif *hij* vrain, doch' ik. Maar 't gaf niks... En me zijne niet met de diefewage gebrocht, doch' u dat? Nee, met die mooie nieuwe pelisie-vigelante, ik en me vrindje. Nou, hij mog weer da'lijk weg... Ik heb eerst 'n bad op me kop gekrege; lekker warm; en schoone kleere, kaik!’ - en hij trok z'n boezeroen los, en sjarde eerst z'n grauwharigen borstrok, en toen z'n geelkatoenen hemd te voorschijn: ‘Allemaal nieuw, en voel 's wat dik! We zitte soms te zweete. Maar we

worre gelùcht! Alle dage 'n halfuurtje op de plaas. Dan wil die ouwe altijd dat ik zing van de Boertjes. Die andere vent loopt maar te zoeken. Die denkt nou nòg dat ze welderis 'n zakkie tebak of 'n segáretje over de muur zalle gooië... hij het nog nooit wat gevonde; 't is ommers veel te ver wèg van de mensche... En ik gaan met de Roomsche alle Vrijdags na de kerk. Je kan de andere manne niet zien; allemaal hooge schutte; alleen m'heer pestoor zie je, en op laast motte me allemaal mee bidde. - Nou heb ik zóó veel cente in de ketien dat ik tellekens 'n plakkie kaas kan neme... 'k Breek 't in viere, dan hebbe me allemáál wat. Ik neem 't grooste brokkie.'

‘En wat doen jullie op Zondag, jò?’

‘Dan gane de zussies met me vader uit... Mot je maar hard doorwerke - zeit de ouwe op Zondag - dan prakkezeer je zoo niet... 'k Was blij toe, hoor! toe moeder kwam. Ze is er vaif maal geweest! Met me groote zus twee maal, en eens met kleine Lientje... die kan al làche! dat hè 'k gezien... Vader komp niet, omdat ik zoo slecht opgepast heb... Die is zoo kwaad...’

Meteen zweeg ie, en hij knipte z'n oogen om zich flink te houden. Maar eindelijk barstte nie in in-droevig huilen uit.

‘Zal ik bij vader nog 's 'n goed woordje voor je doen?’ Maar wanhopend weerde hij allen troost af, en rood van verdriet gierde nie: ‘Hij komt tòch niet! hij wil niet!’

‘Jonge, jonge, hoe ben je toch ook tot al die ellendige dingen gekomen?’

En weer uitgehuild, zei ie, alsof 't van zelf sprak: ‘Om te verkóópe!... voor snoeigoed... *Ik* kreeg wàt veel voor me cente van de juffrouw naast 't hoffie... Polleke-brokke, nou! - drie voor 'n cent, en de jonges maar twee...’

‘En wat denk je nou dat er met je zal gebeuren?’

‘'k Wil na de boere...’

‘Ja jongen, maar da's nou te laat... Je zal nog wel 'n poosje hier moeten blijven, en dan moet je vóór komen voor de rechters.’

Verschrikt sprong ie meteen van m'n knie en bevend keek ie naar me op met smeekend angstige oogen.

‘'k Zal me best voor je doen... Heel misschien wor je dan nog niet veroordeeld als je belooft altijd goed op te passen... Zal je nooit, nóóit weer stelen, Jan?’

‘Nei!’

‘Goed dan. - 'k Heb 'n plak chocola voor je meegebracht...’

‘Dat màgge me niet!’ schrok ie. Maar hij had 't al beet met echt dievigen greep.

‘'k Stop 't onder me hemp, dan ziene ze 't niet; 't is niet dik... kan 'k lekker kluive in bed. Die andere jonge mag 'r óók wat van: manne luste geen zoetigheid...’

‘Nou Jan, nou moet ik weg... Aan wie zal ik de groeten van je doen?’

‘An me vader en me moeder... en an Piet. Zeg uwe Piet van me gedag en de zussies...’

‘En wie verder?’

‘O, da' weet me moeder wel. An opoe, en opa, en me groote zus Mijntje, en de snoepjuffrouw...’

‘Zal je nou heusch goed oppassen?’

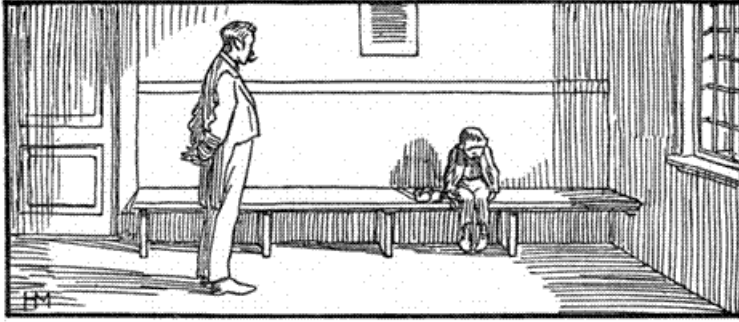
‘Ja hoor!’

‘En heb je nou geen spijt dat je altijd zoo tegen je moeder geweest bent?’

‘Moeder komt lekker Maandag weer; me vader komp niet mee...’

‘Jonge, jonge, zoo'n klein ventje in de gevangenis... Nou, ik kom nog 's gauw weer bij je, hoor...’

De directeur deed de deur open: ‘Afgelopen meneer?’ En met z'n kattetandjes op z'n lip gebeten om zich groot te houden, liep Boefje meteen heel beslist weer terug naar z'n cel. 'n Kind nog in z'n lange broek op kousenvoeten naast den martialen cipier.

Instructie.

Jan zat op z'n handen op de bank in de getuigenkamer, z'n klompen netjes naast zich, en z'n wollen kousen afgezakt langs z'n wiebelende beenen. Een glimnieuw geverfde kamer, geel en vol zonlicht, maar met getraliede ramen. En de officieele, lange, gerokte bode, lummelend met z'n armen op z'n rug, zei: 'Ja da's nou onze kleine Jan; - hij zal wel de kleinste wezen.' Maar Boefje, die gemelijk was, verdrot die flauwe praatjes: 'Daar weet hij toch niks van; hij komt nooit in de celle,' - zei ie laatlunkend voor zich uit, zonder op te kijken.

Want Jan was erg ontstemd. Nu en dan trok ie onverschillig z'n voorhoofd op, schokschouderde, en begon opzettelijk te fluiten, als een die denkt: Wat kan 't me ook allemaal schele, met dat eeuwige gedonderjaag. Maar dan zakte z'n gezicht en z'n romp weer langzaam in zorgelijk bedenken, en ineens kwam hij overeind, z'n kop achterover, z'n oogen opgewonden, alsof ie z'n onrecht meteen hartstochtelijk uit zou schreeuwen. Maar dan zag ie dien lummelenden bode, die er ommers tóch niks van wist, en ongedurig schudde nie van: 'La' 'k toch nie mal zijn, wat geeft 't!'

Den heelen ochtend was ie bij meheer in verhoor geweest, en eerlijk had ie àlles verteld wat ze 'm vroegen. Maar die Pukkie, dat was 'n valsche bliksem. Die had gezeid dat ie nergens van af wist, en dat Jan 't allemaal alléén had gedaan, van die armbanden en 't lood. Zoo'n flauwe klier; die had staan grienen as 'n meid: 'Och lieve meheertje, 'k heb 't nie' gedaan! Hij het alles alleen gestole; och, me lieve meheertje, la' me nou toch weer na me moeder gaan';... zoo'n misselijke smuigerd; hè, verrajer! om je eigeste vrindje d'r in te late loope as je zèlf net eve hard mee het gegapt... Maar meheer hād 'm wel in de smieze... Dien kon ie met z'n eensgegete fijne gezicht maar niet zóó belazere...

Jan had tòch de waarheid gezegd; en hij zou liever hard-stikke-dood valle dan nou ook te gaan smoezele... Nei, dankie, hij wou niet zoo flauw weze om 't nou voor Pukkie erger te maken: maar waar was wáár, en wou meheer 'm niet gloove, goed, dan most ie 't maar late, kon hij niks an doen... Zoo'n stiekemer! Dat was nou je vrindje; as ie vroeger na 'm wees dee ie 't al zóó in z'n broek, maar nou dōrst ie, nou had ie lef met z'n gluperige smoesies... Hij dorst 'm ommers nie eens an te kaike, die stiekeme klierroog...

Nou was de pandjesbaas bij meheer, waar Pukkie de eene armband gebrocht had. Kon meheer 't emmes meteen deris hoore... of liegde die groote man soms óók? - Hij kōn 'm nog... O jé, hij had 'r zoo dikkels 'n pandje gebrocht;... as ie werom kwam zou ie vragen of de pandjesbaas z'n moeder 's van 'm gedag wou zeggen; die kwam er bekans alle Vrijdags met 'n stukkie; maar da' wist ze vāder niet... moe dee 't stiekem. Vader z'n turlozie stong er nou al van de werkstaking af... zou wel verlege weze... Piet had 'n turlozie... van ze

kemunie... As Jan na 't gesticht gong, vroeg ie d'r ook eentje... 'n dikke, zoo eentje die in 't water kanne legge...

O, 't belletje! - 'Dàg pandjes-meheer! Kàn uwe me nog?'

De pandjesbaas lachte gewrongen tegen 't jongetje, en zei zoetsappig: 'Zoo jongeheer?' alsof 't 'n klant was waarmee viel te mazzelen. De man was verlegen, voelde zich onbehaaglijk in dat huis, waar de menschen zoover-dachtelijk door je heen konden kijken. Niet dat ie wat op z'n kerfstok had, god beware!... eerlijke negocie as 'n ander... Maar 'n arm mensch zochten ze altijd, de lui van de poliesje en justiesje,... omdat ze nou 's 'n paar maal bij ongeluk in zijn lommerd 'n pandje hadde gevonde, wat ze net zochte... Je kon 't er toch niet an ruike... Was ie niet 'n mensch as 'n ander, die d'r óók welderis in kon vliege?

'Mot uwe óók getuige;' - vroeg ie aan Jan.

'Nei, ik zit al... Zeg uwe me moeder 's van me gedag?'

'Zitte?...'

'Wat doch ie dan? Voor die gauwe armband van Pukkie - da' weet uwe toch wel... Hei je 't werom motte geve, pandjesbaas?'

'God beware, zoo'n kind... al gestóle!'

'Doch' uwe dat Pukkie dat had van z'n eige?...'

De deftige bediende kwam aan de deur, en riep plechtig al Boefjes namen en zijn vàn af. En Jan knikte den pandjesbaas goedig gedag, en scharrelde binnen in 't kabinet van den rechter-commissaris. Daar stond toen al Pukkie, 'n akelig verpieterd, klein-mager joggie, met 'n strakgetrokken ouwemannetjes-gezichtje, en heel bleeke oogen, z'n blonde haartjes plakkerig nat in een kuifje gekamd. Want 't kind zag eruit, zoo opgeprikt netjes,

als 'n scholier bij 'n prijsuitdeeling. 'n Licht grijs confectiecolbertje, erg nieuw en stijf nog, 'n smalletjes broekje met versch scherpe vouwen, en boven z'n vestje 'n kraagje dat wipte, en een blauw zijden strikje gedrukt tegen z'n puntkin. Zoo in-zwakjes schuw stond dat ventje daar in die te groote kleeren te beven; z'n tanden klapperden op elkaar en rose vloeide uit om z'n oogen van 't aldoor maar huilen.

Bij hèm was Jan 'n stevige klant van 'n jongen, flink op z'n kousenvoetengepoot, onverschillig wijdbeens, groot en slordig, met boven z'n uitbollend blauw boezeroen z'n ragebolligen kop afgewend, 't dikke witte gezicht in stug zwijgen, z'n kaken gebeten op elkaar.

Zoo stonden de twee vriendjes als twee vreemden voor 't hekje in de instructie.

't Was heel geen officieelge kamer, 't kabinet van den rechter-commissaris. Eenvoudig-gezellig, om vertrouwelijk te praten. Twee groote schrijftafels in 'n rechten hoek tegen elkaar aan, vol paperassen en boeken. En in dien hoek nog 'n tafeltje, waar vreemd te pronk lagen de noodlottige, verfijnde braceletten, naast dien kleiruigen aardappelzak met bonken lood, precieuselijk verzegeld en geëtiketteerd. En daaromheen gewone kamerstoelen. Door de hooge vensters vriendelijkte wat zonlicht tusschen overgordijnen, in uitbundige plekken op 't huiselijk karpét. En vaderlijk rustig zat er in z'n leunstoel de rechter-zelf, goedaardig man zonder justitieele scherpte, en naast hem de jonge griffier, geaffaireerd schrijvend met vrouwelijk blanke hand sierlijke zwarte trekletters op vellen folio.

De rechter, gemakkelijk achterover gebogen in z'n stoel, de beenen lang vooruit, houding van met alle aandacht geduldig gaan vragen en hooren door 'n wolk

vertrouwelijkheidsrook, keek 's eerst 'n poosje naar de twee mannetjes, de oogen hoog opgetrokken. En ineens zich vermannend, zei ie, categorisch maar toch heel goedmoedig:

‘Zeg 's, jij Bongers’ - Pietje Puk's officieele naam - ‘jij houdt vol, dat je daar aan den Zanddijk niet eerst met Jan door 't raam hebt staan kijken...?’

En Pukkie, in doodsangst, gierde met z'n klein huilstemmetje: ‘Já, mehéér!...’

‘En jij Jan?’

‘Dat 't wèlles is!’ - beet Boefje werom.

‘Liegt Jan dan, Bongers?’

‘t Kind Pietje, in smeltend droef grienen, jammerde: ‘Hai.. het 't.. allein.. geda-aan.’

Toen verschoof de rechter zich nog 's wat makkelijker in z'n leunstoel, en geduldig beduidend, met heel vriendelijke oogen, sprak ie tot Boefje: ‘Nou mot je 's goed hoore Jan; 't kan jou heelemaal geen kwaad doen of hij er nou bij is geweest of niet. Hij gaat toch óók weg voor de Vereeniging, net als jij... dat wil zeggen natuurlijk: dat willen we nou maar 's hópen. Zie je, en nou moet je niet denken: ik zit er nou in en dan hij óók maar.. hè?... Dus vertel nou eerlijk de waarheid.’

En Jan, z'n gezicht opeens vuurrood geschoten, snauwde koppig op één toon dezelfde woorden: ‘Hij is t'r bai geweest. Me hebbe d'r allebei voorgestaan, en toe het zijn 't eerst de rooje kaarsies gezien, en toe ben ik na binne gegaan en toe heb 'k gestole.’

De rechter, meteen gestreng zijn oogen op Pukkie:

‘En jij?’

‘t Is nie wáár mehéér... gerust niet’ - jammerde, benauwd van tranen, 't in-zwakke vrindje... ‘Ik heb niet eens mooie kaarse gezien; 'k ben 'r niet bai! gewee-est..

mehéértje...'

En Jan dreunde stug verder, z'n kop aldoor afgewend: 'Me wazze na 't zwembad geweest en toe hadde me honger. Toe zeit zijn: "me gaan kuggies neure." - Hij wis dat daar mooie dingetjes wazze!'

Maar Pukkie schudde grienend met 'n verkrompen gezicht: 'k Bhen 'r niet' bhai gewee-hest!'

'Ja' - zei de rechter toen ongedurig - 'jij huilt maar dadelijk...' En in eens ruw-ontstemd: 'Maar ik geloof dat jij 's hardangepakt moet worden... Moet je 's eerst 'n paar dagen opgesloten worden, voor je de waarheid zegt?'

Pukkie gilte wanhópend van angst voor 't donkere hok met de grendels: 'Nei! me héér-tjéé!'...

'En wat zeg jij Jan?'

't Is tòch zoo.'

Direct belde de rechter den bode:

'Laat Jan buiten wachten... Die volgt.'

Toen kwam, al maar stijf nijgend, binnen: juffrouw Bongers, de moeder van Pukkie, op 't hofje floddermedam bijgenaamd. En bij haar verschijnen, buigend nog weer 's naar links en naar rechts, was er in de oogen van rechter en griffier, aan typen wèl gewend, toch even iets van komieke verbazing. Want boven die stijf lange en smal platte juffrouw, glad gesloten in 'n katoenen, schortlooze werkstersjapon, daar wuifde van 'n blauw tokje 'n zware bos paarse bloemen omlaag bij 't schokkende knikken, meetrekkend op zij 't hei-lichte hoedje. En die schreeuwende bloemen kaatsten blauw-rood op 't zweet-rose gezicht, glimmend glad en schrijnerig gespannen, en daarin de snibbig vragende neus brutaal vooruit gehoekt, poreus als gekookt. 't Voorhoofd was ouwelijk verlept van groezel-bruinende rimpeltjes, hol

ingeduwd opzij, waaruit de jukbeenderen knokig glommen, met rondtetjes hooger rood, als vurige plekken. En 'n mondje van dunne lippen, even gesneden, kleintjes en lieverig, in 'n boogje naar de wit behaarde kin, die spits en glad werd getrokken door spannende pezen uit den hals. Maar de oogen, die déden 't: oogleden dunnetjes op kleine, nooit stille, grauwigroene oogen, die àl schrijnend slim uitkeken onder blonde brauwen als kaalgesleten schuiertjes, en niet meedeeden met de grime van 't gezicht. 'n Kop, sluw en venijnig, door 't mondje poeslief en meewarig getrokken. - Zoo stond Pukkie's moeder voor 't hekje in 't rustig-intieme rechtersvertrek.

‘Bent u juffrouw Bongers?’ - zei droogweg de rechter. En zij, lief lacherig, als kopjesgevend, vroeg kleverig-zoetelijk: ‘Wà blief, eidelachtbaore heir’ ... En Pukkie jammerde:

‘Moe 's e' beetje do-hoof!’

‘Och chut 't kind...’ verontschuldigde smachtend de juffrouw, door moeder-liefde meteen tot schreiens toe week... En ver stak ze 'r spichtige hoofd naar den rechter, met gladroode hand 'r oor 'm togehouden.

- Of ze de moeder was van dien jongen? - riep op denzelfden toon weer de rechter.

Toen slikte juffrouw Bongers 'n paar maal, en meteen gleden de plàt Amsterdamsche woorden eruit:

‘Omuwe-te-diene-eidelachtbaore-heire-mit-God-en-mit-eire...’ Gierend haalde ze adem, en wreef zich een traan van 'r neus met stijve, glim-koude hand.

De rechter riep verder, heel lakoniek steeds:

‘Heet ie naar u Bongers, of naar uw man?’

‘Wà' blief...?’ - bedacht de juffrouw, en dadelijk joeg ze weer verder, vlug, vlug, om zonder ademen aan 't

einde te komen: 'Nei weròchies niet eidelachtbaore heire nei howr fàn me mèn want eirst wassek chehuwd met dies broewr en doar bin ik eireluk fàn gescheje, en nou fàn deise mèn siet uwe, omdattuk faaf jaor wachte mos four de wit mit uws ferlof, uit die taad is tie, maar ie staot icht op me mèn se naom' ... En in één maal leeggesproken, gierde ze adem op in 'n snik, en neussnuitend, traanlachte ze temend tegen Pukkie: 'Niewaor Pietje... och chut, da' ki-hind...'

'Jawel, jawel,' - beaamde de rechter, en leidzaam legde hij z'n armen over elkaar; - 'je kon dus zoolang niet wachten...'

Och heire chut, dàt was nou altaad de ràmp van d'r leife cheweist; se kon chein oucheblikkie ferkeiring hibbe, chein mèn kon 'r om sou te sigge ankake, of 't wàs al weir mis mit 'r... Souwaor as se daor nou foor de eidelachtbaore heire sting, mos t'r ferachies toch weir 'n klaantje komme! En die koschanger hat ze meschien heilemaal drie weike in d'r huis chehad...

'Ja, ja' - Of 'r man nog lééfde?

Daór sou se nou moar liefer ofer swache, met s'n verlof, dàt wàs beiter...

'Zeker wéér gescheien?'

'Nei, siet uwé' - se hàt 't nou fááf maol gepribbeerd om 'm weer in te neime, maor dàt wàs chein leife; dat wàs chein man!...

'Drinken zeker, hè?'

'Wóstu?'

'Borrelen!'

'Jao netuurlijk...!'

'En waar is je man nou? Zeker zeeman hè, of is tie bootwerker?'

'Wattie fint nou uitvoert...? Niks foor de kost' -

schamperde zij - 'dàs soo'n fane pesiesje! Waor ie sit sel de eidelochtbaore heir 't beste weite! Uus het 'm 'r sèllefers foor drie jaortjes àchter geprakkeseird, en daor blaaf ik uw eidelachtbaore duisend maol dankbaor four.' Ze was nu zenuwachtig in actie, àl knikkend 't zwaar bebloemde hoofd, en telkens nijgend met 'n lachje. En de rose blosplekken trokken langzaam op als vlammen, en vloeiden uit, en krompen weer weg tot in den hals, waarboven 't gezicht dan groezelbleek stond, en ineens weer doortrok 't rose 'r wangen en voorhoofd, zweet-klam van huilbenauwing, met oogen die sluw bleven kijken.

Nò! Ze wist zeker waarvoor ze hier geroepen was...?

'Hè? Frekskuus...?'

Dat ze die záák van d'r zóóntje wel kende!... Nou, dan moest ze 's vertellen wat ze daar van wist!

En zij, meteen, snikte zich vol adem, deed droeve meewarigheid in 'r gezicht en knipte los als 'n speeldoos, onophoudelijk, tot van benauwheid 't rose niet hooger kòn. Dàn met 'n hoofdknik even opgierend, joeg ze weer voort...

'Och liefe meheirtjes, ik was nouit chewend cheweist dåt ein fan me kindere snachs fan huis bleife. Chobbe-waorme, daor binne me nou noch te netjes four, en al me kindere sane dan ouk efe fesoendeluk, al is d'rlui faoder ouk soun allemachieste slampàmper. Want ik seg, die ouwste soon famme, wat tie nie' four se moe doet, werachies, eidelachtbaore, da's toch soon braofè jonge... Hij wirkt nou op de Slaokkaoi ba meheir Dussert, en álles four moe hour, chein cintje voor 'm self. En nouit uit of fan drinke of onbetaomeluk. Chot sel 't 'm ferchelde. Nou, en daor op die afed wàs me sountje-hier om neiche uur noch nie thuis. En ie had er niks van

cheseid. ‘Moe mach 'k 'n beitle kuere?’ hadiegefraogd. ‘Jewelseiker kind, moe wachert je ommers nouit ies in 't betaomeleke,’ sech 'k noch sou. En daor blaaf ie me nou wich! En ik loup de straot op, - nerreches Pietje. Och jeises, seg 'k noch sou as moeder saande, heirejeises as 't fentje maor nie ferdronke is. En 't wier hallef tien, tien ure, hallef illef... de heile nacht heb 'k chein ouch toechedaon. Dàn me weir anchekleid, dàn weer uitchekleid, èn sweite en beife; allemaol uit oncherustichaad ofer da' kind, eidelachtbaore heire, want och chut hèn, 't schaop is toch ouk noch pas twaolef jaor, en nouit wat mit je kindere chehad te hibbe. Want ik hib altaad feul fan 'm chehouwe, al seg 'k 't sellefers, en nouit feul lèst van 'm chehad, altaad in 't betaomeleke. Want ha het nou wil chein baossie, maor siet uwe, Fajenoort fon ik te fer; da's niks chedaon four 'n kind, en voor 'n daol-tertje in de weik. Fannet winter hattik d'r selfers dikkels mei te doen, assie in die kou de heile bruch ofer mos; en 't wàs sou koud van 't winter as uwe weit; ik heb 'm noch dikkels 'n doekie om se houffie chedaan, nieuwaor Pietje... och chut, 't ki-hind! - En dan soon fentje as móeder saande 'n heile nach te motte misse. ‘Jehannes,’ zeg ik smorreges teuge me ouste jonge - ‘chotalle-machies,’ sech ik, ‘nou is werachies nòch Pietje nie' thuis. Toe doe uwe me 'n plezier en loup four dat uwe nao je baos chaot eife an 't berouw an, want och heirejeises, nou istie seiker ferdronke.’

‘Jewil moe’ - saat me jonge, en al daoluk komp ie werom en saat ie: ‘nou, 't is niks errech, daor heppie 'm, en se hebbe sente ferdiend.’ Och chotollemachies, en daor haolt me Pietje, da' kind, sou drie chulde enne dubbeltje uit se sak: ‘Die hebbe me ferdiend,’ - saat ie. ‘Och chut,’ seg ik - ‘Pietje, kom je d'r wel eireluk àn?’ - Niet

omdat ik an slichtechaat docht, maar siet u, eidelachtbaore heire, 'n minsch het toch se erfaoring, 'Ja moe,' saat ie, 'me hibbe aordappeltjes gerouïe...' 'Nau,' seg ik - 'da's braof' - noch chein irrig hè? - nei, nirreches chedachte op... En ik sich noch teiche me ouste jonge: 'Jehannes,' seg ik, - sukke kindere toch; welleke màn sou 't doen foor se frauw; - ja, 's nachs wirreke, daor sane se niet happech op, is 't waar of niet?' - 'Pietje,' seg ik, 'kind, da' sal je moi saan; dan chong 'k nou maor nao me bed.' En hij chong. En toe 'k 'm kwam toedekke, seg ik noch sou: 'Pietje, je komp nou toch wil eireluk an die cente hè? Mach moe se nou in d'r beursie doen? Je wil d'r toch nie te schande maoke he? Sech 't dan liefer an je moeder, kind, dan ken ik 't meschien noch afmaoke.' - 'Och nei,' saat ie - wil sou beite pruilerig - 'lao me nou maor lechge.' - 'Choet' - sech ik - 'as jai moi bint van 't wirreke, chaon dàn maor slaope.' Maor 't wàs ofter in me binneste oldeur 'n stem sai; 'nai, nai, da's chein suifere koffie,' - Siet uwe, want ie wos cheweis mit dat jongetje van 't hoffie. Jen - as uwe weit. En die se moi roept me 's middags en die saat: 'bu'frouw' - saat se - 'hit jouw jonge oak soufeul cente meichebrocht?' - 'Ja bu'frouw' - sech 'k - 'drie chulde enne dubbeltje.' 'Nou' - saat se - 'daor komme ze niet eierluk an; dat hibbe ze chestole, maar hou je nou maor sjakies en bring die cente an 't berouw.' - 'Nou,' sech ik, 'maan Pietje is sou chemein nie' om te steile; dat het jullie Jen seiker weir chedaon,' - want ik doch 't wel. Och heirechut, en daor kom 'k thuis, en daar komp 'n reserseur - heile nette persoon, hour, - en die fraog of Peter Kurnelius daor woont. Ik sech: 'och meheir, uwe het me niks te verblomme, ik weit 'r alles fan, maor uwe bint hier ferkeird; 't jongetje

van hieroufer het 't chedaon.' 'Jewel - saat ie - "da' begraap 'k best juffrouw, maor of uwe alleinich maor eifemeinao 't berouw wou komme". - "Jewel-seiker werom niet, meheir" - sech 'k - "chraoch, as 'k effies me hoet mach opsitte;" - nei, niewaor, ik had niks te verswache? En ik nam de cente mei, want chot sel maan bewaore, dat ik me met 't cheld fan 'n ander sou wille verrake; daorfour bin 'k nie'opgebrocht, wat al bin 'k arrem, op me eierlukhaad kanne se nie soufeil segge, en daor dank 'k alle nachte de liefheir foor... Nou, maor om fourt te chaan, 't kind het 't me daoluk chesaid: moe, saat ie, Dikkie en ikke kwamme saome oufer soone - jao frekskuus, heire, 'k bin om uwe de waarhaad te segge de naam van die straot vercheite - affaan, ofer soo wèch, en toe saat Dikkie: "me chaone steile." "Nei jò" - saat maan Pietje - "dat doene me niet." En toe is Jen tòch chechaon, en toe' het ie maan jongetje oufer-chehaold om 'n stukkje te verkoupe. Maor hai het er niks mei te doen chehad, siet uwe. Nei, och want fan kwaod sit er niks in; hai hit nou wel che'n boasie, maor altaad heil chewillig, sak maor 's sigge... Sondach noch, toe hattie sou paor houtjes enne paor brokkies blik, siet uwe - icht kinderewirrek - om neutenmuskaotropsies fan te maoke; en die wou ie ferkoupe four se moeder - och chut! Da's toch 'n bewaas fan se choeie hart, niewaor eidelachtbaore?... Ik sech maor, d'r sitte chein streike in... En hij het toe ouk noch sou chesaat: "Jen, lawe de dingetjes maor werom bringe, jò." Maor Jen sei: "nei, dan sane me vernuierd..." 'k Sel sterrefe as 't kind 't niet sai...'

'Zoo, nou weet ik genoeg!' sprong de rechter eindelijk pardoos overeind. In uiterste zelf beheersching had hij zich in den rug van zijn leunstoel gedrukt gehouden,

de oogen gesloten, maar toch telkens gedwee knikkend, ten teeken van begriipen. En de griffier, die 't van den beginne niet had bij kunnen houden, bekeek rustig de nagels van zijn blanke handen, en dacht waar hij strakjes heen zou fietsen.

‘En wat moet er nou worden van dien zoon van je -moet ie geen vak leeren of zoo?’ - maakte, zijn papieren wegsluitend, de rechter er een eind aan.

‘Sech maor assiblijf eidelachtbaore heire’ - neuspraatte de juffrouw, liefies-lachend naar Pietje gebogen.... En toen 't doodmoewe kind maar zwijgend bleef beven, duwde ze 'r hoed weer midden op 'r hoofd, en teemde: ‘Assiblijf 'n fakkie, edelachtbaore heire’.....

Want chut chut, 'r kwam soufeil kake four 'n alleinloupending frouwspersoon, as je de slichte wich niet op wou raoke... Maor anders 'n best fintje... ‘Och chut, he? - soo'n ki-hind?’

Nou, dan moest ze nou d'r jongen maar meenemen; dan konden ze hééngaàn!

En zwaar buigend, naar links en naar rechts, groette deemoedig de juffrouw: ‘dach eidelachtbaore, dach heire; frindelijk bedàñkt hour... Pietje, pas op 't drumpeltje kind! - Dach heire...!’

Hoe 't afliep.

En zoo kwam dan de ochtend dat Jan vóór moest komen, voor 't gerecht. Bleek en bevend als een kind, dat bang is om in donker te gaan slapen, was ie den avond vóór 't erge naar zijn bed-cel geloopt, z'n handen schuw opgetrokken in z'n mouwen, de oogen angstig wijd, alsof ie daar al wel iets van 't verschrikkelijke zien zou. De cipier, die 'm opsloot, had naar gewoonte gezegd: 'Denk eran, dat je je morgen goed wascht; je weet, 't is je dag, hè?' En kinderlijk gedwee had ie geantwoord: 'Jewel, meheer, me Zondagsche pakkie het me moeder...' en toen de wachter al weg wou, had ie 'm nog even vast gehouden met z'n vragen, om niet ineens tot aan 't erge alleen te blijven: Of ze vader d'r bij mog, morrege, en of ie 'm dan effies gedag mog zegge; en of ie ze schoene an mos of ze klompe; - is 't fer, 't gerecht; gaan 'k er over de straat heen meheer?

Maar de cipier moest ze allemáál nog in hun slaapcellen sluiten. 'Dat zal je morge wel zien' - zei ie - 'en maak nou maar wat af, want zóó gaat je licht uit.'

Nou, toen was ie zich gauw gaan uitkleeden, om veilig de deken over z'n kop te kunnen trekken, en lief te bid-

den tegen Maria, die alles net zoo kon laten gebeuren als ze wou. Van jacht om erin te komen voelde hij z'n hoofd gaan gloeien, want 't was net of er telkens 'n vent uit den hoek zou komen om 'm wat te doen. Toen ie z'n kousen uit had, dorst ie niet bij z'n krib te komen; d'r kon 'r best 's een onder liggen, die 'm bij z'n bloote pooten zou pakken... Z'n vingers waren net zoo dood of ie te lang in 't zwembad was gebleven; de knoopies wouwe niet, en zoo meteen trok de gasvlam in de pijp;.. dan sting ie in 't pikke donker, zouwen ze op 'm afkomme... Ineens voelde hij zich zoo hulpeloos kind nog in dat groote huis met kwaje mannen in de hokken. En ver weg, op 't hoffie, zatte nou vader en moeder, en Sientje en Stientje en Piet en allemaal, en die konne niet bij 'm komme, nou dat akelige most gebeuren. Heelemaal alleen achter de ijzeren deuren met grendels stond ie; en overal in de stad was 't nou donker, er liepen haast geen menschen meer op de straat... en d'r was niks an te doen, niemand kon 'm nou meer d'r vandaan halen; hij mòst voor 't gerecht as 't weer licht wier in z'n cel.. In gloeienden angst, met 'n sprongetje, ging ie in bed, meteen heelemaal onder de dekens. Niet hard ademen, niet verroeren... suizend flapte 't licht uit. As 't donker nou over was, gebeurde 't... dan mos ie zich hard wassche, en dan gong ie erheen... En nou zag ie 't weer: 't gerecht was as de kerk, heelemaal vol, en vooran mos hij staan op 'n bankie, net as vroeger op school as ie kwaad had gedaan, met z'n armen in de hoogte; en ze keken allemaal naar 'm met nijldige gezichten, allemaal groote menschen, en z'n vader ook, en opa ook. En er was 'n stoepetje zooas 't altaar, en daar kwamme de rechters op, en die keken 'm allemaal woejend an.. En de eene in 't midden zei: Jan, jij ben 'n vuile dief; ja

mensche, die jonge het lood gestole en armbanden van goud, en ie het de gordijne van ze moeder in brand gestoke, en ie het allemaal andere dingetjes gestole.... Nou, dat zouwe ze allemaal wàt erreg vinde... En dan zou er een ander zegge: je wor nog langer opgeslote, misschien wel vijf jaar...

Hij kon z'n beven niet inhouden; telkens wou z'n tong: 'Moeder!' roepen, maar dan beet ie op z'n tanden... Heilige Maria, bad ie, 'k zal 't gerust nooit wéér doen; 'k zal nooit meer lood stele, en geen armbande en niks, en 'k zal altijd voor me moeder boodschoppe doen en 't vloertje boene en 't fernuisie poese, en met Lientje op schootje zitte... Heilige Maria, as 'k nou vaiftig... nee honderd Wees gegroetjes bid, mag 'k dan assiblieft morrege los en na 't gesticht?...

En door z'n dichte oogen onder de donkere dekenskeek ie, en toen zag ie weer 't mooie hoofd van Maria, met allemaal blonde krulletjes, net as 'n communiemeisje, maar groter, en 'n goud kroontje op, zooals de koningin op de prenten. En ie keek goed, want as 't hoofd ja schudde, gebeurde 't, en as 't van nee knikte niet. Maar 't hoofd dee niks, en toen dacht ie: 'k Mot ook eerst de Wees-gegroetjes bidden. En al kijkend naar 't mooie hoofd, begon-ie:

Wees gegroet Maria, Gij zijt vol van genade, de Heer is met u; gezegend zijt Gij onder alle vrouwe... En dan weer: Heilige Maria, Moeder Gods, bidt voor ons zondare, nu en in het uur van onze dood... En telkens zei hij er achter: Heilige Maria, laat 't gerecht me assiblieft uit de gevangenis late. En dan keek ie weer of 't hoofd al knikte. Maar 't bleef stijf...

En terwijl hij zoo bad, en telkens stilletjes om te tellen met z'n andere hand een vinger pakte, dacht ie hoe 't

morgen zijn zou; en of Pukkie er wezen zou in z'n mooie Zondagsche pakkie met z'n fijne dassie, en de pandjesbaas, en de snoepjuffrouw... As ie los kwam, zou ie vragen of ie nòg drie pollekabrokken mog voor 'n cent, en dan zou ie ze àllemaal weggeven... Heilige Maria, 'k zal al me pollekabrokke an me zussies geve, en nooit meer snoeie, mag 'k dan assiblief uit de gevangenis en na 't gesticht?

Dan zou ie ook vrage om z'n Zondagsche pakkie an te magge, en dan ging ie meheer gedag zegge, en de meester, en ze tante in Dordt, die een groote winkel hieuw. Die zou 'm wel wat geve... verleje had ze 'm ook een gulden gestuurd toen ie jarig was, maar toe was 't net de werkstaking en toe had moe 'm genome... Als ie van z'n tante wat kreeg mog moe 't wéér, en dan zou ie d'r niet judasse; - mog ie dàn los komme, Heilige Maria?

Maar door 't gerecht mòst ie toch eerst heen... Wat was 't ook weer?... 't Was zoo om vreeselijk bang van te wezen, om te gillen: - 'n dolle hond in de deur van z'n slaapcel; die zou 'm in z'n poote bijte, door z'n vleesch heen snije met ze scherpe vergiftige tande, en hooger op in ze buik... en dan wier ie óók dol... 'Moeder!' - schreeuwdenie, en hij werd er in eens weer wakker van... Wat was 't ook weer?... O ja, zoo donker, zoo akelig, 't gerecht, daar mos ie morgen voor... Als 't licht wier was 't zijn dag... En niemand kon hem daar vandaan houwe; vader niet, meheer niet... maar de Heilige Maagd, die kon alles, hadde de manne gezeid.

Wees gegroet Maria, Gij zijt vol van genade. Nou, òf ie zich wassche zou; z'n hande ook, bovenop óók... Want z'n hande most ie ophouwe... En as z'n vader d'r bij was, zou die toch wel zegge, dat 't niet zoo èrreg mog... Z'n vader sliep nou al, en àllemaal; onder de

bestee lag 't mandje, waar hij altijd z'n kop op lag... Nou, as ie nou vrij kwam, mog ie wel weer bij kleine Lientje slape, zooas heel vroeger; kleine Lientje kon nou al loopies doen en prate... Zou ze 'm nog kanne?... Heilige Maria, Moeder Gods, bidt voor ons zondare... En in eens schudde 't mooie hoofd van ja. Zoo? - dus mog ie nou ècht los? Ja! schudde 't hoofd. - Werempel? - Ja, ja, ja, ja... Nou, dan wàs 't lekker ook zoo.. Heuschies waar? - Ja, ja, ja... Hij most er om lache. Da's óók 'n bof, da'k los kom... Heilige Maria, ik bedank u zóó erreg... 'k Zal net zoo lang Wees-gegroetjes bidde tot 'k slaap, en as 'k vrij ben ook nog... vijftig, honderd, duizend... En hij verkneuterde zich, en kroelde over z'n matras van geluk. Nou dorst ie z'n kop óók wel boven de dekens te steken maar zich van den muur draaien toch nog niet. Want 't was zoo akelig stil in 't huis... Daar zatte ook moordenaars... en de Cheneeze, die kleine jongetjes vratte... Die lui droege net rokke as vrouwe, en vleggies an d'rlui hoof... Nou, maar morrege kwam ie er toch uit, en dan was 't wel lekker dat zij nog zatte, want dan konne ze niet bij 'm komme, heelemaal op 't hoffie, met vader en moeder erbij... En dan gong ie na 't gesticht... dat was ver weg, in 'n bosch, waar allemaal pere en appele groeide, die je gerust plukke mog, en daar had je eekhoortjes... die kon je vange, en dan zou ie zoo'n laddertje timmere van segarekissies, en daar mog 't eekhoortje op loope... Nou, en in 't gesticht kreeg je alle dage varrekes-lappies, en eiere as 't vaste was, en 'n pet met 'n mooi biesie... Heilige Maria, Moeder Gods, bidt voor ons, zondare... 'n Vuile dief, dat wàs 'n zondaar... Mag ik nou gerust morrege uit de gevangenis? - Ja, schudde 't hoofd met de mooie blonde krulletjes, en 't lachte goe-

dig... 't lachte net as moe, toen ie die rijksdaalder had meegebracht van 't aarappele-rooie... Maar dat was niet echt gebeurd,... dat was van de gouwe armbande, en as ie vrij was, dan kwam er uit dat raike huis op de zanddijk 'n vent, en die zou 'm weer pakke... Maar ie wou niet; och, 'k heb 't niet gedáán meheer, vraag 't maar an de Heilige Maria... Wees gegroet, Maria; Gij zijt vol van Genade... Moe, kom je me morreg hale met me Zondagsche pakkie?... maar pas op die dolle hond... 'k Zal me váder roepe, hoor; nou, wees dan maar zoet, ie is niet dol hè?... poessie bè jij 't, heb je 'n lekker scholletje gestole, hè?... As je dood ben mag je in de hemel muisies fange... Wees gegroet, Maria... Gij zijt vol van Genade... de Heer is met U...

Den volgenden dag stond de rechtzaal in al haar plechtigheden te wachten op kleinen Jan. In de glimnieuwe getuigenkamer zaten als vreemden tezamen alle mensen, die onbewust van elkander waren opgetreden in Jan en Pukkie's lood-drama: de huizenbouwer, en de agent, die Jan had gesnapt, en de opkooper, en de man die den zak had opgevischt... En voor 't poortje van de publieke tribune drongen de slampampers, die niets anders te doen hadden, en die wel leerzaam vinden om te weten hoeveel je krijgt voor dit en voor dat, of liever: hoeveel maandjes je dit en dat kan kosten. En de deurwaarders liepen rond over de gangen, penningen aan gele linten, en zagen toe of alles goed ging, naamlijsten op vellen groot formaat tusschen hun vesten. En ze zeiden tegen de verslaggevers van de rechtzaken, amicaal fluisterend achter de hand wat eigenlijk geheim was - dat 't eerste zaakje wel wat aardigs kon worden: 'n jongen van elf jaar, en al diefstal en insluiping; maar

ie kwam vrij, voor Pro Juventute. Advocaten waren er maar enkelen gekomen in de banken; die toevallig vroeg op waren.

Toen verscheen op 't podium, gestreng en waardig, de rechtbank; statige figuren in toga's met wijde mouwen, en plechtig stijf witte beffen op 't zwart. Breed en aartsvaderlijk vlijden zij zich in de hooggerugde leunstoelen neer achter de groene tafel met tinnen inktkokers, legden gewichtig de dossiers in portefeuille vóór zich en daarnaast hun baretten. Zij kwamen daar te zitten, de edelachtbare heeren, om recht te doen over Boefje. En de deurwaarder, plechtstatig staande aan den ingang, riep met officieele stem - evenwel met rechtzaken zeer vertrouwd - af de zaak van...: waarop Jan's namen van heiligen en zijn vàn echoden door de gangen... En de publieke tribune stommelde vol: vóór 't hek wie 't hardst gedrongen hadden amechtig, met triomfantelijke roode gezichten, en de veldwachter stentorde: 'Petten afl!' - wat benepen stilte gaf. Achteraan stonden Jan's meester, en de man van z'n getrouwde zus, en opa...

Toen zei de president, voornaam ter zijde: 'Deurwaarder, de beklaagde!' En dat was Jan. En uit publiek gonsde meewarige en lacherige verbazing, omdat daar toen zoo'n schuchter klein ventje uit de deur kwam, met den grooten, bakkebaardigen veldwachtergestrengelijkachter 'm. Onaanzienlijk schooierskind, z'n ragebolligen kop heelemaal op z'n borst gedrukt om de verlegen oogen weg te houden, en erg misdadig bleek boven z'n blauwe boezeroen. Als de veldwachter 'm geen duwtje had gegeven, was ie tegen de bank opgelopen; en nòg 'n duwtje, en toen z'n arm gepakt; daar zat ie in 't bankje van de beschuldigten. 'Da's óók wat, zoo'n kind!' - zei 'n gevoelig recidivist op de tribune- 't jog is dron-

ke, belam as 't nie waar is!'

- 'Kaik, ie zit op ze hande...'

Maar in z'n angst hield Jan z'n oogen stijf dicht en z'n kin geduwd tegen z'n borst. 'Sta 's op, beklaagde!' - zei, met even 'n vaderlijken lach in z'n stem, de president, omdat Boefje in die zondaarsbank zoo heelemaal verzonk. En de veldwachter duwde 'm in z'n rug, en herhaalde: 'Opstaan!' Jan schrok, en stond meteen stijf overeind, z'n handen op z'n dijen zooals op gymnastiek, maar z'n hoofd aldoor weggescholen. En uit z'n schuin gehouden, lijk-witte gezicht, loerden even schuw z'n bange oogen op...

Wat zouwen ze 'm nou gaan doen? - Heilige Maria, mag 't gerecht me nou assiblieft nog loslate?... Maar hij zag 't lieve hoofd niet, want ie kon niet stijf genoeg denken. Hè, en 't was zoo erreg licht hier, dat stak je in je kop... O, 't wazze ook ruite waar je door kijke mog; 't was hier 't gevang nie meer, de zon mog er in komme... En die eene man dee net as m'heer p'stoor, aldoor hardop gauw prate en dan ko's je d'r niks van hoore... En wat was d'r nou achter z'n rug? Daar voelde nie ze allemaal met kwedaardige gezichte na 'm zitte kijke, allemaal achter tege ze boezeroen an, en in z'n nek en tege ze hoofd op. Heel zoet maar staan; z'n rug niet verroere... net of 't kriebelde in z'n hals van al dat nijdige kijke.

O, maar z'n vader was er meschien bij! - klaarde nie op - dan mog ie strakkies meteen mee, as ie los mog... 't hoofd van Maria had ommers aldóór van ja geknikt en geen één keertje nee... Nou, dan was 't ook zoo erreg akelig niet. Hij hoefde lekker z'n arme ook niet in de hoogte te houwe, had de cipier d'r strakkies al gezeid... Daar niesde een vent... Waar zou dat nou al-

lemaal van weze, wat meêr p'stoor opzei?

O, nou begon die middelste meheer weer: 'beklaagde, nu moet je 's goed luisteren naar wat hier gezegd wordt. Hoe zijn je naam en je voornamen?... Hoe heet je?...

'Hè!' - schrok ie, want de veldwachter gaf 'm ineens weer 'n duwtje, en riep an z'n oor; 'Hoe je hiet?'

'Ikke?' vroeg ie, zich angstig naar den veldwachter draaiend: 'Jan!'

En toen ging de meneer op 't altaar weer door, en die zei: 'Nee, je moet goed luisteren, en mij aankijken en mij alleen antwoorden. Nò, hoe heet je?'

Zei die meheer dat nou allemaal tege hem? En de heele kerk achter 'm zat vol, en alle mensche hieuwe d'r lui monde. Mog ie in die stilte zoo maar hardop prate?... En hij keek nog weer 's even schuw naar dien meneer op, en die knikte dat ie 't maar doen mos, en ie zei: 'toe dan maar, heet je niet Grovers... hè?... Johannes, Godefri...'

Ja, dat was hij! En meteen klonk hard en rad z'n jongensstem: 'Jehannes, Chodefriedes, Bernardus Grovers, oud elf jare...'

Nou, en of ie wist wat 'm ten laste gelegd werd?... waarvoor ie hier stond?... Of ie dan niet gehoord had wat meneer de griffier had voorgelezen?

'Nei'...

'Je weet toch wel dat je gestolen hebt?'

'Jeweël!'

'Wat heb je dan gestolen...?'

'Gouwe armbande...'

En toen zette de heele rechtbank in eens zoo'n lacherig gezicht, want niet voor die armbanden was Jan ter verantwoording geroepen - hij stond terecht voor 't laatste zaakje, 't stelen van lood.

Of ie bekende dat lood te hebben weggepakt?

‘Jewèl!’ - riep ie, en op den raad van z'n celgenooten riep ie er vlug achter, dat ie 't gerust nie weer zou doen... Zoo, dus hij had er berouw van?... Nou, dat werd tijd. Want of ie wel wist, dat ie op deze manier opgroeide tot een misdadiger, waar alle menschen bang van zouden zijn, en dat ie dan meschien z'n heele leven in de gevangenis zou moeten doorbrengen, in plaats van een nuttig lid in de maatschappij te worden?...

O, Heilige Maria - bad Jan angstig, met z'n oogen dicht - daar heb ie de treurige woorden; nou beginne ze... En z'n lichaam spande zich tot trillens toe, z'n beenen tegen elkaar, in heftigen aandrang van vrees... Och toe, lieve Heilige Maria! La' ze me nou nie meer opsluite!... La ze me nou mee late gaan met me vader!... Heilige Maria, u heb 't ommers eerst beloofd!... Maar 't zoete hoofd bleef weg... En van angst begon ie krampachtig te huilen met 'n vuurrood gezicht, omdat ie zich zoo heel alleen voelde in die groote kerk, waar al die manne woeiend kwaad op 'm ware...

En in die bedroefdheid, omdat ze 'm àllemaal in den steek lieten, en de Heilige Maria óók, en z'n vader, want die zei niks, bleef Boefje suffig staan, met groezele huilplekken om z'n bange oogen, moe in z'n beenen gezakt... En wat ze zeiden op 't altaar, begreep ie niet. Ze zeiden àllemaal op de beurt wat, en er kwamme nog weer mensche bij staan om er verder van te vertellen, en 't was alles over hem en 't lood, dat ie gegapt had van de dakes in die nieuwe straat, hoe hiette 't daar ook weer?... De eene meheer dronk iedere keer 'n klein slokkie water, met suiker, want ie roerde... En telkens schrok ie, als ie antwoorden moest, en dan zei ie dat ie 't niet weer zou doen... En 't duurde wel..., ja wel zeve

ure... En dat vliegje op de plank voor ze bankie mog ie nou niet vange... nee, hand op z'n dij houwe;... in één klap kon ie 'm wegpikke... mòg niet, zoet staan... Toen blies ie naar 't vliegje, zonder dat ze 't zien konne, maar dat kleine kreng bleef zitte; 't liet zich heelemaal op zij blaze, z'n eene vlerrekie woei d'r van uit... dat was wàt 'n errege stòrm voor zoo'n beesie; z'n pootjes kleefde op 't plankie... En stilletjes deed ie stijf z'n arm telkens een beetje hoger, en lei z'n hand op de plank, en schoof 'm na 't vliegje... maar de middelste meheer keek 'm juist erreg an, of ie luisterde... en z'n hand voelde niks meer, dus nou had 't vliegje dan toch z'n pootjes los motte late...

Hè!.... 't gesticht!.... Dat had die meheer met die zwarte regenmantel naast 'm ineens gezeid. O, die kòn ie wel; dat was 'n goeië meheer; die was bij 'm geweest in z'n cel, en toe had ie alles motte vertelle... Wat had ie gezeid van 't gesticht?.... Mog ie 'r nou heen?... Ja?... Ja! - knikte 't hoofd van Maria. O, daar had je 't dan wéér!... En 't keek zoo vrindelijk, en 't knikte van ja, 't mog... Hij had wel willen trappelen van de pret; 't mog, en z'n gezicht lachte, en z'n oogen glinsterden;... nou! ie kneep z'n handen tot vuistjes...

‘Beklaagde’ - zei weer zoo streng om van te beven de meheer in 't midden - ‘heb je nog iets te zeggen?’...

Hij? - ‘k Zal 't nooit weer doen meheer, mag 'k dan assiblief na 't gesticht?’

Maar meheer zei alleen: ‘Dan wordt de uitspraak in deze zaak bepaald op heden over veertien dagen.’

En de veldwachter nam Boefje bij z'n arm, en bracht 'm de deur uit. En daar ineens zag ie z'n opa, en den meester en den man van z'n getrouwde zus, en die knikten allemaal tegen 'm... en hij wou vragen of vader d'r dan

niet was, maar de veldwachter trok 'm mee, en voerde 'm weer naar de cel met de mannen...

‘Mag 'k dan nou niet lès?’ - kermde Jan, zich met verwilderde oogen afdringend van dien sterken man.

‘Dat zal je over veertien dagen wel hooren!’ - Toen smiet Boefje zich op den grond, en zich wringend en schoppend op de planken, gilde nie dat ie d'r uit wou: ‘k wil lès! vader dan toch!’ De zware deur dempte zijn wanhopend gejammer...

Maar veertien dagen later kwam z'n moeder met 'n mooi pakkie voor d'r jongen in de gevangenis om 'm te halen. Want ze had 'n boodschap gekregen, dat Jan was ontslagen van rechtsvervolging, onder voorwaarde dat de vereeniging Pro Juventute zich verder zijn lot zou aantrekken.

Tam geworden.

Toen Boeffje uit de gevangenis kwam, was 't een geslágén kind. Die domper had 'm heelemaal uitgedoofd. Z'n piendere oogjes lachten maar suffig voor zich uit; bange goedigheid van een die verdrukt is. En omdat ie zoo weinig beweging gehad had, was ie paffig dik geworden, met een vale huiskleur op z'n gezicht. Z'n levendige grijphanden hadden werkelijk iets heel ongunstigs gekregen, zoo wit en zoo gladjes, met lange vettige nagels; vadsige, stiekeme handen. Zooals een plant, die een winter over, in een donkeren kelder gestaan heeft, zag ie er uit. Als dat in de zon, in den wind en de regenbuien nog maar weer bij zou komen!

Alle tierigheid was er uit; een ziekelijk-tam kind. Toen ie op de hofjeskamer kwam, waar ze allemaal Zondagsche kleeren aan hadden, en de kinderen met de schoone schortjes voor, frisch gewasschen en rooder nog door zenuwachtigheid omdat ze Dikkie weerom verwachtten, toen had ie in de deur z'n geelbleeke koonen tot een dikkeren vriendelijkheidslag opgeduwd, en één voor één was ie hun een slappe hand gaan geven, orde-

lijk noemend hun namen. Maar in z'n oogen was niets te zien geweest.

Ze waren er stil en verlegen onder geworden. Hij dee zoo raar, zoo braaf en zoo netjes. Niet eens zag ie de schaal met scholletjes op tafel staan, die moeder 's nachts nog had gebakken, omdat overdag alles een goeie beurt gehad had, en de kinders verschoond moesten, en ze zich tot laat had zitten jachten om nog een hemd voor 'm af te naaien.

En meteen ging ie zitten, niet op den grond, maar stijf op een stoel in een hoekje, z'n dikke gezicht onbewogen gedwee, z'n oogen verlegen, zonder een woord of een lachje. Ze voelden zich vervreemd; de kinders bleven op een rijtje ver bij 'm vandaan 'm aan staan staren. Moeder knipte 'm 's innig toe, en snoot dan weer 'r tranen. En vader voelde wel behagelijk, dat Jans plaats nu niet meer leeg was; dat 't kringetje weer sloot om hem en z'n vrouw. Maar iets te zeggen viel 'm toch ook zwaar. En als ie 's 'n woordje vond, was 't 'n aardigheidje, en als ie dan lachen wou was 't haast grienen, werempel.

De zon scheen toch ook de kamer in; 't zag alles zoo blij Zondagsch. En toch hokte 't, sloeg de blijdschap niet uit, nee, kromp verlegen in juist. Z'n getrouwde zus Mijntje en 'r man zaten er bij, echt heelemaal op visite.

Of ie poes al gedag gezeid had? - grinnikte wonderlijk vader, en allemaal grinnikten ze mee, met gezichten alsof ze niet mochten.

‘O, dag poes,’ - zei Jan slapjes, zonder te merken dat 't dier weer moest jongen. En dan was 't weer stil...

‘En lus je nog wel scholletjes?’ - vroeg eindelijk moeder op een toon, waar alleen 'n smakelijk ‘nou!’ op kon

volgen. - ‘Jewel, moe,’ zei Boefje, als om haar plezier te doen.

‘Dat had je dáár ook alle dage niet!’ - grappigde vader weer. En toen Jan alleen maar witjes lachte, durfde de zwager wel, als een die 't weet, te vragen met z'n zware bootwerkersstem: ‘En anders nog al goed van ete en drinke, hè?’

‘Maandag groentesoep, Dinsdags errete met spek. Woensdag huspot,’ ... zei Boefje stilletjes alle dagen van de week op.

Er kwam dien dag veel bezoek; opa en opoe, en de snoepjuffrouw, en juffrouw Schrap van den koffiezolder, en oome Janus, die adje was. En allemaal deden ze gewichtig, als kwamen ze voor rouwbeklag, maar dan tòch met 'n lach op hun onderzoekende gezichten. En ze gaven Jan aldoor sigaren te rooken; hij kreeg 't niet aangesmookt, en op tafel vóór 'm kwam 'n heel rijtje te liggen. Maar als z'n broer Piet, die daar voortdurend de oogen op had, er 'n hand naar uitstak, riepen ze allemaal meteen: ‘Afblijve; da's van je broertje.’ ‘Neem er gerust maar eentje, en vader, uwe ook’ - zei Jan dan, of die dingen 'm niemendal konden schelen. En er stond een suikerpot met drupsies, voor hèm alleen, en telkens koppies koffie met suiker, en kakies van 'n buurvrouw... Maar de menschen bleven heel kort, nadat ze plechtig rondgefeliciteerd hadden, want ze voelden zoo, dat ze te veel waren, door de opgeschroefde vriendelijkheid heen: Waar die jonge nou zoo gróós van was geworden?...

's Avonds was ie met vader nog bezoeken gaan brengen. Heel stilletjes liep ie langzaam naast den man, knippend met z'n oogen van 't winkellicht, en doodmoe. En de menschen van 't hofje en uit de buurt bleven staan

als Boefje voorbijkwam, en dan zei vader, met 'n glimmend blij gezicht: ‘zeg 's gedag Jan; naved buurman, ja daar is tie nou weer, is tie nie dik geworde... 'n echte heer, hè, hi-hi?’ En iedereen vroeg ie om mee een glaassie bier te gaan drinke, of 'n slokkie, wat ie lustte, maar ook in de herbergen zat de jongen zoo suf te kijken, en ie bliefde geen bier... Dan zou vader 't zijne óók maar nemen; dat maakte 'm àl vroolijker... Hij hield nu telkens kameraads op straat aan, en wijzend op z'n suffige kind, lachte nie stralend: ‘Wat zeg je van me jongen, hè, is tie nie' dik geworde? Dà kòmp van 't beste leven daar, hi-hi!’ 't Woord gevangenis werd dien dag wel duizend maal bedoeld, maar geen een keer uitgesproken. Eerst bij 't naar bed gaan, kwam er in Boefje wat ontspanning. Hij mocht weer met Lientje, z'n vroegere bijslapie, in het ledikantje. En toen ie 't slaapblozend kinderkopje in de krullen op 't kussen zag liggen, pakte hij 't ineens in zijn beide handen, en kuste 't, dat z'n eigen gezicht er lief-kinderlijk van werd. En 't meiske sloeg 'r armpjes om z'n hals, en trok 'm naar zich toe: ‘Dikkie slapies doen, zoete Dikkie.’ Maar hij maakte zich zachjes los, en tot aller verbazing knielde hij toen, en met z'n kop op z'n gevouwen handen bad ie hardop, met innig dankbare liefde in zijn stem:

‘Wees gegroet Maria, Gij zijt vol van genade, de Heer is met U, gezegend zijt Gij onder alle vrouwen... Heilige Maria, ik dank U vrindelijk, dat ik los mog... dank U Heilige Maria... ik zal altijd goed opasse in 't vervolg, en nooit meer stele... Ame.’

‘Amen’ - snikte de moeder mee, en sloeg een kruis. En vader had z'n handen ook gevouwen; z'n gezicht lachte krampachtig omdat ie niet huilen wou. Maar Piet, die z'n hoofd uit de bedstee stak, had er èchte pret om...

‘Bi'jai zoo'n heilig boontje geworre?’ grinnikte nie... Lientje, die in 'r bedje overeind was gekomen, dreigde er uit te vallen, zoo wrong ze zich naar Jan toe, om slabies te doen... En eindelijk kwàm ie; hij legde z'n arm om den hals van 't kind en drukte 't warme lijfje dicht tegen zich aan...

‘Zoo is 't goeie!’ - zei ie gelukkig, toen z'n moeder 'm schreiend genacht-zoenen kwam. Vader gaf 'm nu óók een zoen: ‘zoo'n deugeniet’ Maar Boefje lachte: ‘Vader het lol!’

Den volgenden dag kwam ie bij mij, met z'n vader. Hij had een nieuw pakkie aan, met voor 't eerst een lange broek, en dat zat 'm allemaal benauwd om z'n dikke lichaam. Amechtig stond daar z'n kleine ronde kop boven op, de oogjes schuw geknepen in z'n gezwollen, witte gezicht, als glazen oogen in een masker. En zoo kwam ie lamlendig gedwee naar me toe, en zonder me aan te kijken, zei ie de vooruit bedachte plichtmatige woorden: ‘Meheer, u wor bedankt voor wat uwe voor me gedaan heb, en ook da 'k los mog, en da 'k nou na 't gesticht mag...’ Met z'n hoofd naar voren gezakt, bleef ie daar staan. En 'k moest 'm zèggen, dat ie nou 's een beetje rond moest loopen, en of ie niet 's in den tuin ging kijken, om te zien of alles nog net zoo was als vroeger. En dat deed ie dan metéén, als op bevel, slaperig langzaam gaande door 't huis met z'n onbewegelijke gezicht.

‘Wel, is er veel veranderd in huis... hingen er nog peren an den boom?’

‘Weit 'k niet.’

‘Wàt zeg je?! Heb je daar niet eens naar gekéken... Kom, wil je nou wel 's als de gesmeerde bliksem in den boom klimmen om die peren te plukken; 'k heb ze voor

jou laten hangen!...'

Maar hij wou niet, om z'n nieuwe pakkie.

'Jòngen toch!' - schreeuwde ik wanhopend - 'ben je ziek of wat heb je?... Lach toch 's en maak 's wat leven... Toe, duikel 's koppie, of laten we 's bakkeleien samen!...'

Maar verwezen keek ie naar me op, alsof ie een standje kreeg... En z'n vader zat maar te grinniken, blij, dat ie 'm weer hād voor een paar dagen, en dat ie zoo dik was... en zoo ordentelijk! 't Is net 'n groot mensch geworden,' zei ie bewonderend; 'en geen pertaal woord meer gehoord, hoor... Nei, hè Jan, nou is tie 'n brave jongen geworden? En van z'n opa het ie een kwartje gehad, voor te beware...'

'Bewáren, Jan?... Maar dat doe je toch niet, daar zal je nou toch zeker vóór je weg gaat, je maag nog wel 's eerst mee overladen aan pollekabrokken?... Of hou je daar ook al niet meer van?...'

En dan kwam die akelig gedweeë vriendelijkheidslach weer.

'Toe Jan, probéér 's of je nog kan duikelen!'

En meteen ging ie, stijf en zwaar, zitten op den grond, en hij pakte z'n beenen, en duwde ze op naar z'n kop, duwen, duwen, hijgend en vuurrood... Goddank, dáár werd ie toch kwaad om, de tranen kwamen 'm in z'n oogen omdat ie wóú, want ik had 't 'm gezegd, en opzettelijk lachte ik 'm uit: 'kom, hup!... nòg 's... flauwe jongen... toe dan!...' maar 't ging niet.

Werkelijk weemoedig stond ie op... 'k Kan wèl kikkere' - zuchtte nie. 'Dat hebbe de manne me geleerd; anders wier je zoo houterig, zeiën ze.'

'Dan maar kikkeren, flink maar.'

'Dat dreunt zoo...'

‘Hindert immers niks; kikker maar raak, kikker de stoelen maar omver!’

En hij zakte in z'n knieën, en sprong, en nòg 's, en nog is, maar 't was zoo triest, dat Boefjes gezicht daarbij óók al niet joliger werd... En netjes trok hij 't opgeschoven karpert weer recht. Toen ging hij zitten, als een groot, ernstig mensch, z'n handen op z'n beenen gelegd. En op al wat ik van de gevangenis vroeg, zei hij gelaten glimlachend: ‘Goe-oed.’

‘Of ie 't nou wel prettig vond, om naar Limburg in 't gesticht te gaan?’

‘Jeweël...’

‘Heb je wel 's meer in den trein gezeten?’

‘Neië.’

‘Vind je dat dan nou niet heerlijk, jongen?’

‘Jeweël’

‘En nou krijg je natuurlijk een cadeautje van me mee... Wat wil je nou 's graag hebben?’

‘Weit 'k niet, meheer...’

't Was wanhopend, zooals die kostelijk wilde, gloeiend fantastische jongen daar in die gevangenis getemd was... z'n heerlijk woeste drang er heelemaal uit! En dat gedweeë, brave Boefje was nu béter dan de echte, dievige wildebras van vroeger!...

Tegen dat ie weg zou gaan, schreef ie in hanepooten ‘Jan’ op het deksel van een sigarenkistje. ‘Dan weet uwe dat ik dat ben...’ zei ie zachtjes, - ‘mot uwe nou àltijd uit rooke, als uwe me niet meer ziet.’

En zoo verdween ie. Wat dáár nog van groeien zou buiten, onder leiding van de broeders? 't Was er een met een zwarte vlek erop,’ had de dokter gezegd, ‘zoo eentje die rondloopt met een hoopje buskruit in zich... En in 't leven zooveel vlammetjes.’

Den volgenden ochtend zou ie gaan met den eersten trein.

In donker nog had moeder z'n valiesje gepakt, en 'n doos èn 'n mandje, want kleeren van huis moest ie dragen, met 'r eigen vingers gemaakt; háár werk op z'n lijf, voor zoo lang mogelijk. En bij al die keurige pakjes goed, drie stel van elk in een rood lintje gebonden, knutselde ze allerlei gedachtenisjes: 'r eigen gebedenboekje, dat ze tòch niet meer gebruikte, en 'n portret van z'n vader en haar, heel mooi, toen ze trouwden; en 'n scheurkalenderpapiertje met een toepasselijke spreuk... Vader had ook goed gevonden, dat Jan zijn horloge zou krijgen, daarvoor gelost uit den lommerd, waar Boefje 't zelf vroeger stiekem beleend had. Dan een doosje voor als hij schrijven kon, met twee katerns ruitjespapier, en een paar mooie velletjes met 'n bloemeprentje, voor d'r man z'n verjaardag; 'n penhouder met twee nieuwe pennen en 'n fleschje inkt, en enveloppen en vijf postzegels van vijf en een halve cent, alles door de snoep-juffrouw geleverd met 'n petroleumhand, die telkens aan 't schort af werd geveegd. En 'n zakkie segare-tjes, en 'n pakkie piraatjes, en 'n lief bidprentje voor de ziel van zaliger zijn zusje Trijntje...

Dat had moeder allemaal stiekem gedaan, toen ie nog sliep. Hij had nergens gedachte op, wist van niks, ook niet van de twee dikste scholletjes, van gisteren overgehouden, die ze tusschen twee schoteltjes er bij had gegoocheld, en van 't zakje vol kussentjes voor te zuigen in bed. Als ie dáár nou z'n zaakjes uitpakte, vòn ie 't, en dan had ie nog 's lol. Dan doch ie an huis en ze moeder... In 't màndje was alles voor de lange reis: krentebroodjes en broodjes met kaas-en-koek, en 'n hompie worst, en twee flesschies bier, en 'n groen flesschie met 'n dien-

dertje voor vader, want die gong heelemaal mee, 'n erge lange reis, eerst zoo ver in 't spoor en dan nog weer met rijtuig. Te loopen van 't station af, gong niet. Dat wist vader van 'n maat, die daar ook in de buurt 'n jong van 'm had: en ze hadden 't er wàt best - had ie gezeid - beter dan wijlie mensche 't erlui thuis kanne geve; met 'n kegelbaan en van alles. En die maat had 't allemaal van de treinen, en hoe dat hiette op 'n stukkje papier geschreven, en daar was vader nog weer 's mee na meheer, en na meheer p'stoor geloopt, omdat 't toch óók van de geestelijkheid was, en die had gezeid dat 't goed was... Want hij-zelf was óók niet zoo'n held in 't reize. Op 't postkantoor - want er gonge toch brieve heen - hadden ze 'm nog 's verteld, dat er gerust geen andere weg was dan zóó, tot dàt station, en dan met 'n wagentje, maar karettjes vooruit gavve ze niet an 't Delftsche Poort... Dat was wel ongemakkelijk.

Affijn, 't ging allemaal goed 's morgens. De trein moest om kwart voor vijven vertrekken, en om kwart over vieren zaten ze als landverhuizers in de leege wachtkamer. Konne ze op hun gemak 't beste plaassie uitzoeken... Jan was nou toch óók nogal in ze knolle; heel flink in ze mooie nieuwe pakkie. En wat zag ie er lekkerdik uit - zei moeder aldoor in tranen tegen 'r getrouwde dochter.

‘En za' je nou dikkels an je moeder en allemaal denke, Jan?’ - trok ze 'm nog 's an d'r schoot, terwijl ze met 'r mouw z'n pet weer afveegde... ‘En vrage of d'eerwaarde broeders gauw 'n woretje van je late hoore, hè? Da'lijk je kleere uitpakke, Jan, anders kreukelt 't zoo.’ Maar d'r woorden zeiden niet wat ze voelde: dat je zoo'n kind nou toch maar most late gaan, hè, as ouwer zijnde; en voor hoeveel jare, en waarheen eigenlijk?...

Je most er niet an denke!

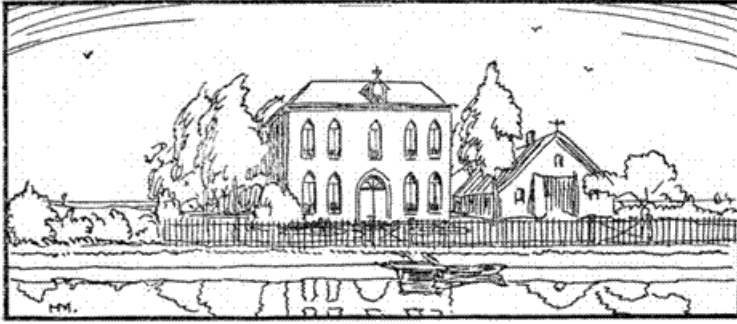
‘Nou, de trein was vóór’ - kwam Piet, met 'n groote segaar uit 't mandje, dat *hij* wel zou dragen, berichten... Zenuwachtig braken ze op... Ja, 't was de goeie trein, hoefden vóór Rosendaal niet over te stappen. Dat trof dus plezierig. En ze zatte best, tegenover elkaar in 'n hoekie. Jan met z'n dikke, bleeke gezicht door 't portier heel goedig... Lekker, nou gonge ze rije...

‘Nou, dag Jan, dag jonge!’ - hield moeder zich goed, als wilde ze 'm naar zich toe zuigen met 'r oogen. ‘Dag Jàn!’ - wapperde met 'r hand zus Mijntje. ‘t Goeie hoor, Jehannes!’ - zei zwaar en plechtig z'n zwager, de bootwerker.

En hij nóg 's: ‘Dag moe, dag Mijntje, dag Willem, dag Piet... dáàg...’

‘Zal je braaf zijn!’ - snikte moeder, maar hij hoorde 't al niet meer...

Zoo verdween die jolige grijpvogel Boefje uit de stad, waar ie vliegen en leven geleerd had, vrijuit, naar straatvogelstrant. Maar vóór ie verzonden werd om brave kunstjes te leeren, was ie eerst gevangen en gekooïd. Want vogeltjes vrijheidszin, vogeltjes tierigheid, vogeltjes wijsjes en vogeltjes dievigheid moeten in schuwheid gedrukt, wil tam vogeltje zich zoetjes laten dresseeren.

In het huis der broeders van de moeder der smarten. (Boefje-af).

‘En wanneer of meheer nou komt, hij heeft het beloof, ik bid er wat dikkels om,’ - had Jan weer in zijn laatsten brief aan zijn ‘Dierbare Ouders’ gevraagd. Dat kwam er alle keere in voor - zei z'n moeder - en Jan schrijfde dat ie zoo dik en zoo vet wier as'n beer. 't Goeïe mensch kreeg er tranen van in 'r oogen. En met Onzen lieven Heer bleef ie maar goeïe maatjes, dat was beter - schreef ie. - ‘De volgenden week gaane wij jaagen; alze me een leeuw vange krijgt u allemal een boutje.’

Na zoo'n brief had moeder een paar weken geen last van d'r hoofdpijn. Zie je wel dat 't zenuwen zijn, zei de dokter... en vader grommelde weer: ‘mensch, maak je toch niet zoo overstuurs; 't jong is daar ommers beter van ete en drinke en alles, as wijlie 'm geve kanne.’ En vóór 't getob met werkeloosheid op fabriek, kwam ie dan ook geregeld alle weken z'n twee kwartjes brengen als bijdrage in 't kostgeld, dat Pro Juventute betaalde: hij had 't 'r bestig, da' wist ie, en al wou ie 'm ook wel graag weer 's 'n paar dagies onder z'n eige dak hebbe, -

liever 'n boteram minder, dan 'm werom te motte krijge; 't was ommers voor 't jong z'n eige bestwil. - Astie nou maar voor smid mog leere van de broeders; dan kon ie 'm later gráág bij 'm op febriek neme, had de baas gezeid - die baas was de kwaaieste nog niet.

Jan was nu al 'n paar jaar weg. Drie maal was er 'n pakkie heengegaan voor z'n verjaardag, weken vooruit opgespaard in de test zonder oor op de bedsteeplank, waar Sientje die zoo snoeide, niet bij kon. Den Zaterdag te voren, als vader vroeg klaar was, ging ie dan dadelijk door naar den barebier, waschte zich hard en dee een schoon boezeroen aan. En dan gingen hij en moe samen, zij echt Zaterdagavonds met 'r frissche, glanzend gestreken bonte jak en schort, éerst 'n glaassie bier drinken, en daarna inkoopen doen op den Binnenweg: moe veel grauwe zakjes met suikergoed en kakies en olieneutjes; hij segaren met bandjes, blazertjes, 'n pijpie met 'n glimmend goudpapieren pakje jongeheerenshag, en 'n sigarettenkokertje, alles heel teer behandeld in z'n van ijzer en vuur vereelte handen. En over den verjaarbrieff kwam iederen keer ruzie, want dien mocht váder niet schrijven van moe, omdat ie 't zoo raar en zoo hard dee, en Piet was jaloersch dat Jan weer veel meer kreeg dan hij, en wou dus niet schrijven. Inmiddels pulkten dan de zusjes de zakjes open, en verduisterden telkens besmuikt 'n zoet stukje, zich later verradend door 't nalikken van d'r vingertjes.

Boefje had z'n eerste en z'n tweede communie al gedaan, waarna hij telkens 'n ingefluisterden zalvenden brief met bidprentjes had gezonden, met van 'm zelf 'n enkel snaaksch zinnetje tusschen al de vromigheid, als'n boertje van 'n zuigeling, onder 't doopformulier gelaten. En 't slot was: of ie weer 'n pakkie kreeg: hij bad onze lie-

ve Moeder-Gods alle avonden voor vader, moeder, Sientje, Lientje, Stientje, Mientje, Piet, z'n getrouwde zus en d'r man, voor meheer en den meester. En hij had liever segaren dan pollekabrokken. Zoo noemde hij zich: 'Jan', welke naam met de krullen er onder't heele briefvelletje verder vulde.

Nu onlangs ben 'k 'm op gaan zoeken. Dat klinkt heel eenvoudig, maar voor 'n visite bij Boefje heb je nog langer noodig dan om naar Parijs te komen. 'n Eindeloos geboemel in den trein, waar handelsreizigers in den vroegen ochtend pijpen smoken tegen obstructie, en met beduimelde kaarten om centen gokken op 'n stalen-doos in zeildoek - totdat je aan de halte komt, waar ze je uit de coupé: 'goeie zaken' naroeppen, wat ze niet meenen. En bij den vier uur langen rit op 't brikje naast den koetsier, die maar rookte en tusschen 't puffen door redeneerde met z'n keeshond en z'n paard, had ik niét veel anders te doen dan te befilosofeeren hoe Jan nu zou zijn geworden.

Want de weg is eentonig, in trage buigingen getrokken door hei, die niet wijd is, en niet bloeide, - weg, die nooit de illusie geeft van dat je er nu wel gauw zijn zal, omdat 't 'r langs niet verandert. 'n Enkel vierkantje haver, al even armelijk als de paar menschen die er leven op dien stuggen grond. 's Een vrouw, groot donkere hoop, zwoegdier, op voeten en handen gekromd aan 't plaggensteken; even licht ze den bruingebranden, haarwarrigen kop op, staart idiotig 't wagentje aan, en prevelend over 't wonder snijdt ze woester weer voort als een vrek die goud graaft. De langzaam trappende witte ossen voor den ploeg zijn daar de fierste schepselen. Als in een gril van goedigheid geven ze wat van hun kracht voor

't spichtige meiske op bruine voetjes, dat hun daarachter denkt te sturen. 'Hu!' - roept in werkdrift 't kinderstemmetje; dan dat innig ironische even omkijken van zoo'n vierkanten ossekop, héélemaal niet kwaad worden, en langzaam blijven voortstappen met welgevallige pootstrekkingen, zoetjes krachtingehouden.

Als er 's wat schaduw van boomen den verveeld nieuwen klinkerweg bekoelt, waart daar een geestelijke in z'n lange zwarte kleed, waar zonnevlekjes, van tusschen 't bladergroen door, overheen stoeien. Zijn ronde heilige-prentjes-kop, in lichte gepeinzen naar 't brevier gebogen, deint even met zaligen glimlach ten groet, en zuigt zich weer gretig aan 't boekske.

Want al zijn er haast geen menschen, wèl kerken, telkens maar weer daar pas gebouwd in de hei; drukke, roodbrikken gevaarten in barre zon, met burgerlijke torens zonder vroomheid, gladde zandsteenpoppen, en geschitter in hard gekleurde ruiten. Achter op een suf steenenveldje staan ze achter een hek met klatergoud zich zoo mooigemaakt te vervelen, gapend den leegen poortingang. Opgedrilde parvenus in den ernst van 't armelijk-verweerde, oud-harde land, waar 'n enkele hut een eind uit opgegroeid schijnt, even oud en armoedig en zoo tonig verweerd als de hei; en naast elk inkruipdeurtje een starend wit kruis gekalkt, de gespreide armen schrikachtig dreigend, en lichtend in den nacht, om booze geesten te bezweren...

En hoe langer we reden door 't roomsche land, des te wreveliger werd ik op jolig kameraadje Boefje, die daar nu bleek en verkwezelde zou doen, van buiten stil en braaf, maar met stiekeme oogen en besmukte handen.

't Paard trok ons van Brabant Limburg in, al maar rustigjes verder, tot aan een vaart, strakke waterbaan, als

langs een lineaal dwars door de hei gesneden, die ongestuit doorschuift aan weerskanten. Daar is de wereld hei en lucht, in tweeën gedeeld door die stalig blauwe vaart, waar rechts een wit wegje naast meeloopt. 'n Enkele reiger zweefde er in rust door de eindeloosheid. En de wind suisde, als ademgeluid van een die te slapen ligt, loome stilte aan, door de teer zilverige berkjes; en 't geritsel van hoog groen riet, met lis-geel, om een heiplas, waar witte wolken in spiegelen. Jonge mastboschjes staan er samen sprookjes te spelen, elk boompje met z'n bloesemkaarsjes; en juichend gouden bremstruiken; blonde zandplekken en hel-zonnige opgewaaide heuvelingen in 't mossige bruin, tot de stille verte, wazig blauwend, waarin nog even teer een eenzaam boompje zich opstrekt...

Daar leeft nu straatvogel Boefje!

Als 'n blok staat het Huis aan den overkant van die vaart. 't Paard houdt er van zelf op, omdàt hij een huis ziet... Stil, ingetogen huis, vroom door de starende spitsboogramen, met strak witte gordijnen. Katholiek huis, maar heelemaal niet als een gesticht. Het zou een woonhuis kunnen zijn van vroom-eenvoudige mensen, die graag in stilte rustig buiten leven. Met een zanderig, weinig belooopen bleek-blauw bordes voor de poortdeur.

En zoodra het rijtuig knerpend stil hield, kwam daar aan de overzij kwiek een jonge kerel uit de boerderijschuur naast 't huis, een flinke slanke vent, die meteen door den tuin aanstapte op 't schuitje, van 't vlondertje af braniïg diep groette met zijn pet, en met 'n paar behendige riemslagen overstak.. En midden in 't water ineens 'n uitbundig blij geschreeuw: 'Dáàg meneëer!'

Dat was Jan! En hij stond al op den wal en gaf me een

stevige, harde poot, en de innige lol glom in z'n bruine oogen. Toen wist ik meteen dat hij er bovenop was. En hij snapte wel, dat ik ervan te kijken stond, want hij grinnikte maar, met van die knijpgezichten of ie er werempel van zou gaan grienen, zóó allemàchtige blij als ie nou was dat ik daar eindelijk stond, en dat hij, zóó, me zèlf al da'lijk kwam overhalen.

Dat kleine, schooierige straatboeffje van vroeger, met z'n rustelooze spieoogen, en z'n grijpvingers vol zweren en rooven: echt dievejong; - dat ongunstige, bolbleeke gevangeniskind, sinister Lombrosoklantje, was me daar een pootige werkjongen als een boom geworden, groot en vierkant en slank in z'n propere kleeren, z'n kop met kortgeknipte haren in-gezond rood-bruin gebrand door de zon, echt frissche snaaksch-eerlijke snoet, met een paar eeltige, bruine werkhanden, waar alle stiekemte uit was.

Twee dagen ben ik er met Jan samengeweeft in dat Huis der broeders van de Moeder der smarten, midden op de onafzienbare hei, onder een eindeloozen hemel.

Vóór, over de vaart heen, zien de schooiertjes uit de stadsche sloppen aan de kim de zon opkomen, en dan begint ook hùn dagleven. En als achter het huis in een majesteit om stil van te worden de roode zonnebol weer wegzinkt in den bloedrooden horizon, gaan ze slapen. Met 't getjilp en gekwetter van de vogels en 't bijengezoem verstomt dan op de hei ook het jolig geschreeuw en gesnater, 't zingen en lachen van dat kuddeke jongens, door de zwarte broeders als schaapkens naar het Huis gedreven. De eenige nachtgeluiden zijn er 't aan-en wegsuizen van wind door de dennestammetjes heel ver op den heuvel, 't ijverige geknepper van krekels, die hun liefjes serenades brengen en 's een vlee-

muis die piepend om 't huis waart. Maar van landwerk en spelen moe, en doezelig van buitenlucht, alle zorgjes weggebeden uit 't geweten, slapen de boefjes vertrouwend in, een zaal vol broertjes-onder-elkander, en over hun eiland in de wijde het waakt de Lieve Vrouwe met haar mooi blond moedertjes-gezicht.

In de streng Roomsche ontvangkamer, 't licht bleek gehouden door laaghangende witte gordijnen voor hoge boogvensters, op den schoorstenmantel een paar naïefelijk gekleurde heiligenbeeldjes, en een zoetelijke St. Vincentiuskop tegen den gepleisterden muur, daar had dadelijk de oude broeder-kok, wien de gulheid uit zijn ronde gezicht lacht, een maal voor den gast bereid met wijn, en de sigaren al klaar. Stijf-rechte houten stoelen met hoge ruggen, een vierkante bruinhouten tafel op een karpetje over den gewreven vloer, waren als eenig noodige, sobere meubels in die groote, stil starende kloosterkamer.

En al heel gauw kwam de broeder-overste daar bij mij zitten, een jonge man, z'n bleeke kop knokig geslagen door een martel-hard leven van ontbering. En nadat de eerste, meisjesachtige, lichtblozende verlegenheid tegenover den leek voorbij-getrokken was, sprak hij over Boefje, met den ernst van een levenswijzen grijsaard, waar doorheen een jong-geestdriftig optimisme gloeide. Hij kende Jan door en door, wist zijn verleden in veel bijzonderheden, maar hij schudde bij 't navertellen van zijn ergste boevenstreken alleen medelijdend z'n hoofd, met 'n lachje van 'n vader, die zegt dat zijn zoon de bisschop vroeger zoo'n rakker was en de appelen van den boom zijns buurmans, den veldwachter stal. Want dat die dieverijen, dat verfijnde liegen en die vlagen van wreedheid, waarmee Boefje zijn ouders tot wanhoop en

politie en justitie in beweging gebracht had, van eenige beteekenis zouden zijn voor zijn latere leven, daar dacht de broeder-overste niet aan in zijn rotsvast, blijmoedig geloof. En toen ik hem sprak van degeneratie, den dokter 'Klantje van Lombroso' nazei, staarde hij me met oprechte ontzetting aan, en 't was of hij zijn heiligen prevelend om vergeving vroeg voor wie zóó met dingen van wetenschap alléén zich verstouten te dringen in 't goddelijk bestuur.

‘Och, laat 'm toch bij ons blijven; laat 'm blijven in de gunst van de Moeder Gods, die we dagelijks bidden om onze jongens te bewaren voor alle kwaad, om ze tot brave, goede mannen te laten opgroeien. Vertrouw hem onze broeders toe om hem te onderwijzen en een ferm handwerk te laten leeren... u zult zien, dat er dan met God's goedheid een mensch van hem wordt, waar u eer aan zult beleven.’

En verontwaardigd over zooveel pessimisme, de groote, dwepende oogen schitterend van geloofs-extase, voer hij voort over de goddelijke almacht, verhalend van zijn eigen leven, waarin na hevige jeugdstormen plotseling de stille vrede en het geluk van de overgave aan God was gekomen, de strenge kloostertijd met alle ontbering van wereldsche geneugten, de geloften van armoede, de absolute zelfverzaking, de zegen van te mogen zijn een werktuig in de hand van God. En hoe dat met alle broeders zoo was; hoe zij zich in hun stagen arbeid voor deze kinderen, in hun tot de uiterste soberheid doorgevoerde leven, de gelukkigste menschen voelen, hopende op de zaligheid hier namaals...

Maar plotseling, als verschrikt dat hij zich tegenover een leek zoo vurig had laten gaan, hield hij op en maakte, verlegen, excuses... ‘Ik zal Jan bij u laten komen,

als u 't permenteert; en ik wil u graag met hem alléén laten. Dan kunt u hem vragen wát u wilt, en dan zult u zelf kunnen oordeelen.'

'Dus, broeder-overste, u bent tevreden over 'm?'

Tevreden?... Er is geen betere jongen in 't heele huis. Al de broeders en al zijn kameraadjes houden evenveel van 'm. Wie zegt er toch dat dát 'n slecht kind zou zijn? In al dien tijd, dat ie hier is, heeft ie nog nooit straf gehad. En een komieke snaak van 'n jongen! Al kinderlijke opgewektheid en grappigheid wat er aan is. En gewillig, nooit nukkig of uit z'n humeur! 't Is een gouden hart, dat durf 'k gerust te zeggen.

'Die jongen kijkt je altijd aan met zoo'n paar éérlijke oogen!... Voor zijn schoolwerk doet ie ook wel flink z'n best, maar dát moet ik zeggen... als je 'm zoo bij 't spélen waarneemt of op de wandelingen, dan is hij een van de vlugsten, ja misschien de allervlugste wel, - maar met leeren moet ie erg blokken; 't kost 'm moeite z'n gedachten erbij te houden. Ik heb ze tot nu toe zelf les gegeven - 'k heb mijn hoofdacte. 't Eerste uur zit Jan dan als een muis, en flink erbij, blij als ie wat weet en 't eerst z'n vinger kan opsteken. Maar dan gaan z'n oogen dwalen, dan begint ie te draaien, en als 'k 'm dan waarschuwde, schrok ie uit z'n fantasieën op... Dan was ie zeker met z'n gedachten in Rotterdam bij u in den tuin. Want daar heeft ie 't telkens over: dat ie daar de bloemen mocht begieten; en van mooie prenten die ie bij u gezien heeft weet ie heele verhalen te doen...

'Nee, een studiekop is 't niet, heelemaal niet. Hij zit dan ook nog in de afdeeling van de kleintjes... Maar nu leest ie toch al zonder hikkelen, als de woorden tenmiste niet al te moeielijk zijn... en hoe ie schrijft, weet u uit zijn brieven. - Maar mag ie nu niet binnen komen?'

Boefje vond dat al bijster genoeglijk. En in de deur bleef hij lang uitgerekt staan met 'n gezicht van hoe vin je me nou? Want hij had z'n Zondagsche pak aan, van blauw laken, 't jasje en 't vest met vergulde knoopjes en een hooge boord, waar ie burgemeesterig dik zijn kin in drukte.

‘Jàn, je ziet er uit als een prins!’ - riep ik in stomme verbazing. En welgevallig streekie de pluusjes van z'n broek, hield een voor een z'n voeten vooruit, en zei: ‘Me Zondagsche schoene!’ Hij was er zelf nog weer stil verbaasd over, met iets lacherigs, nu hij zóó voor mij stond.

‘En nu mag je een stoel nemen, Jan’ - zei de broeder-overste - en steek dan 's op uit broeder-overste's kistje. Dat zijn bèste Jan, en laat ik je dan 's een glas wijn inschenken, want je moet nu toch 's met meneer klinken, nietwaar; 't is vandaag feest voor je, hè? dat lijkt jou wel zoo?’

‘Ja, broed' overste’ - grinnekte Jan; hij had warempel den baard al in z'n keel. En vóór hij zelf opstak, presenteerde hij hoffelijk broeder-overste, maar die antwoordde: ‘Dat weet je wel, Jan, de broeders mogen niet rooken vandaag.’

En Jan weer: ‘O nee, alleen op Donderdags.’

Toen ging hij zitten, bescheiden voor op z'n stoel, en braniïg pufte hij de groote sigaar aan, met kennersblik kijkend of hij goed rondbrandde, nipte even aan z'n glaasje en knipte verheerlijkend z'n oogen toe, bleef daarna stilletjes kneuterig zitten kijken als 'n poes, die pal in 't zonnetje staart. Nu en dan alleen schoof ie nog wat dichter z'n stoel naar me toe, en grinnikte tegen me van louter goedigheid...

‘Zóó, Jan...’

Hij lachte 'ris.

‘Nou, vertel nou 's òp, je zegt zoo niks...’

En vragend keek hij den geestelijke aan: ‘Als broed' overste uitgesproke is...?’

Dat lesje in de goede manieren van Boefje!

‘Toe maar jongen, je hebt vandaag verlof om net zooveel met meneer te spreken, als meneer goedvindt...’

Maar toen was 't eerst omgekeerd, moest ik op z'n almaar-doorgevraag antwoorden hoe 'tging met moeder, en of ze nog 'n zeer been had en zoo vaak last van pijn in der hoof', en hoe 't met ze vader was en met Sientje en Stientje en Mientje en kleine Lientje, - zou die 'm nog wel kenne, Bammie? - En hoeveel cente Piet nou Zaterdagavond thuisbracht van 't gomfabriek; en 't kleinste broertje kon ie niet, die zou ie nou welleris graag effies zien willen; hij hiette Ko, na z'n opa, dat wist ie; zou ie later van opa wel magge erreve, want die hād ze hoor, cente, nou! Maar van afschuive, niks - nog geen sega-re-tje gestuurd, afijn, toch bad ie voor 'm...

‘Goed zoo Jan,’ streelde de Overste.

En van ze zus Mijntje d'r man had ie 's een mooien brief gehad en 'n pijp met ze verjaardag, maar die had ie aan Klaas Franke gegeve, want zelf mog ie nog geen tebak rooken, omdat ie nog bij de kleintjes hoorde...

En offe wij nou aldoor nog 't zelfde poesie hadde... had zeker al 's gejonk hē, of was 't 'n kater? Nou, die zou'm wel nie meer kanne... Mijn werkkamer wist ie nog precies, met dit en datte, en dat prullemantje waar ie op zitten mog, en dat boek met de katten en van Oome Paul en de Boertjes, nou... ‘Die wandelstok had uwe toe óók al, meneer... kan 'k nog best. Maar die tasch heb ik nog nooit bij uwe gezien, is die nieuw?... En het u nou weer een andere jonge, die steelt, en mag die ook de tuin begiete?’... Hij wist nog best den weg in

Rotterdam, maar of ie werom wou? - niks graag hè, broed' overste?... Wèl zoo 's 'n daggie om ze allemaal weer's gedag te zeggen, en ze oome 't adje ook en de snoepjuffrouw, en de meester... Maar niet voor goed hoor, ze wazze hier veels te best, en lekker ete en drinke... z u k k e dikke boterammen! hè broed' overste? - en melk, en allemaal beeste. Broeder Nardus was nou z'n vader en broeder Jehannes ze moeder - zoo noemde nie ze altijd - en de jonges wazze ze broertjes... Ja, nou, hij was wàt blij dat ie nou hier was!

‘En pas je nou net zoo braaf op as vroeger Jan?’

‘Mot uwe maar's an broed' overste vrage...’

‘Hoeveel maal heb je al straf gehad?’

‘Een maal, broed' overste, met 't rietje... toen ik de eerste maal me catechis niet kon... maar nog nooit voor straf zand hoeve kruie... Dat motte de gróóte jonges doen; die kanne ze nie meer slaan, wel broed' overste?’

En broed' overste lachte zich tranen.

De chocola, die ik voor 'm had meegebracht, begon ie onmiddellijk te verorberen. Maar z'n grootste blijdschap was toch om 't zilverpapier... Met z'n bruine werkhanden streek ie daar teer alle rimpeltjes uit: ‘kaik 's broed' overste! wat mooi voor 't altaartje in me celletje, nou!’

Maar nu wilde broeder-overste ons toch bepááld wat alleen laten, en dan mocht Jan me 't huis eens laten zien en met me gaan wàndelen, als ik verkoos; want hij was nu voor vandaag vrijgesteld van àl zijn plichten.

En zoodra we samen waren, gingen we in de vensterbank zitten uitkijken...

‘Ziet u die boonestaken daar staan?’ - vroeg Jan. - ‘Heb ik gezet; staan ze niet netjes? En 'k was wat blij

dat ik buite mocht werke de vorige week, want broeder Nardus had me verteld datu 's gauw zou komme... Nou, 'k heb er alle avonde om gebid, dat 't nou gebeure mog. En toen ik met die stake bezig was, kon ik alle half uurs eve de weg opkijke of 'k u nog nie zag, maar u kwam niet... En hoe is 't met Pukkie, me ouwe vrindje?’

Ik vertelde dat 't met Pukkie slecht was afgeloopen. De vereeniging had 'm in Delden uitbesteed bij een boer, en daar had ie braaf z'n best gedaan... Maar z'n moeder had 'm liever thuis, om 'm ‘kokies te laten zoeken’, en op een goeden dag was ze er heen getrokken, had Pukkie opgevangen en 'm stilletjes weer meegenomen naar Rotterdam. En daar had ik 'm nu alweer 'n paar keer met z'n zusje langs de huizen zien bedelen... ‘Was ie maar hier,’ - zei Boefje goedig - ‘dan zou Onze Lieve Heer h è m ook wel goed make...’

‘Jij bent nu een vrome jongen, Jan, hè?’

‘k Ben wàt blij dat ik nou in de godsdienst ben...’

‘En heb je nou geen spijt van wat je vroeger uitgehaald hebt?’

‘Daar denk ik maar liever nie meer om...’

‘Toch erg, hè, zoo'n kind nog, om in de gevangenis te zitten...?’

‘k Had 't 'r goe-oed... Maar van die ééne vent waar 'k mee zat, was 't toch valsch; want die had 'n beursie met maar zes en dertig spie uit een juffrouw d'r zak gerold, en die kreeg 'n half jaar, en Blank-om-één had een heele wage met ijzer gestole, voor wel duzend gulde, en die hoefde maar drie maande te zitte.’

‘Je kòn er wat mee, hè?...’

‘Ja, maar we zijne allemáál dieve geweest hier in 't huis.’ - En hij begon te vertellen van hun boevenstreken: van dat heele kleintje, dat er nog pas een paar weken was...

die hiette de Reiziger, omdat ie altijd meereisde op den trein... An 't station in Amsterdam wist ie 'n wagen van 'n groenteman te staan, waar altijd kole mee wiere gebrocht, naar Duischland heelemaal. En as die dan saves opgelaje was, en 't zeil was er over, kroop hij er onder, en dan reisde nie mee, en ie vrat struikies... en dan in Duischland kreeg ie ete van de mǎnne, en dan mog ie weer mee werom.

Nou, Jan zelf was ook wat graag in de treine. Of ik nog wel wist van toe z'n heele boeltje was weggereje? Nee? Had ie me dat nooit verteld? Dat was toch zoo ákelig geweest... An 't Delfsche Poort sting zoo'n goederewage, die gerippereerd mos worde... En daar had ie 'n heel huishouwetje in... Eerst had ie 'n blik gevonne, en dat zette nie d'r in, en dan zocht ie houtjes en krulle en uitgebrande kokies en die stak ie an... en dan s'aves, as 't donker was, ging ie er lekkertjes warm bij zitte op 'n bonkie hout, en dan gong ie de olineutjes piepe, waarvan ie ze stukkezak vol had meegebrocht van de wal an de Maaska. 't Was 'n heel kamertje! want langs de kante wazze van die riggeltjes, en daar had ie allemaal mooie dingetjes op gezet die ie fon: klossies en ouwe stukgebroke vaassies, en hij hong er prentjes op as ie ze kreeg... D'r kwam nooit iemand kijke, en 'n heele week lang had ie 'r alle nachte geslape, maar toe doch ie: 'nougá 'k weerderis na me moeder, want anders denke ze da 'k dood ben... En ik gong; maar 'k sliep liever in me eige kamertje dan onder de bestee met me kop op 't mandje. Maar och Heertje... toe ik werom kwam, was me wage weggeréje met me heele huissouwetje derin.' - En door zijn gegriinnik heen was 't warèmpel of ie er nòg wel om grienen kon...

‘Maar toe heb ik nog véél fainder geslape... in 'n eerste

klas! dáár was 't zoo lekker warm van de rook, en 'k von er 'n peukie, maar dát was stom van me... Want toe ik net emmes lag op de kussings, zag 'n knul in 't donkere me endje segaar glimme... Nou, 'k zette maar 'n gezicht as 'n klerk die ze huur nie kan betale; en hij het me nie geslage...'

'Maar Jan, dacht je 'r dan nooit 's an dat je vader en moeder ongerust waren, als je zoo heele nachten uitbleef?...

's Eén keertje het me vader me de heele nacht loope zoeken... in de vleeschkiste an de Harwichboot, en op de banke in 't Park, en op de wages, enne in de kenijne-hokke van de hoffies bij ons in de straat... en toe dogge ze dat me vater 'n kenijnedief was!... Toe' ben ik nooit meer uitgebleve.'

Zoo, en of ie wéér zoo zou beginnen, als ie hier uit 't huis kwam?

'Nee hoor, nooit,' smakte nie blij - 'want nou is alles nog vergeve. Maar as Onze Lieve Heer eenmaal 't draadje waar ik anzit, laat schieten, dan lèg ik... dan kan ik wel eeuwig verdoemd zijn; en ik kom óók liever in de Hemel, nou! As Onze Lieve Heertje me helpt, zal ik nooit meer kwaad doen... En broeder Nardus, die is in de smederij, en die wil 't mijn óók leere. Dan kom 'k bij me vader op 't febriek later, en as vader dan oud is, zal ik voor moeder en de kleintjes de kost verdienen. Want naast God, zijne me an onze ouders alles verschuldigd, leert de catechismus. Maar as ze me na de K r u i s b e r g gebrocht hadde, was 'k weggeloope, want daar hebbe ze 't wát slecht. Er moste hier maar alle jonges uit Rotterdam komme...'

En toen trok hij me aan z'n hand mee om nu eerst zijn celletje te gaan kijken. We liepen het groote klooster-

achtige huis door, langs lange gangen van witte muren, schaterend van zonnelicht en stemmig van wierookwazen, die uit de kapel zeefden in vervromenden geur. En jongens bolderden jolig de trappen op en af, glunderden Jan tegen en groetten eerbiedig met heel vriendelijke gezichten.

De slaapzaal is boven, en uit de vensters tegenover elkander open tochtte de heilucht in een fellen wind, die overeind woei de witte haren van den ouden broeder, op de knieën gekromd den vloer aan 't stoffen in zijn lange zwarte kleed, met 't zilveren kruis aan blauw koord om z'n middel. Want de vrome broeders doen met opgewektheid àlle werk in dienst van den Heer, overtuigd dat hoovaardij is uit den booze.

Tegen beide lange wanden is voor elken jongen een celletje afgeschoten, waar hij slaapt, onder toezicht van twee broeders-suppoosten. En Jan, die dat thuis als hij 'in zijn knolle' was, zoo fiksche kon doen om moeder te helpen, mocht hier ook voor die broeders de bedden opmaken. En hij trok me in zijn hokje mee, naar z'n altaartje: 'n plankje met boven 'n klein podium 't kruisbeeldje, fel rood de bloedvlekken op polsen en enkels. En Maria met 't Kindeke, en 'n kroontje van goud. Daar lagen dan omheen mooie lapjes, en kleurige papiertjes, en 'n paar groene takjes aan de voeten...

Kinderlijk lachend, zijn hand in de mijne, hield Jan mij daar vóór, stilletjes genietend, dat ik 't nu óók zag, zijn grooten, vromen schat...

En hij bracht me naar de school, waar ze allemaal samen zaten, 'de kleintjes', met heel groote jongens ertusschen, pas gekomen, meest allen uit de gevangenis, en geschoold in ellende en misdaad van de groote steden. Kinderen met bijnamen in dieventaal, berucht al door

lange relazen van rechtzaken in de bladen, moeizaam spellend: r.o.o.s.: roos, p.e.e.r.: peer, en uit de hoge ramen dat verrustigende uitzicht over de plechtige heideverte, waarlangs witte wolkgevaarten zwarte schaduwen vagen.

Jan, branie in zijn Zondagsche pakje met z'n sigaar, ging zitten in zijn bankje, en bijwijzend met zijn grooten bruinen vinger, las hij een lesje kapitale letters uit 'Voor mijn kleine vriendjes'. En op meesters vraag, bedacht hij zwoegend, dat acht maal acht is - acht en veertig, nee... vier en zestig.

Toen we buiten gingen wandelen, was 't tegen den avond, en de hei lag in de vreedzame rust van de komende schemering. De jongens met hun bloote koppen waren in ploegen aan 't werk, staag voortzettend de ontginning van deze nieuwe kolonie. En de zwarte broeders stonden in de greppels en spitten vóór het tempo dat de kleine kerels met de zware spaden nagroeven... En verderop zaten broeders met hun klas in den moestuin gehurkt, om onkruid te wieden. En vlak achter 't huis was al een weiland opgewerkt in de hei, waar de broeder-veehoeder zijn helpers 't melken leerde... En in den tuin bond de broeder-tuinman met zijn kleine knechten stamrozen op. De broeders kler- en schoenmaker hadden hun troepjes vrijaf gegeven, omdat 't al te donker werd, en een dier geestelijken stond bij 't duchtig voetballen als helper in de goal, terwijl zijn ambtgenoot scheidsrechter was. 't Spelgeschreeuw schaterde jolig over de heide.

Boefje kende die hei al even goed als moeders vloertje thuis. Hij wees me het duivelsnaaigaren, en zocht de kleine vleeschetende plantjes met de lokkende honingdrupjes; hij vertelde dat de dopheide gauw bloeien ging

en dat bij 't heuveltje zooveel konijnenhollen zaten... Nou, de knechts gingen wàt dikwijls op jacht: één keer was er een haas de keuken ingelopen, zóóveel wild zàt er, en vaak genoeg vloog er een leeuwerik de slaapzaal binnen... Hij wist 'n mooi nestje, aan den overkant in de elzestruiken; mocht ik niet verder vertellen.

Zoo kwamen we ook in de smederij. De broeder die godsdienstonderwijs geeft, zwaait er met opgestroopte soutanemouwen den voorhamer, en met zijn jongens maakt hij daar al wat noodig is voor 't huis, haarden en hekwerk met goed-oude ornamenten opgesierd, en 't geen de vrienden bestellen...

En achter de smidse lag elken jongen z'n eigen tuintje, waar ze zaaïen en planten mogen. Jan had er maar vlaggetjes gepoot, omdat zijn blóémen niet groeien wilden... En heel droevig wees hij me daar hun pereboom, door den bliksem getroffen, en neergehakt nu, om 't hout. - Maar ze plantten een nieuwen boomgaard... voor de broertjes van later...

‘En weet u wat daar zoo hoog opschiet in dat aardappeleveld? - Dat is een Roomsche boon, die de molle daar hebbe heengesleept... Nou, en van de winter hadde ze met hun alle op een rist aan de slippe van broeder Nardus' stoel schaatsegereje op de vaart, tot an de... Engelsche grens!

En wij kwamen in den stal. Een oude broeder, de witte haren in lange lokken afhangend op z'n zwarte kleed, stond er op klompen plaggen uit te spreiden onder de varkens... ‘Blijf daar uit met je snoet, Jan Grovers!’ - bromde de broeder ernstig...

‘Hóórt u 't?’ sprong-gierde Boefje van blijdschap: ‘dat varken heet naar mijn, niet broeder Petrus? Heb ik zelf gedoopt.’

En broeder Petrus-van-de-varkens klom van den plaggenhoop, en vertelde dat de jongens telkens bij 'm kwamen en vroegen: Broeder Petrus, as er weer varreketjes geboren worden, mag ik dan de vetste? En dan zei de Broeder: kom dien dag, dan mot de zeug biggen, en dan mag jij de dikste doopen, versta je?... En zoo hééten ze dan...

Toen ik den volgenden dag weg zou gaan, kwam Jan me een stapeltje bidprentjes brengen. Den vorigen avond, vóór hij naar bed ging, had hij ze bijeengezocht en er de namen opgeschreven van wie hij maar goed gezind was in de stad. Ik moest ze uitdeelen... En trouw zou hij schrijven.

Hij roeide me in 't schuitje over de vaart, gaf me een duchtige poot tot afscheid en door zijn grinniklach heen sprongen 'n paar tranen in z'n oogen...

‘Ga je mee terug?’

‘Nee!...’

De vent bleef staan staren, 't rijtuigje na, en nog heel lang zag ik 'm wuiven, en hoorde 'k hem schreeuwen: ‘Dàg mehéér! zeg moeder gedag, en vader en Lientje en Sientje en Mientje! en Stientje, en kleine Ko, en Piet, en allemaal... Dáàg!’